

3—4 april.

Debatter m. m.

Onsdagen den 4 april.

Sid.

Svar på interpellation av herr Lundqvist om stöd åt landets trädgårdsodling	5
Överenskommelse med Norge i den s. k. räktvisten	17
Riksbankens valuta- och penningpolitik	21
Underlättande av transporter av sockerbetor och betmassa	60
Interpellationer:	
av herr Ohlon ang. skjututbildningen inom armén	64
av herr Andrén om åtgärder mot bristen på kompetenta ämneslärare	65
Anslag under nionde huvudtiteln:	
Inrättande av en lärostol i landsbygdssociologi	76
Lägre mejeriskolor	79
Byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter	80
Understöd åt kontrollföreningsverksamhet	82
Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård	84
Hushållningssällskapen	92
Jordbrukarungdomens förbund	95
Fiskeristyrelsen	95
Befrämjande av fiske på avlägsna fiskevatten	97
Skogsvårdsstyrelserna	99
Väg- och flottledsbyggnader å enskilda skogar	100
Lantmäteriets distriktsorganisation	105

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 4 april.

Val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling	4
---	---

	Sid.
Utrikesutskottets utlåtande nr 4, ang. godkännande av en överens- kommelse om fiskeriförhållandena i vissa till Sverige och Norge hörande vattenområden	17
Statsutskottets utlåtande nr 53, ang. anslag till iståndsättande av be- skickningsfastigheten i Köpenhamn	20
— nr 54, ang. anslag under försvarets fonder m. m.	20
— nr 55, ang. anslag under statens allmänna fastighetsfond, statens utlåningsfonder och diverse kapitalfonder: handelsdepartementet	20
— nr 56, ang. ökade lånemöjligheter för den mindre skeppsfarten m. m.	20
— nr 57, ang. frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan	20
— nr 58, ang. anslag till uppförande av arbetar- och tjänstemanna- bostäder vid Åkers krutbruk	20
— nr 59, ang. vissa anslag till riksförsäkringsanstalten	20
— nr 60, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag	20
Bankoutskottets utlåtande nr 5, ang. verkställd granskning av riks- bankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning m. m.	20
— nr 6, ang. verkställd granskning av riksdagsbibliotekets sty- relse och förvaltning	60
Första lagutskottets utlåtande nr 14, om ändrade lagbestämmelser ang. arrestlokaler	60
— nr 15, ang. sättet för tillfälligt omhändertagande av sjuka per- soner samt av barn och ungdom	60
Andra lagutskottets utlåtande nr 18, ang. undantag från tillämpning- en av bestämmelserna om yrkesmässig automobiltrafik för trans- porter av sockerbeter och betmassa	60
Jordbruksutskottets utlåtande nr 1, ang. utgifterna under nionde huvudtiteln	76
— nr 5, ang. anslag till kapitalinvesteringar	108
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 3, ang. lantbrevbäringens ordnande	108
— nr 4, ang. ändrade taxebestämmelser för telefonsamtal å lands- bygden	108

Tisdagen den 3 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under åberopande av bilagda läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgörömlen under tiden 3/4—21/4 1951.

Stockholm den 2 april 1951.

Harald Nordenson.

Att fil. dr *Harald Nordenson* på grund av akut luftvägsinfektion är oförmögen att delta i riksdagens arbete under tiden 3/4—21/4 1951, intygas.

Stockholm den 2 april 1951.

P. Holmström,

leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 139, angående godkännande av en den 2 februari 1951 avslutad överenskommelse mellan Konungariket Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland angående förlängning av prioritetsfrister på det industriella rättskyddets område, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 146, angående anslag för budgetåret 1951/52 till vissa brandskyddsåtgärder i Uppsala domkyrka m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 157, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 4 förordningen

den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank, m. m.; samt

nr 158, med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 förordningen den 17 maj 1935 (nr 176) angående Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m. m.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet gjorda anmälan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående vissa ändringar i personalorganisationen för riksgäldskontoret och riksdagens ekonomibyrå.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 4, statsutskottets utlåtanden nr 53—60, bankoutskottets utlåtanden nr 5 och 6, första lagutskottets utlåtanden nr 14 och 15, andra lagutskottets utlåtande nr 18, jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 och 5 samt första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 3 och 4.

Ordet lämnades på begäran till herr **ANDRE VICE TALMANNEN**, som anförde: Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det ärende, som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 105, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303), hemställer jag, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. proposition utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter fredagen den 13 innevarande april.

Denna hemställan bifölls.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogs och lades på bordet:

nr 160, angående godkännande av Sveriges anslutning till en konvention rörande privilegier och immunitet för Förenta Nationernas fackorgan; samt nr 162, med förslag angående användningen av hästexportberedningens vinstmedel.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 380, av herr *Andersson, Axel*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i

stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande, m. m.; samt nr 381, av herr *Bergh*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordning), m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.04 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 4 april förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollet för den 29 nästlidne mars.

Företogs val av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte tre suppleanter för dessa ombud.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr

talman! För detta val ber jag att få avlämna en gemensam lista med förslag till ombud i Europarådets rådgivande församling jämte suppleanter för dessa. Listan är godkänd av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen.

Herr förste vice talmannen avlämnade därefter en lista av följande utseende och med partibeteckningen »Den gemensamma listan»:

Gjöres, A., generaldirektör	Sundström, W., ledamot av andra kammaren
Elmgren, B. F., ledamot av första kammaren	Fahlander, G. R., ledamot av första kammaren
Wistrand, K. K:son, ledamot av första kammaren	Dickson, J. I. A., ledamot av andra kammaren

Sedan herr talmannen uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd; och förklarades hava blivit utsedda till ombud i Europarådets rådgivande församling herrar Gjöres, Elmgren och Wistrand samt

till suppleanter för dem respektive herrar Sundström, Fahlander och Dickson.

På framställning av herr talmannen beslöts att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet un-

derrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

Om stöd åt landets trädgårdsodling.

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet STRÄNG, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lundqvists interpellation om stöd åt landets trädgårdsodling, och nu anförde: Herr talman! Herr Lundqvist har med första kammarens tillstånd frågat mig, om jag har min uppmärksamhet riktad på de försämrade produktionsbetingelserna för landets trädgårdsodling och om jag har för avsikt att söka främja odlingen av inhemska trädgårdsprodukter med förslag till direkta stöd-åtgärder eller importbegränsning och ökat tullskydd under viss del av året.

Till svar vill jag först erinra om att trädgårdsodlingen, såsom herr Lundqvist också framhåller i sin interpellation, har expanderat mycket kraftigt under det senaste världskriget och åren närmast därefter. Denna expansion är givetvis ett uttryck för ett förhållande, som jag tror erkänns allmänt, nämligen att näringsgrenen under dessa år arbetat under goda betingelser och varit relativt lönande. Näringsidkarna på trädgårdsodlingens område måste självfallet på samma sätt som övriga fria företagare räkna med att konjunkturen kunna växla. På den punkten tror jag att herr Lundqvist har samma uppfattning som jag. Vad som ur mera allmänna synpunkter kan ge anledning till oro är däremot om lönsamheten försämras så mycket, att det föreligger risk för att näringsgrenen inte längre skall bli bärkraftig. Särskilt den senaste tidens utveckling kan otvivelaktigt ge fog för vissa farhågor i den riktningen, även om det är svårt att bedöma, hur allvarlig situationen är.

När herr Lundqvist efterlyser stödåtgärder i form av importbegränsningar

eller ökat tullskydd, vill jag emellertid erinra om att man inte får se på frågan om stöd åt trädgårdsnäringsen enbart ur synpunkten av vad som kan vara önskvärt för att uppehålla eller utvidga denna näringsgren. Man måste i stället se den som en del av hela det näringspolitiska problemkomplexet. Vi kunna inte bara bygga upp skyddsmurar till förmån för våra hemmanärings utan att ägna en tanke på vad en sådan åtgärd skulle få för inverkan på exportindustrien, som ju är av vital betydelse för samhällsekonomin och därmed för hela vårt folk. Vi ha ju också under de senaste åren deltagit i strävanden att öka världshandeln och åstadkomma ett friare varuutbyte mellan länderna. Detta ha vi givetvis gjort därför att vi varit på det klara med att man på det sättet i det långa loppet bäst främjar välståndsutvecklingen både allmänt och i vårt eget land. Jag vill här till exempel erinra om den revision av tulltaxan, som riksdagen beslöt våren 1950 i samband med att riksdagen godkände Sveriges anslutning till det s. k. GATT-avtalet samt om den liberalisering av den västeuropeiska handeln, som företagits inom Marshallorganisationen.

Jag är inte beredd att nu generellt uttala mig till förmån för importbegränsande åtgärder i syfte att skapa förbättrade produktionsbetingelser för den svenska trädgårdsodlingen. En sådan fråga måste, som jag förut framhållit, ses i ett mycket större sammanhang. Den avsevärda del av trädgårdsodlingen som representeras av blomsterproduktionen kan exempelvis ej ur allmänna synpunkter ställa samma anspråk på speciella skyddsåtgärder som en för folkhushållet nödvändig produktion. Inte heller är jag beredd att tillstyrka att näringen skall erhålla något särskilt stöd i form av direkta statsbidrag.

En annan sak är att även jag finner det önskvärt, att den import, som vi på grund av utfästelser i handelsavtal eller till följd av frilistning alltid måste räkna med, skall slussas in på det sätt, som skapar minsta möjliga intrång för de svenska trädgårdsprodukterna under

Om stöd åt landets trädgårdsodling.

dessas egentliga avsättningssäsong. Den saken försöker man också iakttaga både vid handelsförhandlingar och i andra sammanhang. Som exempel på hur man från statsmakternas sida — inom ramen för våra handelspolitiska möjligheter och internationella åtaganden — försökt tillgodose trädgårdsnäringsens intressen kan nämnas, att av grönsakerna lök, potatis och rötter inte frilistats av hänsyn till odlarna. Vad frukten angår, äro varken äpplen, päron eller vindruvor frilistade, och från och med den 1 april inte heller bananer, fikon, nötter och mandlar. Som jag redan nämnt har man vidare beträffande både frilistade och icke frilistade varor försökt att se till att varorna åtminstone i huvudsak skola komma in under de tider, då de inte ha produktionssäsong i Sverige. Jag kan i det hänseendet bland annat erinra om importen av blomkål från Italien och om importen av tomater och tomatpuré från Spanien och andra länder.

Med det sagda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet för vänligheten att besvara min interpellation så hastigt som har skett. Jag skulle ha varit glad, om jag också hade kunnat uttala ett särskilt hjärtligt tack för innehållet i svaret, men tyvärr är detta inte möjligt. Svaret är nämligen enligt min uppfattning uttryck för en något för negativ inställning till trädgårdsnäringsen.

I svaret framhåller herr statsrådet, att trädgårdsodlarna måste på samma sätt som andra fria företagare räkna med att konjunkturerna kunna växla. Detta är väl riktigt även enligt min uppfattning men, herr statsråd, endast under den bestämda förutsättningen att inte statsmakterna själva direkt och medvetet vidtaga sådana åtgärder som med nödvändighet måste framkalla försämrade konjunkturer för näringen. Men är det inte just detta senare, herr statsråd, som har skett nu i fråga om trädgårdsodlingen? Ingen kan väl för-

neka att i det handelspolitiska spelet trädgårdsnäringsens intressen skjutits åt sidan så kraftigt, att situationen för näringens utövare nu har blivit synnerligen bekymmersam. Jag understryker att det här ingalunda gäller bara någon mindre konjunkturskiftning. Statsrådet uttalar ju själv sina farhågor för att lönsamheten kan komma att försämrast ända därhän, att det finnes risk för att denna näringsgren inte längre kan bli bärkraftig. Enligt min uppfattning ha statsmakterna här genom sina åtgöranden på det handelspolitiska området ådragit sig ett ansvar gentemot trädgårdsnäringsen som man inte kan blunda för.

Statsrådet säger vidare, att man inte får se på frågan om stöd åt trädgårdsnäringsen enbart ur synpunkten av vad som kan vara önskvärt för denna näringsgren. Jag delar denna uppfattning. Den stämmer med vad jag själv framhållit i min interpellation, där jag bl. a. sagt, att det helt naturligt är många synpunkter som måste beaktas vid bedömandet av i vilken utsträckning import bör tillåtas. Jag tillade emellertid omedelbart, att stor hänsyn dock måste tas till de försämrade inhemska produktionsbetingelserna. Någon motsvarande deklaration återfinnes tyvärr icke i interpellationssvaret. Jag kan inte heller finna att svaret övertygar om att de eftergifter från svensk sida, som måste göras för att främja vår export, fördelats på olika näringsgrenar så rättvist som möjligt och på det ur landets synpunkt ändamålsenligaste sättet. Jag har tvärtom fått en stark känsla av att man här följt det minsta motståndets lag — trädgårdsnäringsens folk är ju en relativt liten kår.

Jordbruksministern säger sig vidare inte vara beredd att »nu generellt uttala sig till förmån för importbegränsande åtgärder». Jag ber i anledning av detta uttalande att få erinra om att jag i min interpellation ingalunda har sträckt mig så långt som till att begära några generella åtgärder av detta slag. I full insikt om huru viktigt det är att vårt internationella varuutbyte icke

Om stöd åt landets trädgårdsodling.

onödigt hindras har jag tvärtom endast ifrågasatt en importbegränsning eller tullhöjning under ytterligare blott någon del av våren. Jag beklagar att jordbruksministern inte ens velat vara med om ett övervägande av en så blygsam och, såvitt jag förstår, trängande åtgärd. Jag beklagar detta så mycket mera sedan jag läst i tidningarna i anslutning till fredagens beslut i frilistningsfrågan den i detta sammanhang intressanta uppgiften, att åtskilliga till Parisorganisationen anslutna länder infört restriktioner i tidigare gällande frilistor och genomfört en i allmänhet skärpt importreglering.

Jag understryker detta sista, då jag därav vägar dra åtminstone den slutsatsen, att Sverige — utan att göra sig skyldigt till någon anmärkningsvärd brist på solidaritet — mycket väl skulle ha kunnat på samma vägar åtskilligt bättre än som nu skett stödja vår inhemska trädgårdsodling.

Det föreföll mig emellertid av interpellationssvaret, som om jordbruksministern ansåg, att regeringen dock gjort ganska mycket för att hjälpa trädgårdsnäringsen. Statsrådet anförde som exempel bl. a. att lök, potatis och rötter inte frilistats och att så icke heller skett med äpplen, päron och vindruvor och från och med den 1 april inte heller med bananer. Detta är givetvis gott och väl, men herr statsrådet vet säkert minst lika bra som jag, att importen trots detta har fortgått i en mycket stor, ja, i mina ögon alltför stor omfattning. Detta måste väl visa, att även andra åtgärder äro erforderliga under vårmånaderna. Om det sedan skall vara en kvantitativ reglering eller en tillfällig höjning av tullskyddet under ytterligare någon tid av året, lämnar jag för tillfället därhän. Att tillåta och underlätta en import av trädgårdsprodukter under årstider, då en sådan import icke är ur folkhushållets synpunkt behöfvig, kan väl icke gärna anses välbetänkt. Jag fäste mig vid att herr statsrådet i sitt svar ingenting hade att säga om bortfallet i år av den tull på äpplen som tidigare funnits under februari—juni. Tänk

vad endast den åtgärden skadat frukt- och trädgårdsnäringsen i vårt land! Jag erinrar också om det kaos som vindruveimporten förorsakade i höstas. Jag skulle i detta sammanhang även vilja ifrågasätta, om strykandet från frilistningen av lök, potatis och rötter verkligen skett av omtanke om trädgårdsodlingen. Jag trodde nog att detta i stället främst ägt rum på grund av dessa produkters samband med jordbrukskalkylen.

I min interpellation hade jag framkastat tanken att även andra vägar skulle kunna tillgripas för att söka hjälpa den inhemska trädgårdsodlingen inför den pressande konkurrensen utifrån. Det skulle inte ha behövt röra sig om några större belopp för statskassan. Jag är förvånad och ledsen över att herr statsrådet i sitt svar så kategoriskt avvisat också varje tanke på stöd i form av direkt statsbidrag i den för trädgårdsnäringsen för närvarande allvarliga situationen. Nog borde det väl eljest med god vilja åtminstone vara möjligt att ordna med maskinlånefonder och på detta sätt få en motsvarighet till jordbrukets maskinstationer?

Herr statsrådet nämner ingenting om beredskapssynpunkterna. Personligen tror jag emellertid att det finns god anledning att även tillmäta denna näring stor betydelse just ur beredskapssynpunkt.

Jag tillåter mig att vädja till herr statsrådet att ta trädgårdsnäringsens intressen än en gång under övervägande, och då hels! under ett något välvilligare övervägande än vad som hittills har skett. Trädgårdsodlarna och deras arbetare måste anses ha fullgod rätt att från statsmakternas sida kunna påräkna större förståelse än vad jag tycker att man hittills har visat dem under de senaste åren. Jag förmodar att herr statsrådet delar min uppfattning, att även dessa befolkningsgrupper behöva få känna något av den trygghet och erhålla del av de existensmöjligheter som vi alla gärna önska oss. Statsmakterna ha här sitt givna ansvar.

Jag tillåter mig att göra denna vädjan därför att statsrådets svar icke sy-

Om stöd åt landets trädgårdsodling.

nes mig vittna om att man från regeringens sida hittills utnyttjat alla de möjligheter som utan olägenhet kunnat tillgripas för att ge åt trädgårdsnäringsen de ökade utsikter till fortsatt lönsamhet som denna näring enligt mitt sätt att se är i behov av både ur landets synpunkt och med hänsyn till dessa befolkningsgruppers egna legitima intressen.

Med dessa kommentarer till herr statsrådets svar ber jag att än en gång få uttala mitt tack för att jag har fått svar.

Herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Jag tycker nog att det var en både lång och vacker men framför allt propagandistisk kommentar som herr Lundqvist kostade på sig. Men jag måste säga att det var ganska litet kött på benen, när jag försökte få fram vad som egentligen låg i hans kommentar.

Herr Lundqvist började med att förklara, att mitt svar gav uttryck för ett negativt intresse för trädgårdsodlingens berättigade synpunkter. Men det blev ju av herr Lundqvists kommentar egentligen ingenting annat än allmänna talesätt. Vad anser egentligen herr Lundqvist att man konkret skall göra för trädgårdsnäringsen i dagsläget?

Det finns ju vissa faktorer som herr Lundqvist och jag äro överens om. Vi äro t. ex. överens om att det är önskvärt att utrikeshandeln fungerar så störningsfritt som möjligt och att de olika länderna inte omgärda sig med alltför höga tullmurar. Om jag ställer den frågan direkt till herr Lundqvist, vilket som är mest önskvärt: en allmän utveckling mot högre tullbarriärer eller en utveckling mot lägre tullar, är jag övertygad om att herr Lundqvist ger mig rätt i att den sistnämnda utvecklingen är den som vi böra eftersträva. Den uppfattningen har också kommit till uttryck i olika sammanhang, bl. a. i Parisorganisationens frilistningsresonemang och vid de tullförhandlingar som ha förts i Anancy och Torquay och där man har arbetat med den måttstocken för ögonen, att man skall försöka få till stånd dels

en högre grad av fritt handelsomgånge mellan staterna genom en vidgad frilistning, och dels lägre tullbarriärer genom avreglering av de tullar som möjligen kunna avregleras.

Herr Lundqvist vet vidare, att i fråga om frilistningen äro alla de stater, som ha engagerat sig i Parisorganisationens samarbete på detta område, bundna att vidta vissa åtgärder. Vi skola mot att vi tidigare haft en frilistning av 60 procent nu försöka uppnå en frilistning av 75 procent av den totala import som Sverige hade år 1948. Vi ha därvid ganska begränsade spelmöjligheter, ty hela importområdet är uppdelat på huvudsakligen tre avsnitt, nämligen livsmedel, råvaror och färdigvaror. Dessa tre områden kunna inte användas hur som helst som utbytesobjekt mot varandra. I och med att vi ha åtagit oss att delta i det internationella samarbetet i Parisorganisationen har också Sverige förpliktat sig att för vardera av dessa tre importområden åstadkomma en frilistning upp till en viss procentsats, 60 procent.

Vad ha vi då att välja mellan när det gäller livsmedelsområdet? Hela jordbruksproduktionen är tabu i detta fall, eftersom riksdagen i ett enhälligt beslut år 1947 uttalat sig för att jordbruksproduktionen, ur synpunkter som jag här inte skall trötta kammaren med att referera, bör hållas utanför de resonemang som det här varit fråga om. Vi betrakta jordbruksnäringen som en i detalj avskärmad näring och detta av skäl, som riksdagen har anslutit sig till och som jag, som sagt, här inte behöver utveckla.

Vilka områden ha vi då i övrigt som vi kunna röra oss med? Ja, vi ha naturligtvis fisket. Vilja vi frilista fisket, ha vi möjlighet att hjälpa trädgårdsnäringsen i större utsträckning än för närvarande. Om jag därvidlag skulle avge något omdöme, skulle det i så fall vara, att det ekonomiska läget och inkomstförhållandena för den svenska fiskarekåren icke äro bättre än vad de äro för de svenska trädgårdsodlarna. Skulle jag rätta mig efter en statistisk jämförelse, är det ingen tvekan om att fiskarena ha

Om stöd åt landets trädgårdsodling.

det sämre ställt än trädgårdsodlarna. Men jag har i alla fall ett bytesobjekt i fisket. Vill herr Lundqvist yrka, att vi för att kunna ta bort flera områden av trädgårdsnäringsens produkter ifrån frilistan skola kompensera detta genom att i stället placera fiskerinäringsens på frilistan? Man kan ju inte bara vända sig mot det ena området och tro att de andra kunna vara orörda. Skola vi uppnå den fastställda minimiprocenten för frilistningen, gäller det att välja de varuområden som konstituterar denna minimiprocent. Vi ha på livsmedelsområdet att välja mellan jordbruket, trädgårdsnäringsens och fiskets produkter. Det är de grupperna som väga tyngst. Vad som ligger utanför är sannerligen inte så mycket att använda som bytesobjekt i detta sammanhang.

Det är därför oriktigt när herr Lundqvist påstår, att statsmakterna bara följa minsta motståndets lag, då det gäller att här utvälja områden för frilistningen. Det är möjligt att det finns andra områden, som inte skulle kunna prestera större motstånd än trädgårdsnäringsen, men det är icke den synpunkten som här är avgörande. Man ställs helt enkelt inför frågan, vad vi skola frilista respektive icke frilista för att över huvud taget kunna fylla de åtaganden som vi ha gjort såsom en nation tillhörande Parisorganisationen.

Herr Lundqvist vände sig i sitt anförande mot det slopande eller den reducering av frukttullen som blivit resultatet av förhandlingarna i Annecy och som, efter vad jag vill minnas, gäller månaderna februari—maj. Den frågan har diskuterats av kammaren tidigare, nämligen då denna sak var aktuell i höstas i samband med interpellationer i både första och andra kammaren rörande frukten. Skälen för vårt ställningstagande angavos vid tillfället i fråga. Det var inte bara så, att man reducerade eller tog bort frukttullen under månaderna februari—maj, utan man höjde också en del av frukttullen under en höstmånad, då det är viktigare att ha tullskydd för den svenska trädgårdsodlingen än vad det är under vårmånaderna. Jag

har tidigare hävdat den uppfattningen, och är beredd att göra det även nu, att den trädgårdsmästare, som i dag kan saluföra kvalitetsfrukt på den svenska marknaden, får ut ett pris därför som är tillfredsställande. Han har möjligheter att utan tullskydd konkurrera med den frukt som importeras från utlandet, om han haft lagringsmöjligheter och i dag kan saluföra svensk kvalitetsfrukt. Problemet är det fruktöverskott som uppstår under hösten. Vad hösten beträffar, har det inte gjorts några tullförändringar i försämrande riktning för trädgårdsnäringsen, utan vi ha i stället genomfört en åtgärd i stödande och förlättrande riktning.

Herr Lundqvist var vidare ledsn över att jag inte har kunnat ställa i utsikt ett förslag om direkt statsbidrag till trädgårdsodlingen. Jag var mycket förväntansfull att få höra, vilka områden som herr Lundqvist skulle presentera såsom lämpliga för statsbidrag. Herr Lundqvist har kanske en del förslag som han ännu inte har presenterat för kammaren. I sitt första anförande framkastade ju herr Lundqvist den tanken, att man skulle möjliggöra lån och bidrag till maskinanskaffning. Jag tror emellertid inte att det är den väsentliga frågan för trädgårdsnäringsen. Trädgårdsnäringsen med dess relativt begränsade arealer och kulturodlingar i bänkar, växthus och under glas har inte samma behov av maskindrift som det fältmässiga jordbruket. Och märk väl, herr Lundqvist, att den fältmässiga odlingen av grönsaker i dag alltmer är en jordbrukets angelägenhet och en odling som i ringa grad hör hemma under trädgårdsnäringsens produktion. Det är för all del riktigt att en och annan handelsträdgårdsmästare kan behöva köpa en jordfräs, som är ett ganska dyrbart redskap, ty en jordfräs är ju egentligen en mindre traktor. Men det är i alla fall en liten procent av de svenska trädgårdsodlarna som oundgängligen behöva ha en jordfräs bland sina arbetsredskap. Jag är, när jag nu sett att herr Lundqvist begärt ordet på nytt, mycket intresserad av att få besked om på vilka områden

Om stöd åt landets trädgårdsodling.

som han tänker sig den direkta stats-hjälpen till trädgårdsodlingen.

Jag har med dessa ord, herr talman, velat understryka, att när det gäller trädgårdsnäringens problem, kan man inte se på saken så kortsynt, att man säger att svårigheterna bero på att vi inte ha byggt upp tillräckligt höga tullmurar för att skydda trädgårdsnäringen, eller genom att vi ej i tillräcklig omfattning förbjudit importen från utlandet. Här ha, säger man, på frilistan uppförts varor, som konkurrera med den svenska trädgårdsodlingens produkter, vilket man anser inte kan vara riktigt. Man får emellertid inte göra denna argumentation så enkel och kort. Argumenteringen måste sammanhålla med hela det tull- och frilisteresonemang, som vi såsom medlemmar av Parisorganisationen för det västerländska ekonomiska samarbetet måste föra, och man måste vidare beakta de förpliktelser, som vi ha åtagit oss i och med att vi ha anslutit oss till denna organisation.

Herr LUNDQVIST (kort genmäle): Herr talman! Det kan inte vara meningen att jag här skall lämna landets jordbruksminister en katalog över de åtgärder som böra vidtagas för att främja trädgårdsnäringen. Jag hoppas att jordbruksministern anser sig själv ha större förutsättningar än jag att anvisa dessa utvägar. Om jag har tillåtit mig att peka på vissa stödåtgärder, som staten borde vidtaga, må detta vara mig tillåtet, så mycket mer om det är så, som jordbruksministern säger, att man är bunden av internationella hänsyn ända därhän, att man inte kan åstadkomma den begränsning av importen utifrån som vi annars skulle anse vara önskvärd. Jag kan visst närmare precisera mina önskemål, men jag tror att det är ganska onödigt. Jag vet att bara den maskinella utrustningen är av utomordentligt stor betydelse för många av trädgårdsnäringens män, och det vore värdefullt, om de kunde få hjälp med den.

Sedan vill jag bara säga, att jag kan naturligtvis inte sitta här och bedöma,

huruvida man vid de handelspolitiska förhandlingarna verkligen har gjort en avvägning så långt som möjligt till förmån för trädgårdsnäringen. Men jag skulle vilja fråga herr statsrådet, om det inte är så, att i varje fall våra skandinaviska broderländer, som ju också tillhöra samma internationella handelsorganisation, föra en mindre liberal utrikeshandel på detta område än vad vi göra. Kunna de göra det, så böra väl också vi kunna göra det.

Nog borde det väl också vara möjligt att åstadkomma någon reglering av importen utöver vad som redan har skett. Jag tar som exempel systemet för import av tomater ifrån Holland och Danmark. Denna import förstör fullständigt marknaden för våra svenska tomater under den tid på året, maj—juni, då dessa äro färdiga att saluföras och då de måste säljas på grund av att de mogna under denna tid.

Jag återkommer till beredskapssynpunkterna, vilka jag anser att man inte bör glömma bort. Jag har fått en uppgift — jag hoppas att den är riktig — från England om att tomatodlingen under kriget där ansågs vara så värdefull, att tomatodlarna blevo frikallade från militärtjänst till och med i mycket stor skala. Trädgårdsodlingen har ju möjlighet att i ett avspärrningsläge utvidga sin verksamhet praktiskt taget hur mycket som helst. Då tycker jag att det är ganska angeläget att försöka hålla stommen av trädgårdsodlingen uppe och inte låta den raseras.

Jag nöjer mig, herr talman, med dessa ytterligare synpunkter.

Herr BJÖRCK: Herr talman! Jag kan i stort sett instämma i vad herr Lundqvist här yttrade om trädgårdsodlingens svårigheter. Jag kan såsom i någon mån sakkunnig på detta område vittna om att trädgårdsodlarna med stora bekymmer se mot framtiden. Under det att andra näringsgrenar ha fått kompensation för dyrtiden genom höjda priser etc., ha trädgårdsodlingens utövare måst driva sin näring under sta-

digt sjunkande priser senaste året. Trädgårdsprodukterna äro faktiskt i dag billigare än de voro för ett år sedan.

Jag skall här inte närmare ingå på orsakerna till det bekymmersamma läget för trädgårdsodlingen, ty interpellanten har ju redan i viss mån redovisat dessa orsaker. Det är i varje fall ett faktum att konkurrensen från utlandet har stor del i ansvaret för utvecklingen. Vi ha vidare fått ett bestämt intryck av att vid förhandlingar med utlandet om handelns frilistning etc. trädgårdsodlingen i viss mån fått sitta emellan och missgynnats, medan jordbruket gynnats på trädgårdsodlingens bekostnad. Man kan inte komma ifrån det intrycket, om man följer siffrorna noggrant.

Var och en torde väl också förstå, att det inte är lätt för de svenska trädgårdsodlarna att konkurrera med trädgårdsodlingen i sydliga länder. Vi måste ju alltid räkna med våra svåra klimatiska förhållanden. Vid medelhavskusten och på franska Rivieran kunna odlingarna ske på friland, medan vi här i Sverige måste odla samma produkter i växthus och under glas, vilket blir åtskilligt dyrare. Flera av de länder, vilkas odlare konkurrera med oss, ha dessutom lägre levnadsstandard och därmed också lägre arbetslöner, vilket gör att man ännu lättare kan konkurrera med de svenska trädgårdsodlarna. Vidare äro flygtransporterna numera så utvecklade, att färska blommor och andra produkter kunna flygas till Sverige på ett par timmar. Allt detta gör att det, som sagt, inte är lätt för de svenska odlarna att konkurrera med produkterna utifrån. Det enda skydd vi kunna få är skydd i form av tullar, eventuellt något förhöjda i proportion till penningvärdets förändring. De tullsatser, som vi här i landet fastställde på 1930-talet, äro ju i dag med hänsyn till penningvärdets fall i realiteten knappast mer än hälften så höga som de voro då de infördes.

Jag skall emellertid, herr talman, inte i detta sammanhang försöka besvara

Om stöd åt landets trädgårdsodling.

frågan vad vi ha att föreslå för att hjälpa trädgårdsodlingen. Denna fråga kommer nämligen på nytt upp inför riksdagen om någon vecka. I en motion, som har väckts i båda kamrarna, har begärts utredning om trädgårdsodlingens problem. Glädjande nog har utskottet, enligt vad jag inhämtat, enhälligt tillstyrkt kravet på en dylik utredning. Det är att hoppas att kamrarna i sin tur fatta beslut därom. Jag hemställer till herr statsrådet att han, sedan riksdagen, som jag hoppas, fattat detta beslut, snarast möjligt igångsätter denna utredning om trädgårdsodlingens problem och framlägger dess resultat för riksdagen.

Herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Herr Lundqvist sade i sitt första anförande, att han hade läst i dagspressen, att man numera inom Parisorganisationen hade tvingats till en återgång i fråga om frilistningen på så sätt, att ett större sortiment varor av olika stater hade lagts under bunden importlicensiering än vad man från början hade tänkt sig. Det är delvis riktigt. Tyvärr har liberaliseringen inte kunnat genomföras i den takt som man hade hoppats. Valutapolitiska och andra skäl ha satt käppar i hjulet och framtvingat en revision av frilistorna. Om man kollektivt gör en dylik revidering, har naturligtvis Sverige möjlighet att vid denna kollektiva operation även göra vissa justeringar. En dylik justering har också gjorts så till vida, att vi hävt frilistningen praktiskt taget när det gäller hela vår råvaruimport, och på livsmedelsområdet ha vi numera i fråga om frilistningen gått ner ända till den gräns, under vilken vi helt enkelt inte kunna komma på grund av bestämmelserna i Parisorganisationens statuter.

Vid denna sista justering har, vilket jag är angelägen att framhålla, trädgårdsnäringens intressen faktiskt icke spelat strykpojksens roll. Jag vet inte, om herr Lundqvist är underrättad om att genom denna sista justering har bananimporten numera blivit reglerad. Bananimporten till vårt land har ju varit ganska omfattande. Under år 1950 represente-

Om stöd åt landets trädgårdsodling.

rade den 30 miljoner. Man har därför på fruktodlarhåll många gånger varit irriterad över konkurrensen från bananerna, men de ha, som sagt, vid denna sista justering avförts från frilistan, om det nu kan vara någon favör för trädgårdsodlarna. Vidare ha inlagda och syltade frukter och bär samt köksväxter numera lagts in under licensierings tvång. Även fruktkonserver och en så lyxbetonad importvara som avskurna blommor ha lagts in under importreglering. När det gäller blommorna är det ju framför allt flygtrafiken som underlättat importen, men de äro nu avförda från frilistan och ligga under importreglering.

Jag har velat göra dessa påpekanden för att klargöra, att när vi på grund av en ogünstig internationell ekonomisk utveckling blevo tvungna att ta ett steg tillbaka i fråga om frilistningen, ha faktiskt trädgårdsnäringens intressen beaktats även vid det arrangemanget.

Herr Lundqvist säger nu, att han inte är beredd att presentera några ytterligare konkreta förslag om på vilka områden staten skall gripa in som direkt stödjande part för att hjälpa trädgårdsnäringen. Han hoppades att jordbruksministern skulle ha större möjligheter än han själv att komma med uppslag. Jag måste bekänna att mina förutsättningar äro begränsade. Jag har inte kunnat hitta något som har varit så pockande och angeläget, att det har varit anledning för mig att lägga ner arbete på att lösa just det problemet, och var därför angelägen att efterlysa, om herr Lundqvist kunde hjälpa mig. Jag beklagar, att min efterlysning inte gav något resultat.

Herr Lundqvist sade vidare att han inte kan sitta här och göra den rätta avvägningen i fråga om fördelningen av vad vi måste ta in enligt våra frilistningsregler. Det är väl förmodligen också anledningen till att han i sitt andra anförande inte hävdade samma bestämda ståndpunkt som han gjorde i sitt första anförande. Jag har tillåtit mig att säga, att hans första anförande kanske delvis var propagandistiskt, och i så fall

finns det ju en förklaring till hans uppläggning. Men om jag skall bedöma herr Lundqvists inlägg från icke propagandistiska synpunkter, hade man kanske kunnat begära, att herr Lundqvist skulle ha gjort sig underrättad om de avvägningsmöjligheter, som det här gäller att välja mellan, innan han gick så hårt åt statsmakternas bristande intresse för att göra något.

Herr Lundqvist förklarade också, att man i Danmark och Norge behandlar trädgårdsodlingen på ett ur trädgårdsodlarnas synpunkt sett bättre sätt än vad vi göra här i Sverige. Det är möjligt att man gör det, men då måste saken ses i hela sitt sammanhang. Danmark klarar sina frilistningsåtaganden genom att frilista sin jordbruksproduktion, och Norge gör det genom att frilista fiskerinäringen. Båda dessa näringsgrenar äro av en sådan storleksordning, att man i Danmark och Norge inte har några bekymmer att genom detta arrangemang kunna komma upp i den erforderliga frilistningsprocenten på livsmedelsområdet. Vi ha i Sverige icke velat frilista vare sig jordbrukets eller fiskerinäringens produkter, och därför ställer sig problemet för oss något annorlunda. Jag vill framhålla detta som en förklaring till herr Lundqvist när han gör gällande, att vi i Sverige kanske skulle kunna vara lika generösa som man är i Danmark och Norge, speciellt då mot trädgårdsodlarna.

Herr LUNDQVIST (kort genmäle): Herr talman! Jag konstaterar, herr statsråd, att min uppgift, att man i Danmark och i Norge tillämpar en mindre liberal politik på detta område, var riktig.

Jag bestrider att mitt första anförande var till sin karaktär propagandistiskt. Jag tycker att det var ett ganska korrekt bemötande av det svar, som jordbruksministern hade lämnat. Jag gjorde punkt för punkt mina kommentarer, och jag vågar stå för att de äro sanningsenliga. Att jag inte här kom med en mängd olika förslag — jag tror inte att någon tycker, att det skulle varit lämpligt —

Om stöd åt landets trädgårdsodling.

trodde jag man skulle hålla mig räkning för. Jag kan inte förstå att inte jordbruksministern kommit på tanken att vända sig till de näringsorganisationer, som finnas och vilkas representanter helt naturligt äro fackmän på området, för att fråga dem vad de anse. Svaret måste bli i mycket hög grad beroende på hur långt man kan tillgodose trädgårdsodlingen genom importregleringar av det ena eller andra slaget. Det vet jag inte, men det borde väl statsrådet gå igenom med dessa representanter. När man fått reda på detta, kan man sedan diskutera vilka åtgärder som böra vidtagas utöver vad som redan gjorts på det här området.

Herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Jag försöker i den mån tiden ger mig möjlighet därtill att hålla kontakt med mina gamla kolleger inom den här branschen, och jag vågar nog säga att deras synpunkter äro mig rätt välbekanta. Jag hade tillfälle för några veckor sedan att ha ett mycket angenämt sammanträffande med hela trädgårdsmästarekårens elit under fyra å fem timmar och diskutera deras problem. De tyckte som herr Lundqvist, att man inte bör frilista trädgårdsprodukter i den utsträckning som skett. Jag sökte förklara för dem vad jag här sökt förklara för herr Lundqvist, att det finns vissa skäl, som gör att man inte kan gå trädgårdsodlarna helt till mötes på den punkten. De tyckte vidare att vi böra ha högre tullar när det gäller trädgårdsprodukter för att skydda den inhemska trädgårdsodlingen. Jag sade till dem som jag säger här, att detta är en fråga med vidare aspekter. Trädgårdsnäringsen är numera direkt inkluderad i de internationella tullförhandlingarna, och vid tulldiskussionerna i Torquay sker för närvarande ingenting som rör trädgårdsnäringsen, med mindre dess representanter äro direkt engagerade i diskussionen.

I övrigt har man ett mycket starkt önskemål, och det är att vi skola importreglera den holländska blomsterlöken. Vi ha på den punkten icke kunnat

tillmötesgå trädgårdsodlarna, av skäl som jag inte vill ta kammarens tid i anspråk för att relatera, ty de äro rätt många och långa, men jag vill på det bestämdaste hävda att trädgårdsnäringens representanter alltid ha möjlighet att bli väl bemötta, när de komma till jordbruksministern för att diskutera sina problem.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**: Herr talman! Jag anser att denna fråga är av sådan betydelse såväl för trädgårdsodlarna som för folkförsörjningen och folkhushållet, att jag inte vill underlåta att vid detta tillfälle säga några ord.

De produkter, som odlas i trädgårdarna, ha kommit att utnyttjas alltmer och mer. Nästan i alla hem — även inom arbetarklassen — där man tidigare inte haft den rätta förståelsen för grönsakernas värde i kosten, har man numera fått upp ögonen för betydelsen av att använda trädgårdsprodukter i hushållet. Utvecklingen tyder också på en allt rikligare användning av trädgårdsprodukter. Men då bör man också från hela landets sida ha förståelse för odlarnas krav på rimlig betalning för sina produkter. Framförallt fruktodlarna hade i fjol sommar och höst svårt att finna avsättning för sin frukt. Det gick inte att placera den på hemmamarknaden ens till förhållandevis låga priser. Fruktodlarna fråga sig litet var vad orsaken kunde vara. Här säges nu att vi ha tullskydd under de månader, då den färska svenska frukten föres ut i marknaden, och då borde väl, menar man, den svenska frukten kunna säljas. Men det kan hända att importörerna av utländsk frukt lågo inne med stora lager på grund av att man i tid försett sig, och att detta var en bidragande orsak till svårigheten att få ersättning för den svenska frukten.

Herr statsrådet säger visserligen att den, som i dag kan saluföra svensk frukt av god kvalitet, säkerligen icke har någon svårighet att finna avsättning för den på den svenska marknaden. Men

Om stöd åt landets trädgårdsodling.

hur många fruktodlare här i landet odla frukt, som är lämplig att saluföra under april månad? Det är inte många, och för att man skulle få en ändring därvidlag, skulle fordras en omläggning av hela den svenska fruktodlingen. Från ekonomisk synpunkt kan det väl inte vara riktigt att säga: »Lägg om odlingen, så att ni har god frukt att sälja på vårsidan!» Det är väl ändå nationalekonomiskt fördelaktigare att kunna saluföra den svenska frukten på hösten och förvintern, eftersom vi ju här i Sverige framförallt odla sådana fruktsorter som äro bäst under denna tid. När herr statsrådet därför talar om att man i dag med god förtjänst skulle kunna saluföra svensk frukt, hoppas jag att det inte innebär någon rekommendation till odlarna att omlägga sin produktion.

Jag måste nog i likhet med herr Lundqvist konstatera, att herr statsrådets första anförande i dag var i viss mån negativt. Statsrådet nämnde att vi måste inrätta oss efter växlande konjunkturer, ta svårigheterna när de komma och se till, att utrikeshandeln fungerar någorlunda störningsfritt. Men vad vi önska, herr statsråd, är att statsmakterna skola vidtaga sådana åtgärder, att odlarna få rimlig ersättning för sina svenska produkter, även med de handelsavtal som kunna finnas.

Herr statsrådet nämnde vidare att det i höstas importerades bananer för 30 miljoner kronor. Jag vet inte vilken tidrymd denna importsiffra avsåg, men mig synes detta inte vara ett så obetydligt belopp. Jag hörde fruktodlare i höstas klaga över att de över huvud taget inte kunde sälja svensk frukt på marknaden, beroende på att den köpande allmänheten i stället ville ha bananer eller dylikt. Huruvida det ur hygienisk eller folkförsörjningssynpunkt är bättre, att folk äter bananer, kan väl vara tvivelaktigt. Jag vill inte här rikta något angrepp mot herr statsrådet utan vill bara framhålla angelägenheten av att här göres någonting. Jag hoppas att herr statsrådet också skall göra vad som är möjligt att göra.

Herr Björck nämnde någonting om att

vid förhandlingarna om frilistningen trädgårdsodlarna blivit i viss mån förbisedda eller tillbakaträngda i jämförelse med jordbrukarna. Jag undrar, om inte det påståendet innebär en stor överdrift, herr Björck. Herr statsrådet har ju nyss sagt, att man därvid haft ögonen öppna även för trädgårdsnäringens intressen. Jag tror att man här inte bör skapa något motsatsförhållande mellan trädgårdsnäringen och jordbruket. Vi behöva båda dessa näringar, och det måste bli samarbete och förståelse dem emellan.

Herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag skulle kanske inte ha begärt ordet på nytt, men jag blev litet konfunderad, när kammarens förste vice talman höll sitt inlägg alldeles nyss.

Herr Lundqvist vände sig mot mig i sitt anförande och sade att statsmakterna hade sanktionerat ett borttagande av äppeltullen under februari—maj månader. Jag replikerade med att säga, att detta inte hade någon nämnvärd betydelse för trädgårdsodlingen, ty den trädgårdsodlare som i dag, d. v. s. under tiden från februari fram till maj, har kvalitetsfrukt att sälja, får avsättning för den till hyggliga priser. Problemet gäller avsättningen på hösten, och därvidlag innebar den sista tulluppgörelsen i Ancey, att man förstärkte tullskyddet, sett ur den svenska trädgårdsodlingens synpunkt.

Herr förste vice talmannen verkade nästan indignerad över detta mitt påpekande och sade, att det väl inte är något problem att sälja frukten på våren. Men det är ett problem att kunna göra det på hösten, menade han. Ja, det kan jag hålla med honom om. Det problemet löser man emellertid inte, om man inför aldrig så höga skyddstullar. Detta är saker och ting som vi redan diskuterat, när vi hade den förra interpellationsdebatten om fruktimporten.

Herr talman! Jag vill sluta med att korrigera mig själv. Om jag sade att bananimporten representerade 30 miljoner kronor, så är det fel. Det var 30

miljoner kilogram bananer vi fingo in under år 1950, men jag är inte beredd att i kronor ange den exakta siffran för importen.

Herr von HELAND: Herr talman! Jag har begärt ordet för att resonera om vissa principer i samband med handelsförhållandena med hänsyn till herr statsrådets inlägg i debatten.

Det är väl allmänt erkänt att vårt land såsom ett framstående exportland går i täten, när det gäller liberaliseringsåtgärder. Efter kriget ha vi varit beredda att ansluta oss till varje organisation, som velat åstadkomma en friare handel; vi ha anslutit oss till Havannastadgan och GATT-överenskommelsen, och vi ha varit med i Ancey, i Torquay och i Europasamarbetet. Men, herr statsråd, enligt mitt förmenande gå vi alltid *främst* i ledet därvidlag, och jag ifrågasätter, om vi i dessa tider alltid böra göra det och alltid främst tänka på exportens intressen. Bör man inte också tänka på hemmamarknadsnäringarna? Det är givet att jag såsom talesman för en hemmamarknadsnäring anser, att vi inte böra gå i främsta ledet, när det gäller handelns frigivande. Jag säger detta mot bakgrunden av läget för närvarande. Den amerikanska kongressen har ju kastat Havannastadgan under bordet. Det är visserligen GATT-överenskommelsen som gäller, men som jag tror att jag påpekat tidigare en gång här i kammaren har inte ens Amerikas förenta stater dragit sig för att slänga ut stora partier på världsmarknaden till fullkomliga dumpingspriser.

Sedan talas det jämt och ständigt om frilistning. Men det är väl inte obekant, att de länder, som inte vilja ligga i täten när det gäller liberaliseringsåtgärder, skydda sig samtidigt som de frilista, nämligen genom att höja tullarna. Jag är medveten om svårigheterna och känner till de resonemang, som pågå alltjämt om dessa tullförändringar. Sverige befinner sig ju i det på sätt och vis olyckliga utgångsläget, att vi tillhöra lågtariffländerna. Vid dessa pågående

överläggningar vill man från de olika ländernas sida ha tullarna sänkta proportionellt. Man vill således inte ta någon hänsyn till om ett land redan har en kanske mycket låg tull och ett annat land en mycket hög tull.

Jag tycker att det är ytterst viktigt, när man diskuterar hemmamarknadsnäringarna, att trädgårdsodlingens intressen beaktas i allra högsta grad och att man inte bara stirrar sig blind på frilistningsbestämmelserna. Man bör samtidigt granska, hur andra länder göra för att, på samma gång som de kanske frilista till ungefär 60 procent, skydda sig så mycket som möjligt genom att höja tullarna eller ha kvar höga tullar.

Nu ha här i viss mån ställts emot varandra — det var närmast herr Björck som gjorde det — jordbruket och trädgårdsodlingen. Det är emellertid ibland svårt att skilja på vad som är jordbruk och vad som är trädgårdsodling, framför allt därför att jordbrukarna kanske rent av äro de största producenterna när det gäller trädgårdsprodukter. Men jag kan gå med på att när det gällde Havannastadgans avfattning, inriktade sig de svenska delegaterna främst på att få en sådan avfattning av stadgan, att man skulle kunna följa 1947 års jordbrukspolitik, såsom herr statsrådet mycket riktigt påpekade. Jag tycker emellertid, herr statsråd, att det är mycket märkligt, att man när det gäller frilistningsfrågan säger att trädgårdsodlingen fått sitta emellan, under det att jordbruket skyddats. Vi ha ju här i landet beträffande jordbruksproduktionen kommit i ett synnerligen prekärt läge, därför att vi icke hålla oss inom 1947 års jordbruksprogram, såsom tanken var, utan Sverige har blivit ett storexporterande land även i fråga om jordbruksprodukter. Herr statsrådet känner ju lika väl som jag till, hur vidsträckt frilistningen är på jordbrukets område. Vi här i Sverige drabbas ju därvidlag av samma och kanske ännu mera restriktiva åtgärder än andra länder.

Så som statsmakterna utnyttjat jordbruksproduktionen direkt för att tjäna pengar under de senaste åren, kan man

Om stöd åt landets trädgårdsodling.

Ju finna det anmärkningsvärt att inte regeringens nu gör någonting för att skydda jordbruket. Jag har velat säga detta, herr talman, därför att jordbruket här förts på tal i samband med frågan om trädgårdsodlingen. Man har gjort lysande affärer med den billiga svenska spannmålen och på sista tiden även utnyttjat den svenska rapsodlingen genom export av oljan. Man subsidierar till och med den inhemska margarinindustrien genom att cleara den dyra utländska oljan med den prisbilliga svenska rapsoljan. Det billiga margarinet gör att smör måste lagras i sådana mängder, att våra fryslager nästan hota att sprängas. Vi ha ingen möjlighet att bli av med överskottet, därför att tyskarna — som egentligen skulle frilista och ge oss licenser för smörexport — ha stoppat sin import på grund av betalningsförhållandena. Mellan 6 000 och 7 000 ton smör försämrar nu genom lagring, samtidigt som man säger att det svenska jordbruket skall skyddas från frilistning och samtidigt som man subsidierar den svenska margarinindustrien genom det billiga rapsoljepriset på den inhemska marknaden.

Jag skulle inte ha gått upp i denna debatt, herr talman, om den inte kommit att beröra frågor, där en viss opposition gör sig gällande bland dem som representera såväl jordbruksnäringen som trädgårdsodlingen. Jag förstår inte, herr talman, hur man i år skall kunna komma överens med dem som representera såväl jordbruksnäringen som trädgårdsodlingen, om man handelspolitiskt lämnar dem åt sitt öde i det svåra läge som nu råder.

Herr PERSSON, KARL: Herr talman! De svårigheter, som den svenska fruktodlingen haft att kämpa mot särskilt under förra året, ha väsentligen två orsaker.

Fruktodlingens expansion torde vara den främsta anledningen. Avsättningsmöjligheterna ha kanske inte kunnat ökas i takt med nyplanteringen av frukt-

träd, och organisationen har nog inte heller hållit jämna steg med utvecklingen. På detta område försiggår emellertid nu ett intensivt organisationsarbete, och jag tror att de svenska fruktodlarna å sin sida göra vad de kunna för att skapa större marknad åt sin vara både då det gäller avsättning inom det närmaste området och exempelvis i Norrland samt genom ökade möjligheter att tillvarata fabriksfrukten.

Men vidare har tullskyddet försämrats under senare år. Ett tullskydd av 20 öre betyder inte detsamma nu som för några år sedan, eftersom den svenska kronan har försämrats, sedan detta tullskydd fastställdes. Härtill kommer att tullskyddet under vissa månader av året har minskats eller borttagits.

Nu sade statsrådet, om jag inte missuppfattade honom, att de, som sålde svensk frukt under februari och mars i år, hade fått bra betalt. Jag kunde dock den 1 mars köpa prima svensk frukt på Hötorget här i Stockholm för en krona kilot, och om man räknar med lagringskostnaderna och lagringsförlusterna under tiden fram till mars samt handels- och fraktkostnader, förstår man att odlarna inte kunnat få mycket för sitt arbete.

Det är säkerligen alldeles riktigt att läget blivit bättre genom att licensieringen av svensk frukt har trätt i stället för den tidigare i större utsträckning medgivna frilistningen. Jag tror ju inte att denna ändring har skett uteslutande i syfte att stödja fruktodlingen, utan man har kanske i lika hög grad anlagt finans- och valutasynpunkter. Det kan emellertid i detta sammanhang göra detsamma, ty det väsentliga är att den svenska fruktodlingen får ett stöd, och det är bara gott och väl om detta stöd kan sammanfalla med svenska folkets ekonomiska intressen i övrigt. Både denna säsong och tidigare ha vi importerat bananer för 30 miljoner kronor eller mera och apelsiner för ännu högre belopp, och då en del av dessa utländska frukter inte funnit avsättning utan ruttat och måst kastas i sjön, är det klart att denna import inte har sammanfallit

Ang. överenskommelse med Norge i den s. k. räktvisten.

med vare sig svenska folkets eller den svenska fruktodlingens intressen.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 160, angående godkännande av Sveriges anslutning till en konvention rörande privilegier och immunitet för Förenade Nationernas fackorgan.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 162, med förslag angående användningen av hästexportberedningens vinstmedel.

Vid föredragning av den av herr *Andersson, Axel*, väckta motionen, nr 380, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande, m. m., hänvisades motionen, såvitt angick den del av den kungl. propositionen, som hänvisats till bevillningsutskottet, till detta utskott samt i övrigt till konstitutionsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet herr *Berghs* motion, nr 381, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordning), m. m.

Ang. överenskommelse med Norge i den s. k. räktvisten.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av en mellan Sverige och Norge träffad överenskommelse om fiskeriförhållandena i vissa till Sverige och Norge hörande vattenområden.

Genom en den 19 januari 1951 dagtecknad, till utrikesutskottet hänvisad proposition, nr 28, hade Kungl. Maj:t,

under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruks- och utrikesdepartementsärenden för den 16 december 1950 samt över jordbruksärenden för samma dag, begärt riksdagens godkännande av en den 20 december 1950 mellan Sverige och Norge träffad överenskommelse om fiskeriförhållandena i vissa till Sverige och Norge hörande vattenområden jämte slutprotokoll.

Till förenämnda statsrådsprotokoll över jordbruksärenden hade departementschefen anfört: »Det är enligt min mening ur flera synpunkter angeläget, att den föreliggande tvisten snarast möjligt bringas ur världen. Det framlagda förslaget till överenskommelse innefattar ett försök till uppgörelse i fiskeförhållandena genom ömsesidiga eftergifter. Frågan om territorialvattnens utsträckning lämnas emellertid öppen. Det i avtalstexten förekommande uttrycket svenskt resp. norskt vattenområde får därför icke fattas så, att området därmed erkännes tillhöra svenskt resp. norskt territorialvatten, utan innebär endast, att det angivna landet självt hävdar att området befinner sig innanför dess territorialgräns. Vid sådant förhållande synes förslaget innefatta en med hänsyn till det föreliggande läget godtagbar uppgörelse.»

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Utskottet, som inhämtat ytterligare upplysningar under ärendets föredragning, har icke funnit anledning till erinran mot ifrågavarande till fiskeriförhållanden begränsade överenskommelse och får, under instämmande i vad chefen för jordbruksdepartementet till statsrådsprotokollet anfört, hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, meddela av Kungl. Maj:t äskat godkännande av den med propositionen överlämnade, den 20 december 1950 mellan Sverige och Norge träffade överenskommelsen om fiskeriförhållandena i vissa till Sverige och Norge hörande vattenområden jämte slutprotokoll.»

Ang. överenskommelse med Norge i den s. k. räktvisten.

Reservation hade anförts av herr *Svensson* i Ljungskile, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade. I det av reservanten föreslagna utlåtandet hade den nyss återgivna delen av utskottets yttrande utbytts mot följande uttalande:

»Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot ifrågavarande överenskommelse om fiskeriförhållandena, har observerat att det i avtalstexten såsom norskt betecknade vattenområdet synes innesluta, dels områden innanför den tidigare från norsk sida hävdade territorialvattengränsen och dels områden utanför denna gräns. Uttrycket norskt vattenområde i avtalstexten får alltså icke uppfattas som ett godkännande från svensk sida av det norska territorialvattnets utvidgning. Utskottet anser det därför önskvärt att svenska regeringen snarast möjligt söker ernå en överenskommelse rörande gränserna för de två ländernas territorialvatten.

Utskottet hemställer att riksdagen — — — slutprotokoll.»

Herr *SPETZ*: Herr talman! I sitt svar på min enkla fråga rörande den s. k. räktvisten uttalade hans excellens herr utrikesministern den 25 januari sin förhoppning, att det träffade preliminära avtalet skulle vara klart inom några veckor. Jag vill endast konstatera att det i stället för ett par veckor har dröjt ett par månader. Jag vet att anledningen till att utrikesutskottets utlåtande — som är daterat den 15 februari 1951 — först i dag kan behandlas av riksdagen är vissa tolkningssvårigheter. Under de omständigheterna tycker jag emellertid för min del att utskottet bort skriva på ett något tydligare sätt. Den yrkesgrupp, som beröres av den träffade överenskommelsen, är ju för sin inkomst beroende av att förhållandena stabiliseras. Fiškarna äro inte betjänta av en överenskommelse endast för en kortare tid, ty det kapital de måste investera i sina båtar och redskap är av den storleksordning, att det är ett livsvillkor

för dem att kunna planera på längre sikt.

Hans excellens herr utrikesministern bestred i det nyss nämnda svaret att det skulle föreligga något bristande intresse från regeringens sida för den befolkningsgrupp det här gäller. Men ett intresse visar man kanske allra bäst genom att sätta handling bakom orden. När jag, herr talman, inte har annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan med den ändring av motivering- en, som föreslås i den till utlåtandet fogade reservationen, vill jag alltså till mitt yrkande anknyta den förhoppning- en, att regeringen utan dröjsmål skall upptaga förhandlingar med norska regeringen om en definitiv reglering av dessa fiskeriförhållanden. Den nu träffade överenskommelsen kan ju uppsägas av endera parten, och denna yrkesgrupp skulle vid en uppsägning ställas inför samma svårigheter som under för- lidet år.

Jag ber, herr talman, att med uttalande av den förhoppningen få yrka bifall till reservationen.

Herr *SANDLER*: Herr talman! Utrikesutskottet har betraktat och behandlat detta ärende som en fråga om fiskeriförhållandena och i sitt utlåtande även betonat den begränsningen.

Meningen med den förhandling, som i detta ärende ägt rum mellan norska och svenska myndigheter, har just varit att söka finna en möjlighet att lösa den angelägna frågan om en reglering av rätten till fiske, oavsett vilken utgång frågan om territorialvattengränsen kan få. Syftet med förhandlingen har vunnits. Utskottet har förvissat sig om att den träffade uppgörelsen är acceptabel och stödes av de representanter för den berörda näringen, som haft tillfälle att deltaga i förhandlingen.

Detta bestrides inte heller av reservanten, som icke riktar sig mot överenskommelsen utan vill begagna tillfället att i utskottets utlåtande få in vissa uttalanden rörande den fråga om territorialvattengränsen, som man med av-

Ang. överenskommelse med Norge i den s. k. räktvisten.

sikt velat hålla utanför denna förhandling. Därom vill jag endast säga, att utskottet hade gjort vederbörande befolkningsgrupp en mycket tvivelaktig tjänst genom att skriva så som reservanten påyrkat.

Jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets motivering och hemställan.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Till vad utrikesutskottets ordförande nu har sagt vill jag endast lägga, att reservationens uppmaning till svenska regeringen att söka ernå en överenskommelse rörande gränserna för de två ländernas territorialvatten är litet besynnerlig. I regel träffar ju inte ett land avtal med ett annat om sina territorialvatten, utan den angelägenheten bestämmer vederbörande land självt. Om sedan andra länder ha några invändningar, få de göra dem gällande i den mån de ha grunder att åberopa och i sista hand draga saken inför internationellt forum, om möjlighet därtill finnes. Två länder kunna mycket väl träffa avtal om sin inbördes gräns, men att Sverige skulle söka ernå en överenskommelse om hur Norge skall beräkna sitt territorialvatten, är ju ett något besynnerligt förslag.

Härtill kommer att denna fråga, såsom torde ha framgått av herr Sandlers anförande, i rådande läge är synnerligen ömtålig för Norges vidkommande, eftersom detta land ligger i process med England inför Haagdomstolen om territorialvattengränsen i vissa vikar på nordkusten. Det finns all anledning tro att en dom i det målet kommer att få stor betydelse genom domstolens uttalanden om beräkningen av territorialvatten över huvud taget.

Sedan må det kanske tillåtas mig att säga, i anledning av vad herr Spetz uttalade just då jag kom in i kammaren, att regeringen i denna fråga har låtit göra ganska ingående juridiska undersökningar, som tagit sin rundliga tid och som naturligtvis inte kunnat publiceras. Vi ha måst räkna med möjligheten att frå-

gan i någon viss del skulle kunna hänskjutas till internationell skiljedom mellan Sverige och Norge, och vi ha därför självfallet inte kunnat lägga alla våra kort på bordet i fråga om de juridiska argument som tala för och mot. Den del av undersökningen, som allmänheten inte har sett, därför att den inte kunnat publiceras, har alltså varit oundgängligen nödvändig för att svenska regeringen skulle kunna handla i denna fråga.

Herr von HELAND: Herr talman! Efter de anföranden, som hållits av excellensen Undén och av utskottets ordförande, torde det stå klart, att utskottsmajoriteten handlat synnerligen klokt dels med hänsyn till fiskarnas intressen och dels med tanke på förhållandet till Norge. Även om vi i utskottet hade fått se herr Svenssons i Ljungskile reservation före justeringen, tror jag att ingen av utskottsmajoriteten skulle ha velat följa reservanten, detta främst kanske av det skälet att det av honom föreslagna utskottsuttalandet säkerligen, såsom utskottets ordförande här har sagt, skulle ha varit till skada för fiskarna, ty normmännens godkännande är självklart beroende av avtalstextens formulering.

Herr SPETZ: Herr talman! Jag inser för min del inte vilket uttryck i reservationen som i detta fall skulle kunna lända till skada. Den sista satsen, att det anses »önskvärt att svenska regeringen snarast möjligt söker ernå en överenskommelse rörande gränserna för de två ländernas territorialvatten», uttrycker ju endast en önskan, och jag har mycket svårt att förstå att detta skulle kunna på något sätt vålla fiskarna ohägn. Vad som vållar ohägn är ju den osäkerhet och ovisshet, som vidlåder den träffade överenskommelsen.

Hans excellens herr utrikesministern nämnde tvisten rörande fjordarna i Nordnorge, och jag anser då att det bör stå i riksdagens protokoll att man från västkusthåll inte torde erkänna någon parallellitet mellan detta fall och det nu

Ang. överenskommelse med Norge i den s. k. räktvisten.

aktuella. När det gäller exempelvis Vestfjorden är det ju Norge som äger bägge kusterna, men i fråga om yttre Oslofjorden gäller att ena kustremsan är svenskt land.

Då hans excellens säger, att man över huvud taget inte kan blanda sig i hur ett land bestämmer sin territorialvattengräns, eftersom det är en inre angelägenhet, vill man ju nästan beklaga att inte svenska regeringen var först på detta område och utsträckte Sveriges territorialvatten ett lämpligt stycke från Bohusläns kust. Då hade ju Norge i detta fall kommit i efterhand.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1951/52 till iståndsättande av beskickningsfastigheten i Köpenhamn, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1951/52 under försvarets fonder m. m.

Punkterna 1—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts

i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1951/52 under statens allmänna fastighetsfond, statens utlåningsfonder och diverse kapitalfonder, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökade lånemöjligheter för den mindre skeppsfarten m. m.;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 58, i anledning av väckt motion om anslag för budgetåret 1951/52 till uppförande av arbetar- och tjänstemannabostäder vid Åkers krutbruk;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1951/52 till riksförsäkringsanstalten jämte i ämnet väckt motion; och

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 5, angående dels verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, dels ock väckt motion med anledning av att riksbanken utgivit sedlar till högre belopp än vad gällande lag medgiver.

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.**Punkten 1.****Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.**

I denna punkt hade utskottet till en början lämnat en översikt av den allmänna ekonomiska utvecklingen under år 1950, varefter utskottet gjort vissa uttalanden rörande bankofullmäktiges åtgärder beträffande valuta- och penningpolitiken. Punkten avslutades med en förklaring, att utskottet velat för riksdagen oförmåla vad i detta ärende förekommit.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Ewerlöf*, *Nordenson* och *von Seth*, som ansett, att utskottets utlåtande under punkten bort hava den lydelse, reservationen visade;

2) av herrar *Söderquist*, *Frödenberg* och *Schmidt*, som ansett, att utskottets utlåtande under punkten bort lyda så, som i denna reservation angivits.

Herr **SÖDERQUIST**: Herr talman! Vid bankoutskottets granskning av riksbankens verksamhet under år 1950, varom det nu föreliggande utlåtandet handlar, ha folkpartiets utskottsrepresentanter inte kommit till alldeles samma resultat som övriga utskottsledamöter. Det framgår av den reservation, som avlämnats av herrar *Frödenberg* och *Schmidt* i andra kammaren samt av mig.

Liksom utskottet i övrigt ha vi under granskningen alldeles särskilt uppmärksammat bankofullmäktiges åtgärder i fråga om valuta- och penningpolitiken, och vi ha härvidlag funnit oss ha en viss anledning att sätta ett par frågetecken och göra vissa erinringar. Jag skall här endast helt kort beröra några av synpunkterna, då jag förutsätter att kammarens ledamöter tagit del av både utskottsutlåtandet och reservationerna.

Man kan konstatera en rätt avsevärd skillnad i fråga om utvecklingen av betalningsbalansen och valutareserven under året — i runt tal var skillnaden 27½ miljoner kronor. Enligt vad som upp-

lysts vid föredragningar inför utskottet anser sig riksbanken kunna i huvudsak förklara denna differens på följande sätt. I fråga om kapitaltransaktionerna beräknas utgående belopp överstiga ingående med cirka 100 miljoner kronor. Inkomstöverskottet i betalningsbalansen — det rörde sig, såsom framgår av utskottets utlåtande, om cirka 90 miljoner kronor — motväges alltså i stort sett av en nettoutgift inom kapitalbalansen. Den återstående skillnaden mellan siffrorna för utrikeshandeln och för valutautvecklingen skulle — jag ber fortfarande att få hänvisa till utskottsutlåtandet och reservationerna — bero på en förskjutning i tiden mellan ianspråktagandet av valuta och den faktiska införseln. Sålunda skulle ökad förskottsbetalning ha ägt rum, varjämte de forcerade inköpen mot årets slut skulle lett till en anhopning av importvaror, som betalats men icke förtullats före årsskiftet. — Enligt vår mening synes det i varje fall nu icke vara möjligt att avgöra, om riksbankens förklaring härvidlag är fullt uttömmande.

Vi ha vidare velat särskilt framhålla den minskning i valutareserven, som kan konstateras vid jämförelse med tiden närmast efter krigsslutet. Om möjlighet över huvud taget skall förefinnas att bevara erforderlig rörelsefrihet i utrikeshandeln, kräves en icke obetydlig valutareserv — den saken har ju framhållits i reservationen, och jag har velat understryka den även vid detta tillfälle.

I fråga om penningpolitiken ha vi velat framhålla, att det enligt vårt sätt att se varit olyckligt, att pris- och inkomstförändringarna inom landet uppskjutits så länge, som nu blev fallet. Det hade — anse vi — varit bättre, om åtstramningen av penning- och kredittillgången, alltså höjningen av diskontot och av räntan vid växelrediskontering och vid belåning av guldkantade obligationer, ägt rum tidigare än som nu skedde. Åtgärden skulle då, såvitt vi kunna finna, ha blivit effektivare och haft en kraftigare dämpande inverkan på den alltför stora investeringsbenä-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

genheten och alltså motverkat inflationstendenserna. Vi förmäna vidare att det skulle varit endast naturligt, att man i större utsträckning sökt placera skattkamarväxlar i öppna marknaden och i konkurrens med enskilda kredit-sökande, även om detta skulle ha åstadkommit ett ytterligare tryck uppåt på räntebildningen.

Vad sedelutgivningen beträffar ha vi, liksom övriga utskottsmedlemmar, funnit det särskilt anmärkningsvärt att ett överskridande skett. Vi ha därvid — det kan inte hjälpas — icke kunnat tillägna oss en uppfattning, som skulle innebära att bankledningen uteslutande eller i varje fall i huvudsak varit offer för ett blint och obevekligt öde. Visst medge vi gärna att en svår situation var för handen, men med den erfarenhet riksbanken har borde ändå ett större förutseende kunnat påräknas och en större marginal för sedelutgivningsrätten kunnat hållas. Att den vid årssluten vanliga höga belastningen icke skulle bli mindre år 1950 utan tämligen säkert tvärtom, borde kunnat förutses. Vi anse, såsom framgår av vår reservation, att utskottet bort uttala, att det förutsättes att ett överskridande av den riksbanken tillkommande sedelutgivningsrätten icke upprepas utan att banken under alla förhållanden — alltså även oavsett de bestämmelser för framtiden, som kunna komma att beslutas under denna riksdag — söker vidmakthålla en outnyttjad sedelutgivningsrätt i sådan omfattning, att tillfälliga belastningar under förhållanden, som icke kunna betraktas såsom utomordentliga — och av det slaget anse vi icke att förhållandena vid senaste årsskiftet voro — kunna klaras inom ramen för den lagliga sedelutgivningsrätten.

Slutligen ha vi icke velat underlåta att framhålla, att en ökning av det frivilliga sparandet är nödvändig med hänsyn till näringslivets och det allmännas stora kapitalanspråk. Det är med beklagande man nödgas konstatera, att sparandet under senare delen av år 1950 visat en relativt stark nedgång. En av de väsentliga och aktuella anledning-

arna härtill torde vara de förutsedda prisrörelserna vid årsskiftet 1950/51. Är denna uppfattning riktig, borde tendensen kunna anses såsom tillfällig. Förutsättningen för återställande av tidigare sparvilja och ännu mera för en önskvärd och varaktig ökning av sparandet är emellertid, att statsmakternas ekonomiska politik gives en sådan utformning, att den inflationistiska utvecklingen brytes och förtroendet till penningvärdet återställs. Den på längre sikt avgörande betingelsen för det enskilda sparandet är utan tvivel, herr talman, ett stabilt penningvärde.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt av herrar Fröderberg och Schmidt samt mig avlämnade reservationen.

Herr WAHLUND: Herr talman! Jag kanske här kommer in litet olämpligt mellan de båda talesmännen för reservationerna, men det kan nu inte hjälpas.

Mitt främsta ärende i denna debatt är att ge uttryck för den oro envar känner eller borde känna inför den inflatoriska utveckling, som redovisas i bankkotskottets utlåtande. Jag har mött denna oro inför prisstegringarna hos jordbrukets folk, men jag vet att den också finns hos småföretagare, tjänstemän och arbetare, särskilt i låglönegrupperna. Vad hjälper det, att man fått mera pengar i avlöningskuvertet, när hustrun strax efteråt märker att dessa pengar blivit långt mindre dryga, då hon skall köpa varor för dem i butiken.

Konsumtionsprisindex utgjorde i december 185, hade i januari stigit till 191 och i februari till 195, och skulle jag våga en gissning, står den just nu i över 200.

Socialstyrelsens levnadskostnadsindex för mars är ännu inte färdiguträknad, men jag skulle tro att siffran kommer att ligga vid bortemot 190 mot 171 i december.

Så mycket torde man säkert kunna säga, att den prisförhöjning, man i januari räknade med för hela år 1951,

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

redan nu är en realitet. Och denna brist på balans, eller jag kanske lika gärna kan säga brist på förtroende, uppträder i en tid, då bankoutskottet med allt skäl kan teckna en i många hänseenden ljus bild av den ekonomiska situationen. Det framgår av bankoutskottets utlåtande, att det ekonomiska läget just nu mycket lätt kan karakteriseras. Det kan karakteriseras med sex ord: vikan- de penningvärde, god folkeekonomi, dålig statsekonomi. De sektorer av det ekonomiska livet, där privat företagsamhet kan göra sig gällande, stå sig gott. Besvärligheterna hänföra sig till de områden, som mer eller mindre äro föremål för centraldirigering. Vi ha god folkeekonomi. Bankoutskottet pekar på att vår svenska produktion steg med 5 procent under år 1950. Det är något annat än den 3-procentiga ökning vi voro vana vid under mellankrigstiden. Riksbankens valutaställning kunde ju ha varit bättre, men någon större oro behöva vi faktiskt inte känna, åtminstone inte tills vidare.

Om man nu, herr talman, går igenom de statistiska siffror, som bankoutskottet redovisar i sitt utlåtande, skall man snart finna att överallt, där dessa siffror markera en oförmånlig utveckling, sammanhänger detta på det ena eller andra sättet med att svenska folket förlorat sin tilltro till penningens framtidsvärde. Importörer skynda sig att betala i förskott för varor med lång leveranstid. Företagare försöka placera sina pengar i investeringar. Alla restriktioner till trots steg, såsom bankoutskottet redovisar, investeringsvolymen under år 1950 med 5 procent. Och för den stora allmänheten tyckas pengarna bränna i händerna. Den privata konsumtionen steg med 6 procent under år 1950. Den starka ökningen i importen får delvis ses mot bakgrunden av denna siffra.

Just nu har kommerskollegium färdigställt siffrorna för utrikeshandeln under februari. Jag kan därför som komplettering till den av bankoutskottet redovisade statistiken omnämna, att importöverskottet under detta års båda första månader uppgick till 389 miljoner kro-

nor mot endast 12 miljoner kronor under motsvarande månader i fjol. Från sommaren 1948 till januari månad i år hände det ej en enda gång att importöverskottet någon månad översteg 100 miljoner kronor. Under februari månad i år noterades siffran 211 miljoner för vårt importöverskott.

Vad är det då för varor man importerar? Är det varor som äro förstahandsnödvändiga för vår folkförsörjning eller vår krigsberedskap? Det torde man, herr talman, knappast kunna säga. Det råder som bekant brist på kol och koks just nu. Det är därför med ledsnad man konstaterar, att kol- och koksimporten minskat från 50 miljoner i februari i fjol till 42 miljoner i februari i år. Den huvudgrupp av importvaror, som visat den kraftigaste procentuella ökningen, har i statistiken rubriken transportmedel. Den omfattar i främsta rummet bilar, dessa bilar som finansminister Sköld nu i efterhand vill lägga extra skatt på. Denna import representerade i februari i fjol 15 miljoner kronor, men hade i februari i år ökat till 46 miljoner, en tredubbling alltså. För enbart bilar har ökningen varit ändå större.

Men låt mig, herr talman, fortsätta min axplockning i bankoutskottets sifferuppgifter! Vår frejdade landsman doktor Dahlén sade en gång, att deflation utgör en stöld från dem som låna pengar och inflation, alltså penningvärdesförsämring, utgör en stöld från dem som låna ut pengar, alltså från spararna. Jag vill inte använda så hårda ord. Men låt mig uttrycka saken så att penningvärdesförsämring reellt förminskar spararnas kapital och att i tider, då penningvärdet dalar, det är fördelaktigt att låna pengar. Detta senare tycks det svenska folket ha fullt klart för sig. Af-färsbankernas utlåning steg med över en miljard under år 1950 mot ett par hundra miljoner under år 1949.

Det är alldeles klart att riksbanken i en sådan situation utsatts för stora påfrestningar. Och när allmänheten mot slutet av förra året började störtköpa inför de väntade prisstegringarna, måste, som vi veta, riksbanken överskrida sin

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

I lagliga sedelutgivningsrätt, låt vara tillfälligt. Det är fullt befogat, när herr Dickson påtalar den saken i sin motion. Vi ha vant oss vid att betrakta herr Dickson som riksdagens store skämtare, som en person med den där gudabenedade gåvan att kunna betrakta också våra förehavanden i kamrarna med humor. Men den här gången är herr Dickson ute i ett allvarligt ärende. Riksbanksledningen har överskridit sina befogenheter. Även utskottsmajoriteten har velat påtala den saken. Men det förvånar mig, herr talman, att utskottsmajoriteten kan beteckna riksbanksledningens handlingsätt med orden att det är »i viss mån ursäktligt». Här gäller det dock en klar överträdelse av en av riksdagen stiftad lag.

Nu är det ju meningen att ge sedelpressarna ännu mer arbete, och nu skall det slungas ut ännu fler sedlar med den vanliga försäkringen om inlösen i guld och med den kända devisen »hinc robur et securitas». Jag skulle nästan vilja förorda, att man i stället sätter »sic transit gloria mundi». Näja, naturligtvis kan det finnas skäl att höja maximibeloppet för riksbankens sedelutgivningsrätt, 3 500 miljoner kronor. Ett skäl är ju att penningvärdet sjunkit och att följaktligen dessa 3 500 miljoner kronor nu inte representera ett lika stort värde som tidigare, och att penningvärdet tyvärr med all säkerhet kommer att ytterligare försämrans. På denna punkt är det allt skäl att rikta en varning, om — jag säger om, herr talman — det skulle bli så, att riksbanken med hjälp av sedelpressarna ökar sina krediter till staten eller till den öppna marknaden. Resultatet måste då bli att pengar komma att strömma in till bankerna, och bankerna måste i sin tur låna ut dessa pengar. Slutet på det hela kan bli, att man i stället för en önskvärd kreditbegränsning erhåller en ökad tillgång på krediter.

Ett annat uttryck för inflationstendenserna, för det svenska folkets alltmer minskade tilltro till pengarnas framtidsvärde, möta vi i avtalsrörelserna. Det är påfallande att de avtal, som till en

början träffades, inneburo relativt måttliga löneförhöjningar, under det att löntagarnas krav alltmer skärpts fram till den dag som är. Arbetarna inom den kemisk-tekniska industrien hade sin uppgörelse i december och fingo en löneökning på så där en 10 procent. Denna förbättring har redan nu försvunnit på grund av ökade levnadsomkostnader. Metallarbetarna fingo sitt avtal klart i januari, och ganska snart kan samma omdöme fällas om dem, nämligen att deras löneförbättring är uppäten av de ökade priserna. På senare tiden ha avtalsförhandlingarna som regel lett till långt högre löneförhöjningar.

Det är naturligtvis ännu alldeles för tidigt att försöka sig på att ge en samlad översikt över vad som hänt under de s. k. fria lönerörelsernas period, och vi komma ju senare att få tillfälle att diskutera den saken. Låt mig emellertid redan nu notera, att jordbrukets folk som vanligt blir efter trots alla tidigare löften om att jordbruksfolket skall beredas en ställning likvärdig med jämförliga folkgruppers. Och om vi gå till industriarbetare och andra, har åtminstone jag fått det intrycket att det ingalunda är tidigare lågavlönade grupper, som nu fått det bättre ställt, snarare tvärtom. Men det är ju så, herr talman, att framgången vid en avtalsrörelse inte sammanhänger med vederbörande folkgrupps behov utan med vederbörande folkgrupps makt.

Jag vet, att huvudföremålet för denna debatt är att granska fjolårets valutapolitik och penningpolitik. Såvitt jag har kunnat förstå, har dock debatten i vår medkammare hunnit svälla ut till en allmän ekonomisk debatt. Jag skall i alla fall försöka vara återhållsam och hålla mig till ämnet. Jag skall därför inte diskutera finansministerns nya åtgärder att minska köpkraften genom höjd bilskatt och genom elektricitetsskatt o. s. v. Vi få ju tillfälle att senare dryfta dessa spörsmål. Men en sak, som har ett direkt samband med de frågor vi i dag ha att ta ställning till, vill jag i detta sammanhang i största korthet ta upp, och det är finansministerns planer att ge-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

nomföra ett tvångssparande. Dessa planer torde befinna sig på ett relativt preliminärt stadium, och just därför vågar man kanske ha en liten förhoppning om att en opinionsyttring här i riksdagen måhända skulle kunna påverka finansministerns ställningstagande.

Finansministern har förklarat, att det i nuvarande situation ej kan bli tal om att höja de direkta skatterna. Jag noterar detta uttalande med stor tillfredsställelse. Men jag vill samtidigt framhålla, att ett tvångssparande ju ändå måste betraktas som ett slags metod att höja de direkta skatterna. Detta omdöme får särskild styrka i tider av penningvärdeförsämring. Om man inför tvångssparande på, låt oss säga 6 procent, och de sparade pengarnas värde sjunkit till hälften, då de skola återbetalas en gång i tiden, ja, då är detta liktydigt med en höjning av direktskatten med 3 procent.

Jag skulle vilja be finansministern att titta ett slag på det förslag till frivilligt ungdomssparande, som befolkningsutredningen på sin tid avgav. Jag beklagar att statsministern för en stund sedan lämnade kammaren. Han var ordförande i denna utredning, och förslaget var enhälligt.

Om finansministern trots allt skulle vilja framlägga en proposition om tvångssparande, hoppas jag att detta förslag tar all hänsyn till de olika medborgarnas förmåga att spara. Och denna förmåga att spara sammanhänger i hög grad med försörjningsbördan. En inkomstfattig, barnrik familj skall ej belastas med ett tvångssparande — det torde väl stå utom all diskussion. Men även om man kommer en bit upp i inkomstskalan är det så — det ha talrika undersökningar visat — att den barnrika familjen redan under normala tider måst draga in på mera lyxbetonade saker, ja, till och med på ting, som för många anses höra till livets nödtröft. Familjen har helt enkelt för att få pengar över till barnens uppfostran redan utnyttjat sina möjligheter att spara. Den barnrika familjens situation kan bli mycket prekär i tider som just dessa, då va-

rupriserna gå i höjden. Man riktar sig inte till en sådan barnrik familj, tycker jag, med ukaser om tvångssparande.

Jag vet inte, om finansministern betraktar Karl Marx som någon auktoritet. Men Karl Marx sade en gång så här: »Man skall kräva av envar efter hans förmåga och ge åt envar efter hans behov.» Jag skulle vilja be herr finansministern tänka på dessa Karl Marx' ord, när han tar ställning till barnfamiljernas problem. En lag om tvångssparande bör helst ej komma till stånd, men bör under alla förhållanden taga hänsyn till vederbörandes försörjningsbördan.

Jag vill här till sist ansluta mig till dem som snarast möjligt vilja ha till stånd en rundabordskonferens kring inflationsproblemet. Jag skulle önska att denna rundabordskonferens inte bara skulle behandla de medel som böra tillgripas för att komma till rätta med penningvärdeförsämringen. Jag skulle önska att man vid konferensen också skulle ägna några tankar åt vad jag vill kalla penningpolitikens martyrer, åt småspararna, åt folkpensionärerna, vilka väl få sin indexhöjning formellt men ej reellt, åt barnfamiljerna, som inte fått någon indexreglering alls, utan vilkas barnbidrag nu hastigt sjunka i realvärde. Jag skulle också önska att man ägnade en tanke åt de folkgrupper, det må sedan gälla jordbrukare eller olika kategorier av småföretagare, arbetare och tjänstemän, vilka kommit efter i inkomstutvecklingen och nu få sin levnadsstandard ytterligare försämrad i takt med den kraftiga prisstegringen.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr EWERLÖF: Herr talman! Vi ha inom bankoutskottet på vanligt sätt planlagt vårt arbete så, att vi först skulle behandla dechargen för riksbanken och i ett senare sammanhang återkomma till frågan om den allmänna ekonomiska politiken. Vi ha räknat med att i början av nästa månad kunna syssla med de allmänna riktlinjerna. Därför påkallas ju inte ur de synpunkter, som bankoutskottet närmast företräder, i detta sammanhang en diskussion, som sträcker sig

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

över hela fältet. Nu förefaller det som om man önskat utvidga debatten till att gälla även den allmänna ekonomiska politiken, och det återstår väl att se hur den i fortsättningen kommer att utveckla sig. Jag vill emellertid för min del säga, att jag utgått från att debatten väsentligen skulle röra sig kring dechargen för riksbanken, och när jag nu har begärt ordet, herr talman, är det närmast för att med några ord kommentera den reservation till bankoutskottets utlåtande, som avgivits av mig jämte herrar Nordenson och von Seth.

Det finns i årets statsverksproposition ett uttalande av finansministern, om vilket knappast någon meningsskiljaktighet torde råda, nämligen när han säger att omsorgen om penningvärdet måste vara den främsta angelägenheten för statsmakternas ekonomiska politik, icke minst därför att ett stabilt penningvärde är en väsentlig och i längden nödvändig förutsättning för det enskilda sparandet. Ja, detta är ju en regel som alltid borde gälla. Att den nu har blivit på detta sätt understruken i årets statsverksproposition beror väl därpå, att penningvärdet för närvarande står inför ett hot, som är allvarligare än på långliga tider.

I en sådan situation, där penningvärdet på detta sätt trätt i förgrunden såsom vår främsta angelägenhet, måste riksbankens göranden och låtanden bli alldeles särskilt uppmärksammade, eftersom ju riksbanken i fråga om vården av penningvärdet intar en nyckelställning. Jag har emellertid ett intryck av att riksbankens ledning inte riktigt vill tas med det självständiga ansvar för vården om penningvärdet, som författningen tillkommer densamma. Det är många tecken som tyda på att man mera vill fatta sin uppgift som om det gällde att spela den anspråkslösa rollen av verkställare av uppifrån, och då framför allt från regeringens sida, lämnade direktiv. Jag är naturligtvis fullt medveten om att en samordning av den ekonomiska politiken måste ske och att samma majoritet som behärskar regering och riksdag också återspeglas hos riksbanksfullmäktige,

men då riksbanken speciellt har vården om penningvärdet sig anförtrodd, borde man kunna förvänta att riksbanksledningen med sin överblick och erfarenhet i olika sammanhang skulle hävda de krav, som måste ställas på den ekonomiska politiken för att penningvärdet i möjligaste mån skall bevaras. På senare tid har det åtminstone utåt förmärkts mycket litet av en sådan verksamhet. Jag tillät mig att vid diskussionen inom bankoutskottet med representanter för riksbanken åberopa såsom exempel finansministerns ställning gentemot kollegerna i en alltigenom politiskt enhetlig regering. Det gäller för finansministern att söka balansera de expansionistiska krafter, som enligt sakens natur företräddas av övriga departementschefer. På samma sätt är det efter mitt sätt att se riksbanksledningens uppgift att, även om den styres av samma majoritet som regering och riksdag, inför dessa instanser klart hävda de intressen, som den satts att värda. Sker inte detta, ger den kraftparallelogram, om vilken det här är fråga, ett oriktigt utslag. I vilket fall som helst har ju riksbanken nu genom finansministerns av mig nyss citerade uttalande i statsverkspropositionen fått såsom direktiv, att omsorgen om penningvärdet måste vara den främsta angelägenheten för statsmakternas ekonomiska politik.

När vi inom bankoutskottet haft att granska riksbankens förvaltning under det gångna året har det för mig och mina medreservanter varit naturligt att göra det ur samma synpunkter, som vi anlade vid behandlingen av motsvarande ärende i fjol. Vi påyrkade redan då en restriktivare penningpolitik, och utvecklingen har sedan dess i alltmera skärpt grad gjort en sådan politik ofrånkomlig. Vi påpekade redan då riskerna för penningvärdet av den bundna räntans politik, som föranledde riksbanken att genom stödköp på marknaden eller absorbering av den statliga upplåningen pumpa ut nya pengar på marknaden.

Inför den situation, som inträdde i och med Koreakriget, inleddes också på sommaren 1950 en omläggning av riks-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

bankspolitiken, som slutligen resulterade i en höjning av diskontot med en halv procent från den 1 december. Dessförinnan hade riksgäldskontoret upptagit ett femtonårigt lån på marknaden till 3 $\frac{1}{2}$ procent. Allt detta var steg i rätt riktning. Men den som trodde, att riksbanken därmed övergått till en rörlig ränta, till en aktiv penningpolitik i den mening som vi ha ansett att den måste fattas, bedrog sig. Det förefaller i stället som om riksbanken bestämt sig för att hävda den nya räntenivån med samma medel som tidigare tillämpats för treprocentsnivån. Stödköpen fortsätta. Senast under gårdagen skedde ju sådana köp till ett belopp av mellan 12 och 13 miljoner. Skattkamarväxlar ha fortsättningsvis övertagits av riksbanken i stor omfattning både i slutet av förra året och under den tilländagångna delen av detta år. Detta har lett till en stark likviditet på marknaden med ty åtföljande kreditexpansion, d. v. s. just motsatsen till vad som kräves, om man vill motverka inflationen.

Det är ju särskilt betänkligt, att denna politik kom att föras omkring årsskiftet med alla de påfrestningar, som vi då hade att möta i sammanhang med övergången till den s. k. friare ekonomien och de fria lönerörelserna. Vi tilläto oss vid motsvarande tid i fjol att här i kammararen särskilt understryka, vilken utomordentlig betydelse det måste ha att marknaden inte hölls för likvid inför denna situation, så att man fick någon motståndskraft hos marknaden för de påfrestningar, som voro att motse från och med det nya årets inträde. Jag vill för min del understryka, att det över huvud taget inte är möjligt att komma till rätta med inflationsproblemet utan en restriktiv penningpolitik. Därmed vill jag inte ha sagt, att detta medel är alla saliggörande och att det skulle kunna ensamt för sig räcka för att komma till rätta med situationen. Jag är fullt på det klara med att det här behövs en rad av samordnade åtgärder. Men jag har å andra sidan den uppfattningen, att om man inte dessutom tillgriper en restriktivare penningpolitik, så blir snart sagt

varje annan åtgärd mer eller mindre verkningslös. Det är fruktlöst att försöka komma till rätta med denna situation, ifall man fortsätter med att bedriva den kreditexpansionistiska politik, som alljämt upprätthålles.

Förloppet är ju det, att när priser och löner stiga, så krävs det en ökad insats av pengar för att hålla den ökade rörelsen i gång, det behövs för löner, det behövs för investeringar, som stiga i pris, det behövs för lagerhållningen, som blir dyrare, och för importen, som också blir dyrare o. s. v. Inflationen avspeglar sig i den kreditexpansion, som sker inom bankerna. Det är inte så, att kreditexpansion i och för sig är orsaken till inflationen, utan inflationen har dessa andra orsaker, varibland jag inte vill underskatta betydelsen av den utifrån inkommande impulsen genom prisstegringen utomlands. Men inflationen förutsätter för sitt fortlöpande, att den hålles i gång med medel undan för undan på marknaden. Det gäller därför att begränsa kreditgivningen, vilket endast kan ske effektivt genom att riksbanken på lämpligt sätt reglerar penningtillgången. Det är väsentligt att skapa lagom knapphet på pengar och kredit.

I det sammanhanget är räntan, som ju ofta får komma i förgrunden för diskussionen, en sekundär företeelse. Det är inte räntehöjningen i och för sig, som är eftersträfvansvärd, utan vad man måste kräva är en åtstramning av marknaden, en minskning av möjligheterna att hålla uppe den kreditexpansion, som nu sker i takt med den fortgående inflationen. Det är ju tämligen givet, att om man åstadkommer en sådan åtstramning av marknaden, kommer detta förr eller senare också att dra med sig en höjning av räntan såsom en sekundär företeelse. Men det måste man låta ske, och man måste låta det ske så, att räntan verkligen förblir rörlig. Man måste låta folk utgå från att det inte finns något absolut fixerat mått på vart räntan skall gå — nu har man det intrycket att den nuvarande 3 $\frac{1}{2}$ -procentgränsen skall betraktas som ett sådant mått

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

— utan den skall vara rörlig. Tills vidare måste detta innebära att den kommer att röra sig uppåt, om marknaden åtstramas. Men frågan är, om det inte är värt sitt pris att tillgripa denna utväg, om inte alla de intressen, som här äro involverade, äro bäst betjänta av att man använder detta medel, som, efter vad jag nyss försökt framhålla, är en förutsättning för att man skall få någon effekt av de övriga åtgärder, som också måste till.

Vi känna ju till från diskussionen, att räntans inverkan på hyresmarknaden brukar åberopas såsom ett avgörande hinder för att tillåta en räntestegring. Ja, det är ju alldeles klart, att en räntestegring återverkar på hyresmarknaden, men vi skola ju dock komma ihåg, att hyresmarknaden väl i genomsnitt inte representerar mer än i stort sett 10 procent av de allmänna levnadskostnaderna i nuvarande läge. Skall man på grund av de speciella förutsättningar, som föreligga på detta område, avstå från att tillgripa ett medel, som måhända är det enda möjliga för att med avseende på de återstående 90 procenten av levnadskostnaderna kunna åstadkomma den begränsning, som är nödvändig? Och det gäller också att ta i betraktande, att i de stegringar, som i övrigt komma att ske, ingå också byggnadskostnaderna. Vi torde i närvarande läge ha en stegring av byggnadskostnaderna på bortåt 30 procent, som ju kommer att påverka hyresmarknaden i högsta grad.

Skall man då för detta, att man inte vill låta en höjd ränta inverka på hyresmarknaden, tillåta en fortsatt inflation och denna stegring av byggnadskostnader och allt vad därtill hör, som också kommer att återverka på hyrorerna? Det gäller att väga emot vartannat, vilket medel som så att säga är det billigaste med hänsyn till totalresultatet, och jag är övertygad om att man vid en verkligt saklig prövning av dessa förhållanden skall komma till det resultatet, att denna väg är den första och säkraste som måste beträdas.

Det ligger så mycket fördomar emot den s. k. aktiva penningpolitiken och

stegringen av räntorna, och man har ju använt de gångna åren till att informera folket på ett sådant sätt att det lever i den föreställningen, att en räntehöjning över huvud taget är det farligaste som skulle kunna ske. Men om man verkligen ville sprida saklig upplysning på detta område, är jag övertygad om att man skulle kunna få folk att förstå, att vi nu befinna oss i ett sådant läge, att vi alla sitta i samma båt och inte kunna lösa problemet med mindre vi äro beredda att ta detta steg.

I fråga om valutapolitiken ha vi i vår reservation till skillnad från majoriteten velat understryka det betänkliga i den kraftiga nedgång av valutareserven, som ägde rum under förra året, till och med under den typiska exportsäsongen. Majoriteten, som i sitt uttalande ju finner allting vara gott och väl, säger i fråga om denna minskning av valutatilgångarna — den var ju inte mindre än 275 miljoner kronor — att då den närmast beror på förskottsbetalningar och på att varor, som blivit betalade, ännu inte hunnit förtullas på det gamla året, ger inte situationen anledning till några större farhågor. Jag har det bestämda intrycket, att just utvecklingen på valutamarknaden ger anledning till mycket stora farhågor. Om det nu hade varit så, att minskningen hade berott på dessa mera tillfälliga omständigheter, skulle det ju ha återspeglat sig i en förstärkning av valutafonden under de första månaderna av detta år. Men så har inte skett, utan utflödet av valutor har fortsatt ända till den sista månaden, då ju återigen en mindre förbättring har inträtt. Men under januari och februari minskades valutareserven med ytterligare 237 miljoner kronor. Detta förklaras till stor del av de forcerade inköpen av råvaror och angelägna varor över huvud taget, men de förklara inte hela saken, utan även i vår förekommer en import av ofantlig omfattning, som inte är av denna angelägna beskaffenhet.

Detta utflöde av valutor, trots den mycket stora export vi haft och den goda betalning för exporten som har

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

erhållits, måste tyda på en bristande samordning mellan vår handelspolitik och vår interna penning- och finanspolitik. Det är helt enkelt ett uttryck för att vi inte längre ha den inre balansen. Det sågo vi redan 1946, då vi gjorde samma erfarenhet som nu, när den stora valutareserv, som vi då hade, ganska hastigt förbrukades. Det berodde helt enkelt på en bristande inre balans.

Man återkommer således även i detta sammanhang till att det är nödvändigt att skapa inre balans för bevarande av våra valutatillgångar och för den förstärkning av voutareserven, som ju för oss i detta läge är utomordentligt angelägen. Och denna inre balans, jag återkommer till detta ännu en gång, den nå vi inte med mindre än att vi åstadkomma stramhet på penningmarknaden.

Dessutom ha vi i vår reservation tagit upp frågan om riksbankens överskridande av sedelutgivningsrätten. Även om den sakens betydelse inte bör överdrivas, så bör den inte heller bagatelliseras, som det förefaller mig att riksbanken och i viss mån även bankoutskottets majoritet ha varit benägna att göra. Det har gjort ett dåligt intryck i landet, att riksbanken åsidosatt den enda bestämmelse, som numera begränsar dess sedelutgivningsrätt. Riksbanken har åberopat, att sedelbehovet under de sista veckorna av december var abnormt stort, större än vad som rimligen kunde förutses, och att däri skulle ligga förklaringen till överskridandet. Vi ha emellertid i vår reservation tagit in vissa siffror, som vi mena äro ägnade att visa, att det i själva verket inte kan sägas ha varit någon så abnorm situation att den inte hade bort kunna förutses i god tid från riksbankens sida.

Om vi jämföra med 1948 så finna vi, att sedelomloppet efter den 15 december och till årets slut ökade med 174 miljoner kronor, under det att den 15 december förra året det till taket återstod allnast 172 miljoner kronor. Man kunde alltså den 15 december förra året säga sig, att vi hade mindre kvar till taket då än vad som faktiskt förbrukades motsvarande tid 1948. Man visste att julhandeln

var av exceptionell omfattning och att det fanns faktorer, som gävo anledning tro att den skulle fortsätta även efter jul. Under sådana förhållanden förelåg uppenbarligen risk för att man skulle komma att slå igenom taket. Det borde inte ha mött några större svårigheter för riksbanken att vid denna tidpunkt på ena eller andra sättet gardera sig för denna risk. Man hade ju kunnat med bankerna träffa arrangemang om vissa insättningar, man hade kanske kunnat placera någon skattkamarväxel för belopp, som givit betryggande marginal. Vi ha således inte velat ställa oss bakom vad utskottsmajoriteten skriver om att det var en abnorm situation, som överraskade riksbanken, ty vi anse inte att så var förhållandet. Att däremot inte riksbanken i denna situation vände sig till Kungl. Maj:t och begärde att få en utvidgad fullmakt, det sätta vi ju värde på, ty hela bankoutskottet har haft den meningen, att de utomordentliga förhållanden, som skola föreligga för att Kungl. Maj:t skall kunna medge en tillfällig höjning, inte förelägo.

Vi ha därför ansett oss böra påtala det skedda i ordalag, som äro mer bestämda än vad majoriteten har kostat på sig. Men dessa ordalag överensstämma i själva verket mycket nära med de ordalag, som förekommo i det första utkast till yttrande, som förelåg inom bankoutskottet. Sedermera valde majoriteten — jag vet inte om det skedde efter kontakt med riksbanken — ett mjukare skrivsätt, varför vi även på denna punkt ha måst reservera oss.

Jag skall, herr talman, i detta sammanhang inte gå mera in på detaljerna i vår reservation, då jag har den måhända fåvitska förhoppningen, att kammarens ledamöter litet till mans ha tagit del av den i trycket, och jag skall som sagt inte nu utvidga debatten till att gälla mer än vad som har sammanhang med dechargen. Kommer debatten i fortsättningen att förlöpa på ett annat sätt, blir det måhända anledning att återkomma.

Jag ber nu, herr talman, att få yrka bifall till den av mig, herr Nordenson och herr von Seth avgivna reservationen.

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

Herr SUNDVIK: Herr talman! Jag skall be att få understryka vad den föregående ärade talaren sade om att man i utskottet varit överens om att detta utlåtande skulle betraktas som ett dechargeutlåtande och att vi sedan skulle få tillfälle att yttra oss om den fortsatta penning- och valutapolitiken. Men trots detta har, som synes, utskottet inte kunnat komma fram till ett enhälligt utlåtande. Högern och folkpartiet ha ju var för sig reserverat sig.

Högern framhåller särskilt i sin reservation, att en tillräckligt stram kreditpolitik ej förts under det gångna året och att försörjningen med betalningsmedel har varit för riklig. Jag frågar då: Hur går högerns krav på en stramare kreditpolitik ihop med högerns krav i höstas under valrörelsen, som då bland annat lyste fram på stora affischer: »Bygg mer åt fler»? Om den parollen hade följts, skulle inte det ha medfört, att marknaden tillförts mera betalningsmedel, så att det blivit en större efterfrågan på varor? Det kravet är ju raka motsatsen till högerns nu framförda ståndpunkt.

Vad beträffar högerns krav på en stramare kreditpolitik, vill jag fråga om inte regeringen särskilt under den senaste tiden just varit inriktad på att genomföra en sådan. Det är ju en lång rad av åtgärder, som ha vidtagits i den riktningen. För det första söker man genom skärpning av tillståndsgivningen hålla tillbaka investeringarna. Dessutom har man vidtagit sådana åtgärder på kreditmarknaden, att företagen inte nu kunna låna upp så mycket som under förra året. Den långa räntan har gått upp med en kvarts procent, vissa gränser ha satts för affärsbankernas utlåning genom skärpta regler om kassareservernas storlek, och därjämte har riksbanken värdjat till de större långivarna på marknaden att vara återhållsamma med sin kreditgivning. För det andra skall man ju försöka hindra självförsörjande företag att öka sina investeringar genom den kommande investeringsskatten. Den vid slutet av förra året införda exportavgiften på pappersmassa, papper och träva-

ror kommer vidare att minska både vderbörandes vinster och prisspänningen mellan export- och hemmamarknaden. För det tredje har man vidtagit finanspolitiska åtgärder. Den 1 december förra året infördes ju vissa lyxskatter, och nu ha vi fått förslag om höjd bilskatt och skatt på elektrisk kraft. Om man dessutom konstaterar, att finansministern strävar efter att åstadkomma större återhållsamhet med statens och kommunernas utgifter, tycker man att allt detta tillsammans taget blir en stor summa av aktning svärda åtgärder som ha vidtagits.

Den föregående talaren framhöll, att riksbankens politik under det gångna året, då det gällt att förse marknaden med likvida medel inte hade varit sådan den skulle ha varit. Men sådan situationen var i december tycker jag att det tillvägagångssätt, som då användes, i viss mån är försvarligt. Privatbankerna hade ju en stor efterfrågan på likvida medel. För att tillgodose sina kunder måste de sälja de skattkamarväxlar, som de hade inne, till riksbanken. Räntan har höjts från den 1 december. Riksgäldskontoret behövde i december likvida medel, och på grund därav sålde det skattkamarväxlar till riksbanken. Skulle man ha vänt sig till den öppna marknaden och därifrån infordrat anbud på skattkamarväxlar, skulle detta säkert ha medfört, att räntan då omedelbart hade pressats upp rätt betydligt. Med det ansträngda läge, som rådde på kreditmarknaden, är det klart att det då inte hade gått att placera skattkamarväxlar på den öppna marknaden utan en betydande räntehöjning. Endast under den förutsättningen kan det tänkas att den öppna marknaden hade absorberat skattkamarväxlarna. Här ha vi i alla fall ett problem och ett problem som är beaktansvärt. Vi veta att här i landet var under senare delen av förra året kreditmarknaden åtstramad, och det var smått om ledigt kapital. Detta fortsatte hela året ut, kan man säga, men sedan, när riksbanken hade köpt de där skattkamarväxlarna och försörjt marknaden med nya pen-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

ningemedel, har marknaden lättat. Högern har ju framfört sina synpunkter här under flera år, och man ser att dylika åtgärder inverka på penningmarknaden. Det är givetvis av betydelse att en sådan politik föres från riksbanksledningens sida att penningmarknaden, särskilt under nuvarande förhållanden, hålles stram. Men det är dessa synpunkter, som finansministern har beaktat, när han strävar efter att hålla budgeten överbalanserad för att på så sätt undgå att riksgäldskontoret skall behöva sälja skattkamarväxlar för att skaffa sig likvida medel.

Folkpartiet har också i sin reservation framhållit, att en åtstramning på penning- och kreditmarknaden borde ha kommit till stånd på ett tidigare stadium. Men är det något parti som har fört en mera högljudd propaganda beträffande ökad byggnadsverksamhet än vad folkpartiet har gjort? Folkpartiet har ju också ansett, att det är olyckligt att den inhemska pris- och inkomstnivåns förändring uppskjutits från årsskiftet 1949—1950 till 1950—1951. Det anser att det hade varit förmånligare med ändrade avtal vid årsskiftet 1949—1950. Man skulle då ha fått en ny uppgörelse vid ingången av år 1951. Den prisstegring, som har skett på den utländska marknaden och som slagit igenom här, har ju varit större än den, som har åstadkommits genom subventionernas borttagande o. s. v. Om index hade stigit så högt 1950, att arbetarna hade haft rätt att få höjda tillägg och det hade blivit avtalsförhandlingar, skulle de ha återkommit med nya krav även detta år. För min del tycker jag inte det ter sig som det bästa att man årligen skall behöva komma tillbaka med krav på sådana här tillägg. Bränslet t. ex. har ju visat den största prisstegringen hittills, och när så är förhållandet, kunde man naturligtvis inte förvänta, att arbetsmarknadens parter skulle hålla sig lugna vid senaste årsskiftet.

Våra egna ansträngningar äro ju mer eller mindre förgäves, om vi inte kunna avskärma oss från prisstegringarna utifrån. Om folkpartiet hade kunnat läm-

na några recept på hur vi skulle ha kunnat göra detta, skulle det ha varit mycket bättre än att som de nu göra uppstämman en klagan över det minskade sparandet. Sparandet har verkligen gått tillbaka under den senare delen av förra året, men det är ju också helt naturligt att så skett. Alla tidningar voro ju fulla med uppgifter om stora prisstegringar, t. ex. väntade prisstegringar på skor. Folk tog ju ut pengar ifrån bankerna för att förse sig med varor, som de trodde skulle stiga i pris eller kanske bli omöjliga att erhålla. Av den anledningen blev det rusning, och den upplysningsverksamhet om dessa förhållanden som då bedrevs medverkade inte till att skapa förutsättningar för en större sparvilja.

Nu har ju herr Wahlund efterlyst, om regeringen tänker genomföra ett tvångssparande. Det skulle givetvis vara intressant att få veta det, men jag förmodar att regeringen kommer att undersöka, om det är lämpligt att genomföra en sådan åtgärd i det nuvarande läget. Men jag säger liksom herr Wahlund, att jag anser att ett tvångssparande bör avvägas på sådant sätt, att det träffar de större inkomsttagarna, som ha möjlighet till sparande.

Herr Wahlund förmenade också, att jordbrukarna hade blivit eftersatta i fråga om bättre försörjning; de hade inte fått de priser som de borde ha haft. Men jag väntade då att herr Wahlund som den statistiker han är skulle lämna siffror på hur stor jordbrukarnas inkomstförbättring har varit i förhållande till andra befolkningsgruppers. Om man ser på tiden mellan låt oss säga 1940 och nu, så förmodar jag att herr Wahlund har siffror på hur jordbrukets inkomstförhållanden ha förbättrats under den tiden, och om man ställer dem i relation till siffrorna för övriga befolkningsgrupper, kanske inte resultatet blir så dåligt som herr Wahlund ville låta påskina.

Både folkpartiet och högern ha ju i sina reservationer tryckt hårdare på det överskridande som riksbanken har gjort av sedelutgivningsrätten. Utskottsmajo-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

riteten har ju också sagt ifrån, att den anser det anmärkningsvärt, men med hänsyn till den förklaring som riksbanken lämnat om orsakerna har utskottet ansett det vara tillräckligt att omnämna, att vi anse detta överskridande icke vara förenligt med gällande lag.

I och med detta skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr OHLON: Herr talman! I samband med remissdebatten vid senaste höstsession framhölls det från LO närstående håll, att det inte är parterna på arbetsmarknaden — arbetare och arbetsgivare — som ha ansvaret för penningvärdet, utan att ansvaret för penningvärdet åvilar statsmakerna och i främsta rummet riksbanken. Man skulle kunna säga, att penningvärdets konsolidering är ett statens monopol. Och det är nog alldeles riktigt. Det kan då vara av intresse att se, hur staten har förvaltats detta monopol.

Om vi se på levnadskostnaderna, kunna vi konstatera, att indexsiffran 1938 rörde sig omkring 106, räknat från en bas av 100 år 1935. Så steg siffran 1939 till 109. I början av kriget — från 1939 till 1940 — hoppade den upp med 14 enheter till 123, från 1940 till 1941 med 16 enheter till 139, och från 1941 till 1942 var det ett språng med 11 enheter till 150. Sedan höllo sig levnadskostnaderna konstanta under inte mindre än fem år, 1942—1946. Från krigets slut och fram till senaste årsskiftet fingo vi ett nytt språng uppåt från 151 till 171. Hur stor siffran är i dag, torde ingen människa veta, men den rör sig väl någonstans upp emot 190. Detta betyder, att om vi utgå, inte från 1935 utan för att vara mera älskvärda, från 1938, så voro 100 kronor från år 1938 år 1941 värda 76:20, vid krigsslutet 70:20, vid senaste årsskiftet 62 kronor och i år någonting omkring 55 å 56 kronor. Under efterkrigsperioden fram till senaste årsskiftet hade alltså kronans värde sänkts med inte mindre än 11,7 procent efter att det under en femårsperiod hade

hållit sig konstant, och under de tre första månaderna av detta år har det sannolikt sjunkit ytterligare med någonting på drygt 10 procent.

Nu kan man ju säga, att kronan var övervärderad under tiden efter krigets slut. Det var en hel del saker, som gjorde att kronans värde blev fördolt för allmänheten, men detta är ju inte ägnat att glädja allmänheten den dag som i dag är. Allmänheten har ett allt uppslukande intresse för de starka prisstegringar som inträtt och som man fruktar komma att fortsätta, om också inte precis i samma takt som under dessa tre månader, ifall inte några effektiva spärrar sätts emot. Redan nu kan man emellertid säga, att levnadskostnaderna vid årets slut komma att ligga minst 25 procent högre än vid krigsutbrottet. Det är lågt räknat. Den nuvarande regeringen kan således berömma sig av att levnadskostnaderna under dess tillvaro ha stigit på ett sätt som betecknar ett rekord inte bara under fredstid utan också under krigstid. Inte ens under de ödesdigra avspärrningsåren, innan trafiken ut mot världshaven återigen öppnades genom lejdtrafiken — åren 1940 och 1941 — försiggingo prisstegringarna fortare än nu, och det är värre nu än efter första världskriget, då vi ändå hade mindre erfarenhet om hur prisstegringar skola bemästras. Sannolikt få vi gå tillbaka till tiden för den senaste myntrealisationen i vårt land — om jag inte missminner mig, var det år 1834 — för att konstatera något liknande. Vad som sker är i själva verket en fortlöpande myntrealisation.

Under senaste remissdebatten den 19 januari försökte man på regeringstroget håll göra gällande, att prisstegringsvägen efter kriget bara skulle ha höjt sig med 5 procent till senaste årsskiftet. Jag nämnde nyss, att den riktiga siffran är 11,7. De där presumerade 5 procenten bottnade dels i en felräkning och dels i en misstolkning därutöver av det framlagda räkneresultatet. För allmänheten ter sig situationen mindre teoretisk. Folk som skall köpa kläder, mat och vad man i övrigt för sin timliga näring be-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

höver vet precis, hur mycket kostymen, klänningen eller smöret stigit i pris. Det är ingen överdrift att säga, att det läge, i vilket vi nu befinna oss, framkallat verklig ängslan och bekymmer i de vidaste kretsar. Många sparare, många fria företagare, som ha slitit och släpat ett helt liv för att hålla sig ekonomiskt flytande under ålderns dagar, hålla på att råka i fullkomlig misär.

Frågan är, huru vi nu skola bemästra den föreliggande situationen. Det råder ju delade meningar om vilka möjligheter som stå till buds, vilket inte minst framgår av föreliggande dechargebetänkande. Regeringen svär sig i mycket fri från ansvaret för den hittills försiggående utvecklingen. Den klarade krisen före valet, och den rår inte för den kris som kom efter valet. Det är visserligen sant, att Koreakriget, rustningskonjunkturen och därav följande internationella prisstegringar ha haft en mycket avgörande betydelse, men lika klart är, att vad som sker nu på prisfronten är en följd av den uppskjutna inflation, som förut hölls tillbaka med konstlade medel. Jag hade tillfälle att framhålla detta senast under remissdebatten. För att minska eller förhindra prisstegringar tidigare tillkommo subventionerna samt pris- och lönestoppen. Om subventionerna har det sagts, att de verka såsom tidsinställda bomber: de se mycket oskyldiga ut, så länge de äro intakta, men när de spricka, ha de förödande verkningar. När nu subventionerna försvinna och det ackumulerade hoppet på lönestegringar släpps löst, har ingen kunnat förhindra, att prispärrarna ha brutits.

Den metod som man främst vill pröva tycks vara budgetens överbalansering. På olika håll har man också yrkat på att det i inflationsbekämpande syfte borde påläggas en ny omsättningsskatt. Vi ha inom folkpartiet tagit avstånd från den tanken liksom från andra förslag till skatteförhöjningar. Vårt motstånd mot omsättningsskatter av olika slag baserar sig främst därpå, att de träffa så blint och orättvist. Detta gäller då framför allt omsättningsskatter på nödvän-

diga tjänster och varor. Enligt vår uppfattning utgöra för övrigt ökade skatter icke ett tillräckligt medel mot inflationen. De kunna icke användas i stället för en fast penningpolitik. Ökade skatteintäkter ge statsmakterna mera pengar att röra sig med och föranleda, enligt vad erfarenheten har visat, förminskad återhållsamhet med utgifterna. Om de medel som flyta in genom skatterna återigen ges ut, har något inflationsmotstånd icke satts in, i varje fall icke i högre grad. Om de i stället användas för att täcka kapitalinvesteringar, kan resultatet bli, att staten därigenom försummar att genomföra den åtstramning på penningmarknaden, som är ett ofrånkomligt kompletterande antiinflationsmedel. Inflationens bekämpande ligger lika mycket på penningpolitikens som på skattepolitikens område.

Därmed är jag framme vid de allt för stora, omotiverade stödköpen av statens egna eller av staten garanterade obligationer, som ägt rum under de sista åren. Det har sagts, att dessa stödköp skulle vara dikterade av omtanke om obligationsinnehavarna och ha skett för att dessa icke genom en sänkning av obligationskurserna skulle gå miste om sitt kapital. Detta är en illusion och en farlig illusion. Obligationsköpen äro nämligen inflationsdrivande. Mera pengar sättas ju härigenom i omlopp på marknaden. Balansen mellan tillgängliga penningar och tillgängliga varor på marknaden rubbas till förmån för de tillgängliga pengarna. Resultatet blir prisstegringar, och resultatet för obligationsinnehavarna blir, att de ha förlorat mycket mera pengar i efterkrigstidens Sverige genom stödköpens inflationsverkan än vad de skulle ha gjort, om kurserna hade fått söka sitt naturliga jämviktsläge. För övrigt återfå ju obligationsinnehavarna sina obligationers parivärden vid obligationernas inlösning oberoende av deras tidigare kursvärde.

När man i höstas genom olika åtgärder försökte stoppa den osedvanligt stora kreditexpansionen inom bankväsendet, var man sannolikt inne på en riktig väg. Jag tänker då främst på de

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

skärpta bestämmelserna om kassareserv, som ju innebära, att bankerna för närvarande ha åtskilligt över 200 miljoner kronor innestående räntefritt i riksbanken. Dessa penningar ha alltså undandragits den allmänna lånemarknaden. Men dylika åtgärder hjälpa föga, om man inte samtidigt ser till, att penningtillgången i bankerna hålles nere. Få bankerna mottaga ett ständigt tillflöde av nya medel på sina inlåningsräkningar, så är det helt naturligt, att de sträva att utnyttja pengarna för ökad utlåning, och följdén blir en press på investeringssidan. Vill man få till stånd en återhållsamhet i bankernas kreditgivning, är det också ett krav, att riksbanken inte pumpar ut nya pengar på kreditmarknaden genom att köpa obligationer i kursstödjande syfte eller genom att öka sin utlåning till staten såsom skett exempelvis under detta års tre första månader. Det är inte privatbankerna, som skola bedriva penningpolitik — det äro de inte kapabla till. Det är inte deras uppgift, lika litet som det är arbetsmarknadens parters uppgift att svara för penningvärdet. Det är riksbanken, som är den cuda institution som har möjligheten att reglera penningtillgången i samhället och se till, att detta sker i överensstämmelse med den målsättning för den allmänna ekonomiska politiken som fastställles av regeringen och riksdagen.

Utvecklingen i vårt land under slutet av förra året och början av detta år tyder på att man nu på ansvarigt håll efter ett kort mellanspel under andra halvåret 1950 återigen är i färd med att koppla av penningpolitiken såsom en kompletterande stabiliseringsfaktor när det gäller att motverka inflationskrafterna. De senaste månadernas penningpolitik utgör ett tragiskt återfall i inflations-sjukan efter en kort friskhetsperiod. Vi få komma ihåg, att staten har via riksgäldskontoret från och med den 1 oktober och fram till innevarande datum i riksbanken placerat lån om sammanlagt 745 miljoner. Det är inte bara dessa 745 miljoner som betyda någonting för den ökade kreditgivningen, utan pengarna vandra ju ut och in i bankerna, och

dess 745 miljoner ha medfört en kedjeprocess av ökad kreditgivning.

Det är frågetecken vart man ser. Om statsmakterna icke skola förlora greppet om utvecklingen, så få de lov att ta sig samman och ge ett program för kronans försvar. Vi ha under de senaste åren försökt med regleringar och investeringsbegränsningar av olika slag. Vi ha försökt med budgetpolitik, överbalansering, eller vad man kallar finanspolitik. Vi ha under korta mellantider också kopplat in penningpolitiken. Vi ha ändå inte lyckats med uppgiften att hålla inflationen stängén. Varför? Jo, sannolikt därför att vi inte tagit till alla dessa medel på en gång och åstadkommit en samordning av alla de krafter som behövas för att hålla i styr åtminstone den inflation som beror på oss själva, på våra egna åtgöranden.

Av detta dechargebetänkande framgår också, att sparverksamheten i landet har minskats högst avsevärt under den senaste tiden. Detta är ett utslag av allmänhetens misstroende mot penningvärdet. I och med att sparverksamheten inte försiggår i takt med det föreliggande investeringsbehovet ha vi ytterligare en inflationsfaktor att räkna med. Jag föreställer mig att om allmänheten får klart för sig, att statsmakterna äro beredda att tillgripa alla medel i samordnande syfte för att hålla penningvärdet intakt, då kommer sparverksamheten återigen att ökas, och vi komma att återigen kunna nå en konsolidering.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr förste vice talman! Det är riktigt, som det tidigare har sagts, att bankoutskottets betänkande sysslar med dechargen för riksbanks- och riksgäldsfullmäktige för 1950, och följaktligen skulle kammaren kunna begränsa sin debatt till vad som avser den tidsperioden. Om vi skulle göra det, så funnes det väl ingen anledning till så mycken oro, eftersom 1950 inte markerar någon särskilt oroande kurva i fråga om penningvärdeförsämring eller prisstegring. Indextalet var vid början av året 166 och

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

i slutet av året 171; det betyder i stort sett inte mer än 3 procents försämring i detta avseende. Penningrörelserna under året ha inte heller i och för sig varit oroande. Utrikeshandeln har i det närmaste balanserats. Föreligger det något underskott på betalningssidan, har det sin grund i lagerinköp eller förskottsintbetalningar på beställda varor. Någon särskild oro ger det icke anledning till.

Statens affärer i övrigt ha inte heller varit så särskilt oroande under 1950, och det har under året från riksbankens sida vidtagits vissa åtgärder, som till och med oppositionen har kunnat beteckna såsom glädjande. Räntan har ju höjts från 3 till 3,5 procent. Själv tycker jag detta är en diskutabel åtgärd, men det finns ju de som tycka att det är ett steg i rätt riktning. Jag vet inte om det medverkat till att prisstabiliteten varit så pass hygglig som den har varit under 1950, men den som tror det får ju vara salig i sin tro.

Det är emellertid ett faktum, att i dag finns det anledning till oro. Det finns en oro som sprider sig i vida kretsar, en oro över utvecklingen på det ekonomiska området. Denna oro kan icke stillas av bankoutskottets föreliggande utlåtande och inte heller av de reservationer som äro fogade till utlåtandet. Anledningen är de våldsamma prisstegringar som förekomma och som dagligen tillkännages i tidningarna, många gånger på ett sätt som kanske i och för sig kan åstadkomma panik, men det kvarstår ju detta till trots, att prisstegringarna äro ett faktum och att omfattningen av dem är betydande. Det är fråga om prisstegringar, som inte bara innebära ett hot mot reallöner och levnadsstandard för stora delar av vårt folk utan som redan ha gjort detta till en faktisk realitet, alltså en nedpressning av standarden under 1950 års nivå. Oron är så mycket mer motiverad som en sådan nedpressning icke är nödvändig. Landets resurser fordra icke en sådan nedpressning.

I konjunkturinstitutets beräkningar hösten 1950 talades om en trolig prisökning på mellan 5 och 7 procent. Dessa beräkningar justerades senare under

året, och man talade något om att siffrorna 8 å 10 procent skulle vara sannolikare, om man räknade med hela året. Det var också på basis av dessa beräkningar som avtalsförslagen gjordes upp och avtalen sedermera träffades. De första avtalsuppgörelserna slötos redan före årsskiftet. De inneburo lönehöjningar på högst 10 procent, och beräkningarna gingo väl ut på att dessa 10 procent skulle dels täcka den väntade prishöjningen och dels innebära en viss marginal för den standardförbättring som konjunkturinstitutet också tidigare siat om i sin höstrapport; det skulle enligt denna finnas en möjlighet till inkomstförbättringar på cirka 3 procent, som skulle vara av standardförbättrande natur.

Redan i dag kunna vi konstatera, att beräkningarna i konjunkturinstitutets höstrapport ha varit alltför optimistiska. Sannolikheten talar för att prishöjningarna bli minst dubbelt så stora som de justerade siffror, som nämndes under december månad 1950. Det är ganska naturligt, att detta är en källa till mycket stark oro hos alla dem som redan äro bundna av avtal, gällande för hela året. De känna sig på något sätt lurade av de siffror, som ha tillkännagivits.

Även om det är riktigt, som herr Ewerlöf redan har sagt, att bankoutskottets utlåtande icke behandlar den allmänna ekonomiska situationen utan är begränsat till verksamheten i riksbanken och riksgäldsfullmäktige, så kan det väl ändå vara förlåtligt, herr förste vice talman, om man i dagens läge också ger sig in på någonting annat av det, som rör sig i tiden och är särskilt aktuellt ute i våra medlemskretsar och i breda lager av vår befolkning. Där råder inte bara oro över penningvärdeförsämringen. I och för sig kan den vara förklarlig. Det råder en mycket starkare oro över den allmänna försämring, som stora delar av folket redan nu känna med sig, att de komma att bli delaktiga av under året.

Jag har för min del ingen som helst tilltro till att en aktivare penningpolitik enligt reservanternas visserligen vagt utformade mening skulle hjälpt oss så

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

långt på vägen mot en eftersträvanvärd stabilisering av den svenska kronans värde. Därtill ha de internationella prisrörelserna varit alltför starka. Jag skulle vilja ställa frågan: Stå dessa internationella prisrörelser utanför varje diskussion? Är det helt uteslutet, att man i riksdagen skulle kunna diskutera sig fram till vägar och former för en effektivare utjämning mellan de stigande exportinkomsterna och de stigande priserna på vår import, en utjämning som skulle vara mycket effektivare än den, som redan nu i begränsad omfattning sker genom skatter på exportvinsterna och även i viss utsträckning genom de avgifter, som lagts på exporten. Jag är för min del övertygad om att kan man inte finna en tillfredsställande lösning på den frågan, är det inte att räkna med att riksdagen skall kunna finna lösningen på problemet om penningvärdets bevarande, och det är heller inte att räkna med att riksdagen skall kunna bidra på något verkligt sätt till att stilla den oro, som redan nu finns ute bland masorna.

Jag har redan tidigare sagt, att den standardförsämring, som inte bara hotar utan som säkerligen kommer att bli en realitet innan året har gått, icke i och för sig är nödvändig. Landets ekonomiska läge har icke försämrats i sådan utsträckning, att folk i allmänhet skulle behöva finna sig i låt oss säga en standardförsämring på fem procent eller däröver. Enligt föreliggande siffror ha importpriserna sedan hösten 1949 stigit till 150, om man sätter september 1949 till 100, medan exportprisnivån gått upp till 199 under samma period. Då skall man naturligtvis lägga märke till att våra exportpriser lågo särskilt ogynnsamt till i september 1949, eftersom det var före devalveringen. Relationen mellan de här båda talen är sålunda kanske något bättre än vad det vill förefalla. Ändå tror jag inte man kommer så långt ned att inte importprishöjningen mer än väl kompenseras av de stigande priserna på våra exportvaror. Men jag har redan påpekat i en ekonomisk debatt förra hösten, att de stigande importpriserna får

folket i sin helhet betala, medan däremot de stegrade exportpriserna gå till en mycket liten del av industrien. Då det rör sig om sådana stora tal, är jag inte alldeles säker på att vi utan vidare kunna finna oss i att en sådan ordning råder för någon längre tid. Det är inte fråga om några tiotal eller hundratal miljoner, utan förmodligen är det miljarder, som på detta sätt gå över till en mycket liten del av vårt näringsliv, medan de stora delarna av detta och folket i sin helhet få betala de stigande importpriserna. Detta är förklaringen till att man för 1951 skall behöva konstatera, att den stora massan av folket får en sänkt reallön, en sänkt standard, medan andra delar ha mycket gott om pengar.

Jag tror, att det är nödvändigt, att man inte bara diskuterar en penningpolitik, som syftar till att hålla tillbaka den icke önskvärda kreditexpansionen, att över huvud taget slå vakt om vårt penningvärde genom sådana åtgärder, som kunna vara motiverade med hänsyn till låt oss säga rent inrepolitiska angelägenheter. Det är i dagens läge mera väsentligt, att vi också diskutera vad som sker på grund av den allmänna prisnivån ute på världsmarknaden, där Sverige icke har något ogynnsamt läge men där verkningarna ändå bli ogynnsamma på grund av denna orimliga ordning, som vi måste konstatera i dag.

Det var ingen svårighet för de förhandlande parterna på arbetsmarknaden att sluta överenskommelser, när de kunde göra det på basis av de beräkningar vi hade vid årsskiftet eller strax därefter. Vårt folk accepterade utan vidare en uppgörelse, som skulle innebära kompensation för väntade levnadskostnadsökningar plus en liten marginal för en eventuell standardförbättring. Det är ganska naturligt, att det har blivit svårare, när vi ha kommit in i en period, då ingen kan säga var vi hamna i prisutvecklingen. Det är ganska naturligt, att de, som ännu icke ha träffat sina avtal, ställa sig litet betänksamma och över huvud taget inte veta, vilken ståndpunkt de skola inta, när de icke kunnat få någon säker beräkning av prisutveckling-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

en. Herr Ohlson har här tidigare sagt, att sannolikheten talar för att levnads-kostnadsstegringarna i år antagligen komma upp i ett procenttal som närmar sig siffran 25. Den siffran synes nu sannolikare än den som tidigare har nämnts såsom toppsiffra, nämligen 15. Jag tror inte att vare sig riksbanken med sin penningpolitik eller vi med några åtgärder inom landet skulle kunna komma till rätta med det problem jag här talat om. Detta är ingen inrepolitisk fråga. Det är ett faktum, som alldeles säkert är känt av alla dem som syssla med ekonomiska ting och ha intresse av att följa utvecklingen icke bara i Sverige utan också i andra länder, att man överallt har samma problem. De våldsamma prisrörelserna ute på världsmarknaden hålla på att omkullkasta varje strävan inom landet att hålla en lugn utveckling. Svårigheterna äro naturligtvis störst i länder, där exportpriserna icke stiga, så att de kunna kompensera prisstegringen på importen. Jag skulle tro att Danmark har svårigheter av helt annat slag än vi, men den breda allmänheten här får ändå samma svårigheter som i de länder, som icke ha resurser att utjämna prisstegringarna på de varor som måste importeras. Därför, herr Ewerlöf, har jag inte kunnat begränsa mitt inlägg i denna debatt till det som nu står i bankoutskottets utlåtande, ty jag tror att i dagens läge är det inte det väsentligaste. Jag betraktar det såsom mycket mera väsentligt, att vi få tillfälle att diskutera de problem, som sammanhånga med prisstegringarna. Jag är övertygad om att vi förr eller senare tvingas att inte bara ta upp en diskussion i denna fråga utan också finna en lösning på den, om vi över huvud taget skola kunna vänta att finna både arbetsro och lugn ute bland inte bara arbetarna utan alla, som äro beroende av ett stabilt penningvärde och icke ha möjlighet att kompensera sig på något annat sätt än genom sina händers arbete. Det gäller bönderna i lika stor utsträckning som arbetarna.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det är ju ett beklagligt faktum, att de

beräkningar, som gjorts om prisstegringarna till följd av anpassningen av den svenska prisnivån till världsmarknadspriserna, visat sig slå ganska mycket fel. Man kan naturligtvis nu efteråt med indignation, om man så vill, fråga: Varför slogo nu dessa beräkningar fel? Om man tittar litet på de nya beräkningar, som ha kommit fram, och försöker jämföra med prognoserna, finner man, att beräkningarna om de borttagna subventionernas inverkan och om de indirekta skatternas betydelse stämma tämligen väl; de ligga kanske något i underkant. Inverkan av de prisstegringar som bero på de internationella prisernas uppgång ligger något över beräkningarna, och dock är att märka, att åtskilliga av verkningarna av dessa prisstegringar ännu inte ha slagit igenom. Där finns alltså en väsentlig felkälla. En annan är, att det inte har visat sig möjligt att från början beräkna vad kompensationen i löner och priser för dessa prisstegringar i sin tur har medfört för inverkan på priserna. Där ha utan tvivel beräkningarna slagit fel. Men jag skulle vilja säga till herr Strand, att det kanske är lika farligt att nu på grund av vad som har hänt göra en ny prognos, som slår över åt rakt motsatt håll. Det är kanske ändå bäst att vänta och se, vad som i verkligheten kommer att hända.

Det är fullständigt naturligt, att det inträffade har medfört en djup oro hos menige man i landet. Den oron har kanske spritt sig till kretsar, där man skulle kunna räkna med någon större översikt över händelseförloppet. Med detta vill jag inte ha sagt, att den prisstegring, som nu inträder, skulle vara någonting att nonchalera. Den kommer ju att innebära ett högt kostnadsläge i vårt land och kommer att försvåra vår konkurrens i framtiden gentemot utlandet. Själva händelseförloppet har ju skapat en snedvridning på arbetsmarknaden, som givetvis också leder till betydande svårigheter. Jag vill inte på något sätt förringa betydelsen av den verkan, som här har inträtt.

Eftersom det väl utan vidare går att

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

konstatera, att prisstegringen här har sin primära grund i den fortsatta stegringen av utlandspriserna ända fram åtminstone till mitten av februari och sin sekundära grund i inkomstkompensationerna, ställer jag den frågan: Har verkligen någon på allvar tänkt sig att vi skulle kunna undgå denna prisstegring, om vi ville anpassa oss? Jag skall inte ge mig in på en historieskrivning tillbaka till 1939, som herr Ohlon här gjorde. Han staplar ju det ena argumentet på det andra för att visa, att om vi hade varit kloka under denna långa tid, skulle det som nu har inträffat inte ha skett. Jag överlämnar den historieskrivningen åt framtidens dom, och jag tror herr Ohlon riskerar att bli åtskilligt korrigerad såsom hävdtecknare.

Om jag går ut från det läge, vari vi befunno oss inför årsskiftet, och alltså bara tar hänsyn till den föresats vi hade, att vi nu skulle göra en anpassning, frågar jag: Tror någon, att vi, om vi ville driva den politiken, skulle kunna undgå den prisstegring, som nu kommer att inträffa genom anpassningen? Det är väl ändå omöjligt att tänka sig det. Det är klart, att vi skulle kunna undgå denna prisstegring. Det finns åtminstone teoretiska möjligheter för det, men det skulle vara till priset av att vi avstode från att anpassa oss. Om vi hade velat hålla fast vid ett pris- och lönestopp, om vi hade kombinerat det med subventioner, om vi hade infört kraftiga import- och exportrestriktioner samt konsumtionsregleringar, skulle det ju inte varit omöjligt att förvandla Sverige åtminstone temporärt till en isolerad ö i världen. De tankegångar som herr Strand här förde fram, om en utjämning mellan exportinkomster och levnadskostnader, ligger det kanske samma drag av isolering över. Det är måhända bäst, att vi tänka oss för, men givetvis kan man diskutera och resonera om den saken.

Det kan alltså här inte vara fråga om att förhindra de prisstegringar, som äro ofrånkomliga i samband med anpassningen till världsmarknadsläget. Vad det kan och skall vara fråga om är att föra en sådan politik, att vi icke

få prisstegringar som gå därutöver, prisstegringar som skapas av förväntningar hos allmänheten om en fortsatt prisstegring. Jag vill då fråga: Kan man säga, att de prisstegringar vi hittills ha haft i någon mån äro av den naturen? Jag tror, att man i stort sett har rätt att förneka detta. För det första äro ju i stort sett alla prisstegringar som ha inträffat av den naturen, att de ha kunnat godkännas av priskontrollen. De vila alltså på en helt annan materiell grund än förväntningar. Därtill kan man lägga, som jag redan antydde, att åtskilliga av importprisstegringarna ännu hållas tillbaka, i viss mån även de av priskontrollen, och ännu icke ha slagit igenom. Jag menar därför, att det väl inte är möjligt att säga, att de priser, som hittills ha satts, äro av i egentlig mening inflationsartad karaktär. Det leks ju så mycket med ordet inflation från alla håll.

Då kan man kanske fråga: Ha de kompenationer i löner och priser som genomförts blivit av den naturen, att de ha färgats av förväntningarna och sålunda kommit att bli större än vad som motsvarar prisanpassningen? Jag har faktiskt på de sista veckorna inte hört någon, som offentligen har velat förklara, att dessa kompenationer ha blivit för höga. Här hörde vi alldeles nyss Landsorganisationens ordförande förklara, att det fanns utsikter till att de tvärtom skulle leda till en sänkt levnadsstandard. Hur det blir med den saken är det kanske litet för tidigt att ta ståndpunkt till, men så mycket är ju säkert, att troligen åtminstone vissa grupper få en sänkt levnadsstandard, medan andra kanske få en smula över standarden hittills. Men i genomsnitt tror jag inte man kan säga, att det blir någon höjd levnadsstandard. Det är beklagligt. Vi räknade med att det skulle finnas utrymme för en viss ökning av levnadsstandard. Det är möjligt, att det utrymmet försvinner genom de höjda försvarskostnaderna och genom att jordbrukets produktionsutveckling icke har blivit så gynnsam som vi från början räknade med.

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

Regeringens mål för den ekonomiska politiken har som sagt varit att söka förhindra prisstegringar på grund av förväntningar om en ytterligare prisökning. Jag skall inte här på nytt berätta om de åtgärder, som vi i det avseendet ha vidtagit och planera att vidta. Alla veta ju, att det är åtgärder för att på olika sätt hindra tendenserna till investering. Dessa åtgärder komma i många fall sekundärt att verka även konsumtionsminskande. Vidare inrikta sig våra åtgärder på att förhindra, att statens egen konsumtion och investeringar skola verka prisdrivande.

Med detta har jag inte velat säga, att det inte har funnits förväntningstendenser i vårt ekonomiska liv. Vad jag har velat säga är, att dessa tendenser ännu icke ha nått den styrka, att de kunnat färga av sig på priserna. De ha kanske hållits tillbaka genom de viktiga åtgärderna. Alla veta vi, att det finns en benägenhet att öka lagren. Alla veta vi, att många människor försöka skaffa sig varaktiga konsumtionsföremål. I det sista avseendet ha vi vid vissa tillfällen kunnat tala om en hamstring. Det verkar, som om denna hamstringsvåg nu började att sjunka ihop. Vad beror det på, om den gör det? Givetvis på att det är själva anpassningen, som har framkallat dessa företeelser. Man har vetat att det skulle bli en prisstegring, och det har gjort att man har försökt köpa till billiga priser. Om priserna bli stabila, komma med all sannolikhet både hamstringen och lagringstendenserna att i mycket hög grad minskas. Jag vet ju inte, om det blir en sådan prisstabilitet. Sedan mitten av februari ha rörelserna på de internationella varubörserna varit mycket obetydliga. Det räknas allmänt med att den amerikanska stabiliseringspolitiken börjar göra verkan. Det kan naturligtvis därför finnas en viss förhoppning, att de internationella priserna nu ha nått upp till en höjdpunkt, där de komma att stanna.

Den fråga, som man från oppositionens sida ställer och som ligger bakom angreppen på regeringspolitiken, är ju: Räcka de av regeringen viktiga åtgärderna? Man besvarar frågan nekande,

och man kräver mera. Då frågar jag: På vilka punkter kräver man mera? Herr Ohlson gick ju inte djupare in på spörsmålet, men det finns kanske ändå vissa möjligheter att klara ut vad folkpartiet menar, eftersom jag för en stund sedan hade nöjet att lyssna till vad partiets ledare hade att säga om saken.

Jag vill då först konstatera, att oppositionen ingalunda anser, att den statliga budgetpolitiken är för litet hård. Man begär inte, att statens budgetpolitik skall göras hårdare än vad regeringen har tänkt sig. Det är inte bara det, att man från oppositionens sida säger: Det och det förslaget till stärkande av statens inkomster vilja vi inte veta av. Man säger: Det behövs ingenting i stället. Budgeten är tillräckligt överbalanserad ändå.

Jag har inte heller hört, att man har föreslagit några direkta åtgärder för att förhindra investeringarnas tillväxt eller för att sätta någon bom för den pågående vinstkonjunkturen. Herr Oblins punkter, som jag inte här skall gå vidare in på, äro av den beskaffenheten, att de med undantag för en enda punkt icke hänföra sig till dagens situation, utan till åtgärder som kunna tänkas i framtiden. Det enda han förde fram med mera omedelbar verkan gällde kredit- och penningpolitiken.

Jag kan tillägga, att jag inte heller hört t. ex. i herr Ewerlöfs anförande eller i herr Ohlsons, att de pekat på någonting annat än kredit- och penningpolitiken. För herr Ewerlöfs del var det kanske naturligt med hänsyn till att han så strikt höll sig till det föreliggande ärendet.

Efter denna marsch vid sidan om dagens ärende kommer jag då in på det föreliggande bankoutsutlåtandet och de därtill fogade reservationerna.

När jag har läst reservationerna, har jag gjort den iakttagelsen, att det egentligen är endast en sak som man lägger någon större vikt vid ur reell synpunkt. Det är frågan, huruvida riksbanken genom sina åtgärder förstärker likviditeten i penningmarknaden och på det sättet förhindrar en stram penningpolitik.

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

I högerreservationen tar man upp en anmärkning som från motsatt håll har gjorts om att riksbankens förstärkande av marknadens likviditet är en säsongmässig företeelse, som i huvudsak är koncentrerad till kalenderårets fjärde kvartal. Det bestrider högern, men det kan inte bestridas, herr Ewerlöf. Det är i verkligheten så, att slutresultatet av riksbankens operationer domineras av verkningarna av det fjärde kvartalet. Varför är det så? Det beror helt enkelt därpå — jag håller mig nu till det praktiska livet och bryr mig inte om den nationalekonomiska läroboken — att vi visserligen under detta kvartal ha en skattebetalningstermin, men den sammanfaller för denna enda gång under året med en utbetalning till kommunerna av kommunmedel. Det gör, att statens anspråk på medel är särskilt starkt under denna tid.

Nu kan man säga, att riksbanken väl borde kunna tvinga riksgäldskontoret att låna på marknaden. Men är det alldeles säkert, att det är en riktig politik att pressa ut riksgäldskontoret på lånemarknaden just vid det tillfället? Vi skola nämligen komma ihåg, att traditionellt sett är fjärde kvartalet ett importkvartal, då det alltid finns ett nettoanspråk på valutor. Detta gör, att riksbanken ger ut pengar, därför att marknaden i sig själv blir illikvid genom anspråken på importbetalningarna.

Jag skulle vilja fråga, om det är en riktig politik att genom sitt handlande sörja för att ränteläget anpassas efter förhållandena vid den tidpunkt på året, då anspråken på marknaden äro som störst. Blir det inte i grund och botten en förfälskning av läget? Jag förstår, att för den som i en räntehöjning ser ett magiskt medel för att bota allt ont är det bara tacknämligt, om man kan tvinga fram en räntehöjning genom att anlita marknaden i full utsträckning på den känsligaste punkten. Men de som inte ha denna uppfattning — och det verkar ju som om folkpartiet i varje fall offentligt räknar sig till dem — borde väl ändå, såsom herr Ohlon också gjorde, finna det vanskligt att lägga förhållan-

dena under en så begränsad tidsperiod till grund för sin inställning. Jag vill belysa detta med ett enda exempel.

Den 28 februari publicerade en bankdirektör en artikel, i vilken han påvisade, att det rådde en mycket stark likviditet hos bankerna. Han ansåg, att det vore naturligt, om riksbanken ingrep för att minska likviditeten och göra marknaden stramare. Det är alldeles riktigt, att bankernas likviditet var mycket stark vid månadsskiftet februari—mars. Då höllo nämligen skattebetalarna på att ladda upp sig för den största skattebetalningstermin som hittills har förekommit i detta land. Det hopades pengar i bankerna. Skattebetalningen började den 6 mars. Den 7 mars förelåg ett överskott av 328 miljoner kronor på bankernas checkräkningar i riksbanken, sedan avdrag skett för de lagenligt avsatta reserverna, och det var oenkligen ett tecken på god likviditet. Men om jag gör samma operation den 15 mars, finner jag, att bankerna skulle ha behövt i det närmaste ytterligare 30 miljoner kronor på sina checkräkningar för att kunna uppfylla det lagenliga kravet på kassareserver. Det gick alltså från en toppunkt av hög likviditet rakt ned till en underlikviditet. Denna illikviditet var av längre varaktighet än riksbankens underskott på 13 miljoner kronor vid årsskiftet. Den 22 mars var det fortfarande ett minus på i det närmaste 30 miljoner kronor, och först vid månadsskiftet hade man kommit upp till ett överskott av fattiga 37 miljoner kronor. I verkligheten, herr Ewerlöf, är det i dag en mycket stram penningmarknad och en mycket ringa likviditet på marknaden. Jag vill fråga, om det skulle ha varit rimligt, att man omedelbart före denna stora skattebetalning hade tillgripit åtstramande medel.

Men med vad jag har sagt nu vill jag inte ha gjort det påståendet, att den politik som statsmakterna bedriva på kreditmarknaden är utan vank och lyte. Det visar sig ju tvärtom, att man genast möter ett par betydelsefulla frågetecken.

Den första frågan lyder: Skall det va-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

ra alldeles nödvändigt för staten och riksgäldskontoret att mobilisera sitt lånebehov i så hög grad till fjärde kvartalet, vid en illikvid tidpunkt? Det bör ju inte vara omöjligt, tycker man, att genom organisatoriska omläggningar sprida ut statens behov av lånemedel över året. Det är klart, att detta blir mycket lättare, om man genom en överbalansering av budgeten inte får så stora lånebehov att presentera på marknaden.

Den andra frågan man kan ställa sig är helt enkelt den: Finns det inte några möjligheter att motverka de stora säsongvariationerna på penningmarknaden? Jag vet inte det, men jag anser i alla fall, att det kan vara väl värt för oss att överväga detta problem och se efter, om man kan finna någon lösning. Ty det är ju klart, att vi inte böra ha en penningpolitik, som leder till inflation. Vi måste ha en nödig stramhet på penningmarknaden. Där-om äro vi ju överens. Det är egentligen bara en fråga om hur långt vi där vilja gå. Den fråga som inställer sig är: Skola vi sikta på att skapa en sådan stramhet, att vi kunna räkna med att den utan vidare leder till en räntestegring? Kammarens ledamöter veta ju, att jag inte anser att man bör göra det. Jag vill inte, att räntan skall vara en primär företeelse ens i kreditpolitiken, men jag betraktar inte heller en bunden ränta såsom något som man skall hålla på.

Men om det nu är så, att man vill ha en räntestegring, blir jag litet konfunderad. Herr Ewerlöf sade här: Kan det vara så märkvärdigt, om man höjer räntan och får litet högre hyror? En stegring där betyder ju inte så förfärligt mycket på index — det kan ju vara sant. Men, herr Ewerlöf, den betyder bra mycket mer än den elskatt som jag föreslagit och som oppositionen nu avvisar med den huvudmotive-ningen, att man genom denna skatt skapar ytterligare prisstegringar. En högre ränta leder till hyresstegringar och till höjda byggnadskostnader, och jag måste för min del fråga mig, varför

denna metod att skapa stramhet är bättre än metoden med skatter. Är det inte så, att man gör räntan till ett magiskt medel? Man tror, att om man bara höjer räntan, får man enbart välgörande följder. Vad man skapar är kostnadsstegringar. Var träffa dessa? Det är verkligen inte så lätt att avgöra. Räntehöjningen är i det avseendet ett vapen, som slår blint. I fråga om de åtgärder av samma natur som regeringen vidtagit — prisutjämningsavgifterna, investeringsskatten och förslagen till elskatt och till höjd fordonsskatt — kan man ändå med någon grad av sannolikhet beräkna, vilka verkningar de komma att få, men det kan man inte med räntan. Man skall låta räntan vara vad den är. Den är en faktor som höjer kostnaderna på vissa element och därmed verkar åtstramande, men det finns många andra metoder att höja kostnader och få åtstramning, och jag förstår uppriktigt sagt inte varför denna metod skall vara bättre än andra.

Jag skulle dessutom vilja fråga: Är en sådan skärpning erforderlig i dagens läge? Då understryker jag ordet *dagens* — jag menar en relativt kort period och vill inte satsa på någon längre bort liggande framtid. Är det ändå inte bäst, att man ser sig litet om först? I själva verket finns det ju ofantligt åtstramande krafter i rörelse i vår ekonomi just nu vid sidan av de andra rörelserna som driva mot prisstegring och inflation. Man får nu räkna med minst 20 procent höjning av byggnadskostnaderna, väsentligen på grund av stegringen i priserna på kol, trä och järn, men även i viss mån på grund av arbetslösnernas ökning. Veta vi riktigt vad denna stegring av byggnadskostnaderna kommer att betyda konjunkturmässigt? De som syssla med dessa ting ha på sista tiden kunnat förmärka en tvekan hos dem som fått byggnadstillstånd om de skola bygga, och åtskilliga ha lämnat tillbaka sina byggnadstillstånd. Jag vill inte med detta säga, att vi stå inför en kris. Det är mycket möjligt, att det ändå finns tillräckligt många som vilja bygga för att man skall

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

kunna upprätthålla byggnadsverksamheten. Men jag vill bara fästa uppmärksamheten på att vi nu för första gången här ha tecken på en åtstramande verkan, och vi kunna icke i dag veta, hur långt den går och vad den åstadkommer.

Jag skall inte gå igenom hela registret, men jag vill erinra om att vi i lördags hade en liten remissdebatt i andra kammaren. Därvid diskuterade professor Ohlin på allvar, huruvida icke prisutjämningsavgifterna kunde komma att leda till en sådan åtstramning inom kreditmarknaden, att vi rent av icke skulle kunna hålla räntan i styr. Jag vill inte alls på något sätt gå med på hans slutsatser — de voro säkert betydligt överdrivna — men det kan ju inte förnekas, att prisutjämningsavgifterna, särskilt om de nu komma att uppgå till en summa av 700 miljoner kronor, komma att få en betydande åtstramande verkan.

Jag menar därför, att vi här befinna oss i ett läge, där anpassningen ännu icke är färdig. Icke alla de prisstegringar, som bero av de höjda utlandspriserna, ha slagit igenom. Alla avtal äro inte slutna. Vi märka hur det har börjat att uppkomma åstramande tendenser i samhällsekonomin. Jag skulle för min del tro, att det vore ganska olyckligt, om man just nu gav sig till att ytterligare förstärka dessa krafter med ett vapen, som är så pass oberäkneligt som en räntehöjning.

Med vad jag nu har sagt har jag — det vill jag med kraft understryka — endast berört det läge som är i dag — jag räknar icke med att det skall räcka så många veckor till. Jag har också utgått från den förutsättningen, att det blir en internationell prisstabilisering. Jag tror inte vi behöva leka med tanken att det under överskådlig tid kommer att bli någon prissänkning att tala om. Men det kan ju bli en ny rustningsvåg, som kan leda till ytterligare skärpningar, och då gäller inte det som jag nu har sagt. Därför menar jag, att vi måste vara inriktade på att möta en försämring, om en sådan skulle komma.

Vi inom regeringen ha alls ingenting emot att, när vi kunna se saken på litet längre sikt, diskutera de frågor som herr Strand här fört fram. Men som jag redan har antytt, vill jag inte ge något på hand för de föreslagna lösningarna. Det är också klart, att vi för vår del gärna vilja diskutera även de ting som framförts från andra håll. Jag kan inte tänka annat än att vi mycket väl kunna diskutera herr Ohlins lilla lista i andra kammaren. Han fick det till elva punkter, men när jag renodlade dem kom jag inte till mer än sex. Jag vill icke på något sätt bestrida, att vi där kunna finna saker och ting att diskutera.

Vi inom regeringen ha sedan länge haft våra tankar riktade på vad som skall kunna göras om det i en framtid blir ett skärpt läge, och vi försöka att studera saker och ting, så att vi skola vara beredda att vid minsta tecken tillgripa åtgärder. Men det är klart, att åtskilligt av det som vi studera kanske inte kommer att tillämpas, dels därför att det kanske inte kommer att behövas och dels därför att det kanske kommer att visa sig vara opraktiskt. Jag vill särskilt säga, att när det häromdagen kom ut i en tidning, att vi inom finansdepartementet studerat frågan om ett tvångssparande, gjorde man det till en självklar sak att det skall bli ett tvångssparande. Men det finns inte någon grund för den tanken. Om den saken vet jag ingenting i dag. Ingen vet någonting. Resultatet beror för det första på om våra studier leda till att vi finna, att det är en så praktisk anordning att det kan vara lönt att ge ut pengar för att få den utarbetad. För det andra kan det ju diskuteras, om den ur andra synpunkter är lämplig, och för det tredje blir det alltid frågan, om den kan komma att behövas.

Jag vill sluta med att säga följande. Jag vet inte riktigt, om det kanske tas illa upp, men jag vill gärna säga det ändå, ty det kanhända är nyttigt.

Efter vad jag har kunnat få fram av de hittills gjorda inläggen har jag inte kunnat tycka, att den politiska stöt som oppositionen de sista dagarna har riktat emot regeringen ger någonting för

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

dagens situation. Om den endast tar sikte på att bereda marken för överväganden angående framtiden, kan det ju inte vara så mycket mening med att blåsa i trumpeterna för att få regeringen att falla liksom Jerikos murar. Jag betraktar denna stöt som ett vällovligt försök från oppositionens sida att utnyttja den oroande och svåra situation, som nu faktiskt föreligger. Sådant förekommer ju i all parlamentarism, och vi i regeringen känna oss inte på något sätt kränkta eller ledsna över detta. Vi tycka nog att det kan vara en naturens ordning.

Men det kan ju tänkas, att det ligger någonting annat bakom. År 1947 riktades det på samma sätt som nu en stöt mot regeringen. År 1947 höll en välkänd bankdirektör ett anförande, i vilket han krävde en politik med höjd ränta. Strax efter detta yttrande blev det ett osedvanligt utbud av obligationer på börsen. År 1951 riktar oppositionen en liknande stöt mot regeringen. I förrgår höll en välkänd bankdirektör ett anförande, i vilket han yrkade på en politik som innefattade räntehöjning. I går hade vi ett visserligen icke stort, men efter tidens förhållanden osedvanligt utbud av obligationer på börsen, och det har varit en liten efterdyning i dag. Jag vet icke, om det finns något sammanhang mellan 1947 och 1951, och jag vet inte heller, om det finns något sammanhang mellan de olika ting som jag här har talat om. Men om det skulle vara så, kan jag försäkra, att spekulatören kommer att misslyckas i år också och att den kommer att kosta mer än den kostade år 1947, ty nu äro vi litet bättre beredda på sådana ting.

Herr EWERLÖF (kort genmäle): Herr talman! Jag konstaterar till en början med tillfredsställelse, att finansministern med vad han här har yttrat inte har velat låsa sig för framtiden när det gäller det spörsmål, som jag särskilt hade anledning att uppehålla mig vid i mitt tidigare anförande. Men det sätt varpå finansministern vände sig mot mig ger mig anledning att försöka i någon mån

förtydliga innebörden av vad jag tidigare har sagt. Det föreföll, som om finansministern utgick från att jag närmast hade yrkat på höjda räntor. Det har jag inte gjort, utan jag har varit mycket angelägen att betona, att vad som i nuvarande situation kräves är en åtstramning av marknaden och att man, i den mån denna åtstramning leder till en räntehöjning, måste betala detta pris. Men det är själva åtstramningen av marknaden, som är det primära och som enligt min mening är ofrånkomlig.

Nu säger statsrådet, att en sådan åtstramning i viss mån har ägt rum, och han menar, att vad som skedde i slutet av förra året och i början av detta år inte kan sägas innebära annat än en åtstramande politik. Ja, det är där som meningarna dela sig. Under sista kvartalet i fjol tillförde riksbanken marknaden 600 miljoner kronor. Statsrådet säger, att detta var en konjunkturföreteelse, föranledd av tillfälliga omständigheter. Året därförut förekom en utspädning under sista kvartalet på omkring 500 miljoner kronor. Men skillnaden är, att i januari månad 1950 återbetalades 350 miljoner kronor, under det att i början av innevarande år praktiskt taget ingenting betalades tillbaka av de 600 miljoner kronor, varmed man spädde ut marknaden i slutet av förra året, utan utspädningen har fortsatt även under 1951. Under januari och februari tillförde riksbanken marknaden på olika vägar inte mindre än 460 miljoner kronor. Visserligen motbalanserades detta av valutaköp till ett belopp av 237 miljoner kronor, men skillnaden innebar en fortsatt, kvarstående utspädning av likviditeten på marknaden.

Vad jag har velat göra gällande — in-te bara nu, utan konsekvent under en rad av år — har varit nödvändigheten att lägga om riksbankspolitiken därhän, att riksgäldskontoret icke skall ta upp statslånen i riksbanken för annat ändamål än att utjämna tillfälliga konjunkturväxlingar, således inte för en upplåning som har visat sig bli mer eller mindre kvarstående.

Jag har också varnat för den bundna

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

räntans politik, som gjort det nödvändigt att tillföra marknaden medel för stödköp för att kunna hålla kursen oförändrad under alla förhållanden. Jag menar, att detta blir för dyrt och att det blir billigare att gå den andra vägen: att staten tar upp de mera långfristiga lånen i marknaden och får finna sig i den ränta, som marknaden vid varje särskild tid kommer att ge anledning till.

Med hänsyn till just den konsekvens, med vilken vi från vårt håll — och inte minst jag personligen — ha försökt hävda dessa synpunkter under loppet av flera år, tycker jag att statsrådet bort bespara sig insinuationen av ett samband mellan vad jag har sagt här i dag till stöd för vår reservation och vissa åtgärder på marknaden i de yttersta av dessa dagar. Här finns inte någon som helst koordination emellan vad som där tagit sig uttryck och de uppfattningar i dessa frågor, som vi konsekvent ha förfäktat sedan flera år tillbaka. Det finns nog mycket naturliga förklaringar till den nuvarande oron på marknaden, och statsrådet saknar varje anledning misstänka att det föreligger något slags kombinerad attack emot regeringens politik.

Herr **OHLON** (kort genmäle): Herr talman! Herr statsrådet gick in på de åtgärder, som folkpartiet har föreslagit för att begränsa investeringarna. Vi motsatte oss inte investeringsskatten. I nuvarande läge få vi också dras med byggnadsregleringen. Men felet med de investeringsbegränsande åtgärder, som statsmakterna hittills ha företagit, har varit att de verkat uteslutande punktvis och alltså godtyckligt. De ha träffat vissa viktiga sidor av näringslivet och ofta träffat dem på ett orättvist sätt. Herr statsrådet nämnde nyss ett eklatant exempel på detta i fråga om byggnadsverksamheten.

Genom en generell gällande kreditåstramning träffar man hela fältet och när alla vinklar och vrår då det gäller att bemästra en alltför expansiv kreditgivning.

Den som vill ha en bild av hur ut-

vecklingen försiggått under de sista åren med riksbanken såsom en pådrivande faktor kan hämta den bilden från en redogörelse om sedelomloppet under åren från och med 1935. I slutet av år 1935 var sedelomloppet 786 miljoner kronor, år 1940 var det 1 482 miljoner, år 1945 hade det stigit till 2 781 miljoner — under denna period ökade alltså sedelomloppet efter en geometrisk serie — och år 1950 utgjorde det icke mindre än 3 513 miljoner. Ökningen från 1945 till 1950, alltså under den sista fredsperioden, var större än hela sedelomloppet under 1930 och nästan lika stor som hela sedelomloppet år 1935.

Där har man en klar bild av den faktor som ytterst ligger och driver på den alltför stora investeringsverksamheten.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Vad beträffar det sista, som herr Ohlon yttrade om sedelomloppet, vill jag säga, att det är alldeles riktigt: Med sedelomloppet kan man mäta omsättningens storlek och prisnivåns höjd. Men någonting annat visar inte en sådan serie.

Vidare vill jag till herr Ohlon säga, att jag inte alls efterlyste några åtgärder från folkpartiets sida emot investeringar. Jag sade bara, att man från folkpartiets sida inte ställer några krav på ytterligare åtgärder mot investeringar. Och det är väl riktigt?

Vad herr Ewerlöf beträffar vill jag bara säga, att herr Ewerlöfs statistik kanske behöver en liten komplettering. Herr Ewerlöfs tes var den, att det visserligen är sant att det ägt rum en stor upplåning hos riksbanken även tidigare år under det sista kvartalet, men det skedde omedelbart en stor återbetalning under det första kvartalet året därpå; nu däremot är det så, att under 1951 års första kvartal ha riksbankens operationer på marknaden medfört ytterligare minskad likviditet med 201 miljoner kronor.

Ja, det är visserligen sant, att minskningen av likviditeten på marknaden första kvartalet 1950 belöpte sig till 458 miljoner kronor, men, herr Ewerlöf, vi

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

behöva bara gå till riksgäldskontorets checkräkning i riksbanken för att finna anledningen till den skillnad han har påtalat. Man har vidtagit den anordningen, att man inte som tidigare gjort inbetalning från riksgäldskontoret så snart pengarna flutit in, utan man har låtit en del stå kvar på checkräkning; pengarna stå ju lika tryggt där.

Slutligen vill jag säga att jag är tacksam, herr Ewerlöf, för den deklARATION, som herr Ewerlöf till sist gjorde.

Herr von HELAND: Herr talman! Finansministern slutade sitt anförande med att förmoda, att oppositionen blåser i trumpet för att utnyttja den oroande situationen. Men varför skall väl statsrådet alltid misstänka någonting tråkigt, om man vågar att ha en annan uppfattning än den statsrådet själv har?

Herr statsrådet förklarade, att regeringen studerar problemet och är beredd att handla, men jag tycker att det skulle vara mycket önskvärt om regeringen även försökte att samarbeta politiskt. Statsrådet Sköld var också skämtsam, ty han blandade in någonting om obligationsköpen i oppositionens anmärkningar här i dag. Han räknade då inte med att LO-ordföranden, herr Strand, också blåser i lurarna, eftersom även han tydligen hyser samma oro för utvecklingen som andra talare här i dag. Jag håller med herr Strand om att det i dagens läge finns anledning till mycket stor oro över prisstegringarna. Det är väl därför självklart, att diskussionen inte kunnat begränsas till bankoutskottets utlåtande beträffande dechargen.

Herr Strand såg mycket dystert på läget, men han ville i likhet med finansministern nästan helt lägga skulden på den internationella utvecklingen.

Den som var med om depressionsåren under 1930-talet har väl all anledning att påstå, att läget nu är ruskigare — om jag får använda ett sådant uttryck — ty nu försämras penningvärde och samhällsekonomi under lysande produktionsresultat och högkonjunktur och full sysselsättning. När man emellertid från

oppositions håll kommer med kritik, så får man som svar från regeringen: Vad ha de borgerliga partierna för alternativ? — Det synes mig dock att det är regeringen såsom den styrande, som borde planlägga och komma med förslag. Hårtill ha inte de kritiserande samma goda möjligheter. Men i själva kritiken får man väl ändå ofta fram de andra alternativen. När vi från bondeförbundets håll kritiserat regeringen, ha vi också trots oss samtidigt framföra riktlinjer för hur vi skulle vilja ha handlandet.

Tillåt mig göra en mycket kortfattad tillbakablick på efterkrigsåren! Det synes mig framgå, hurusom oppositionen har velat ha ett annat handlande, vilket säkerligen skulle ha varit lyckligare för utvecklingen. Omedelbart efter världskriget skulle socialdemokraterna »skörda frukterna» och släppte med ens loss utrikeshandeln och investeringarna. Från vårt håll kritiserade vi, att regeringen på detta sätt omedelbart efter kriget släppte loss allting. Men regeringen lyssnade inte på varningarna. Därför gick det så galet, att regeringen efter endast ett par år blev nödsakad att helt ändra om sitt handlande. Då talades det i stället om ett »inflationsslag på en miljard» och att man måste »dra åt svängremmen», varvid de borgerliga partierna lojalt stödde den hårda, nödvändiga återhämtningspolitiken. Återhämtningen gick ju relativt bra och följden blev, att vid höstens valrörelse myntade socialdemokraterna ett nytt slagord: »Vi klarade krisen.»

Redan i höstas varnade emellertid bondeförbundet för alltför stark optimism om läget och uttalade önskemålet om en rundabordskonferens för att hålla pris- och lönerörelserna inom de nationalekonomiska gränsernas ram. Men inte heller denna gång ville regeringen lyssna till varningarna utan släppte loss lönerörelserna, och därmed måste också priserna bli fria. Nu skulle man ha en »engångsförskjutning», hette det. Resultatet känna vi i dag. De som äro särskilt lurade äro spararna, försäkrings- och pensionstagarna samt alla de låg-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

lönegrupper, som slöto sina avtal omkring jul och nyår.

Kan verkligen regeringen, även med hänsynstagande till den internationella situationen, fritaga sig från ansvar? och kan regeringen verkligen påstå, att oppositionen inte haft alternativ till handlande?

Beträffande penningpolitiken har bondeförbundet anslutit sig till anmärkningen angående riksbankens sedelutgivning, och därutöver ligger bondeförbundets kritik främst på finanspolitikens område. Vi kunna nämligen inte riktigt följa med det resonemang, som av den övriga oppositionen föres i räntefrågan till förmån för en högre ränta, utan vi vilja iakttaga en viss försiktighet när det gäller uppåtgående ränterörelser.

Det har säkerligen framgått och kommer ytterligare att framgå, att bondeförbundet ogillar en viss del av regeringens hårdhänta skattepolitik, en skattepolitik som avser att överbalansera budgeten. Om regeringen verkligen lät sterilisera dessa överskott, skulle givetvis penningmängden minskas och inflationen motverkas. En sådan åtgärd kunde vara nyttig. Men regeringen avser ju enligt finansministern att ge ut dessa pengar på kapitalbudgeten för att utbygga kraftverk, telefonnät o. s. v. Om staten skaffar pengar för sådana investeringar genom skatt eller lån spelar uppenbarligen ingen roll ur inflationshämmande synpunkt, ty i båda fallen cirkulerar samma penningmängd hos svenska folket.

Från vårt håll har framhållits, att en ökad sparsamhet hos svenska folket skulle vara inflationshämmande och till stor fördel för samhällsekonomin. Nationalbudgetberäkningen visar emellertid, att det enskilda sparandet legat på en låg nivå år 1950, och för år 1951 torde man kunna spå ett än sämre resultat. Detta är också förklarligt, ty hur kan en sparintresserad ha förtroende för regeringens politik? Den penningvärdeförsämring som ägt rum och äger rum och regeringens skattepolitik kunna omöjliga vara stimulerande för sparsamheten.

Pengarna ha förlorat katastrofalt i värde. Prisstegringen från år 1939 till nu ligger någonstans mellan 80 och 100 procent. Skatteskärpningen bidrar ytterligare till att försämra värdet av varje inkomst. I tidskriften *Sunt förnuft* finns en tabell, som visar att om hänsyn även tas till skatten, så är en inkomst nu av 6 000 kronor i realvärde liktydigt med 3 100 kronor, före kriget, 9 000 kronor nu med 4 700 före kriget och 18 000 kronor nu med 8 800 kronor före kriget.

Det är självklart, att den tillättna löne- och priskarusellen är mycket impopulär, i all synnerhet hos de låglönegrupper, som känna sig lurade. Och dit hör i allra högsta grad jordbrukets folk. Jag hoppas därför att man inte tillåter de kommunalanställda att ytterligare vrida det galet och än mer ockra på låglönegruppernas offervilja. Eftersom nationalinkomsten är den gemensamma kakan, finns det intet mer att dela. Svenska folket måste rätta munnen efter matsäcken. Det kan inte gärna bli något mer värde i kakan, om man med en inflationspump blåser in luft i den. Jag vågar påstå — jag beklagar att LO:s ordförande inte är kvar här inne — att det inte blir lugnt här så länge som regeringen och LO och exempelvis folkpartiet i Stockholm tillåta sådana lönejusteringar som ske för höglönegrupperna. Höglönegrupperna ta hem de stora vinsterna i detta läge på låglönegruppernas bekostnad. Det synes mig ansvarslöst att på detta sätt lura låglönegrupperna.

Den »kedjereaktion» som finansministern befarar — det är också ett nytt ord, som socialdemokraterna hittat på — har väl den förda politiken själv förorsakat. Penning- och finanspolitiken synes nämligen ha givit till resultat: minskad tilltro till penningvärdet, återhållsamhet att sälja i väntan på prisstegring och bristande intresse för sparsamhet.

Det erfordras alltså, herr talman, enligt min uppfattning någonting mer än en hårdhänt politik för att få bukt med inflationen. Man måste skapa förtroende hos allmänheten och få hela svenska

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

folket att känna ansvar för samhälls-ekonomien. Solidaritet och samhälls-anda äro begrepp, som åter borde komma till heders inom de olika samhälls-grupperna.

Det är därför som bondeförbundets viktigaste recept har varit och fortfarande är att man skapar rundabordskonferenser för att stoppa karusellen och möjliggöra för de låglönegrupper, som i år fått för små bitar av kakan, att under nästa år få en rättvisare fördelning av den gemensamma nationalinkomsten.

Det synes mig också, att en överenskommelse är absolut nödvändig före nyår, ty jag begriper inte hur regeringen skall kunna undslippa ett uppreparande av årets lönerörelser, om regeringen inte kan skapa den samarbetsvilja, som är nödvändig för att få slut på denna lönekarusell. Säkerligen återkomma alla de, som genom att sluta avtal i början av året blivit lurade, för att få kompensation vid nästa nyår.

Jag vet inte om regeringen på minsta sätt har intresse av att diskutera denna fråga eller ens har funderat över den, men den synes vara en av de viktigaste när det gäller att hejda den pågående inflationen.

Finansministern sade i sitt anförande, som jag nyss berörde, att en del av vad som nu inträffat berodde på att jordbrukets produktionsutveckling inte har blivit så god som väntats. Herr talman! Jag måste här deklarerat, att om statsmakterna inte ta hänsyn till de löften som äro givna åt jordbrukets folk utan låter dem få bära alla de svårigheter, som detta år fört med sig — ja, då får jordbrukets folk ta konsekvenserna! Om dessa konsekvenser vet jag att mina kamrater exempelvis i jordbrukets underhandlingsdelegation ha ungefär samma uppfattning: vi få rätta vår produktion efter vad 1947 års jordbruksprogram förutsatte och alltså driva svenskt jordbruk extensivare genom att låta bli att köpa produktionsmedel. Vi förstå mycket väl, att detta kommer att vara besvärligt ur samhällsekonomisk synpunkt. Men man kan väl inte begära att

låg-lönegrupperna skola vara de, som få bära de svårigheter som landet nu utsättes för.

Jag vill dock, herr talman, påstå, att läget inte är värre än att de olika samhällsgrupperna i samförstånd skulle kunna lösa dessa frågor. Det viktigaste när det gäller att klara krisen — jag återkommer här till vad jag nyss sade — är väl att åter skapa samarbetsvilja, att mera solidariskt än för närvarande fördela den gemensamma nationalinkomsten — den nationalinkomst, som vi säkerligen även i fortsättningen få stora möjligheter att i normal takt förbättra.

Herr ÖHMAN: Herr talman! Det föreliggande utlåtandet handlar ju formellt om en granskning av riksbankens verksamhet, framförallt i fråga om valuta- och penningpolitiken. Nu har debatten vidgats betydligt utöver de ramar, som den ursprungligen var avsedd att ha. Jag tror att detta är riktigt, ty man kan inte bedöma penningpolitiken isolerat från den allmänna ekonomiska politiken. Därför tillåter även jag mig, herr talman, att knyta an till några drag i det aktuella ekonomiska läget och orsakerna till detsamma. Innan jag gör det vill jag emellertid peka på en annan sak, nämligen på den utpräglade cynism och det krassa grupptänkande, som kommit till uttryck i de reservationer, som avgivits, och de uttalanden, som gjorts här från borgerligt håll.

Herr Ewerlöf och de andra, som här företråda monopolkapitalets intressen, äro verkligen stränga, och jag vill också säga orättvisa, när det gäller att hålla uppsikt över den socialdemokratiska regeringens förvaltarskap. Hur göra de? Jo, först pressa de regeringen, som finansministern för någon tid sedan intygade, att gå med på att skriva ned den svenska kronan med 44 procent i förhållande till dollarn, sedan njuta de frukterna av denna penningpolitiska manipulation i form av fantastiska vinstökningar, varefter de på nytt ge regeringen snubbor och ställa nya krav, bl. a. på ytterligare räntehöjning, vilket skulle ge

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

monopolkapitalisterna ännu större möjligheter att utplundra det svenska folket. Sannolikt räknar man med från det hållet att även denna utpressning skall lyckas. Man har ju lång erfarenhet att bygga på när det gäller frågan om hur socialdemokratiska ministrar skola behandlas för att den avsedda effekten skall uppnås!

Nå, herr talman, det förefaller mig som om det i verkligheten inte är så värst mycket som skiljer utskottsmajoritetens — d. v. s. regeringens — ställning från reservanternas, ty varken utskottet eller reservanterna ha ju i sina yttranden velat beröra de *verkliga* orsakerna till det rådande ekonomiska läget. Orsakerna kunna i korthet uttryckas så, att det samhällssystem, som ännu härskar i detta land, befinner sig i en kris, en kris så djup och så allvarlig, att det aldrig kan komma ur densamma. De åtgärder, som vidtagits från kapitalistiskt håll för att bota krissjukdomen, får inte, och jag vågar påstå kan inte heller få någon annan verkan än att krisen fördjupas och förvärras.

Jag vill bara erinra om några åtgärder, som redan tidigare prövats. Tillåt mig då först med ett par ord erinra om att alla partier i riksdagen utom det kommunistiska gemensamt äro ansvariga för att vårt land för tre år sedan kedjades fast vid Marshallblocket, skrev under ett av Amerika dikterat avtal och öppnade gränserna för den amerikanska kontrollkommission, som genom olika åtgärder har fått en för folket fördärvbringande bestämmanderätt i avgörande ekonomiska frågor. Denna åtgärd skulle, sade man, vara en god hjälp för att övervinna krisen. I verkligheten är ju krisen resultatet utav denna krismedicin, som ännu blott har börjat visa sin verkan.

Jag vill fråga er, som var anhängare av att landet skulle klavbinda sig vid Marshallblocket, som påstodo att Sverige skulle få hjälp och att de ekonomiska svårigheterna skulle bli mindre: Vart tog hjälpen vägen? Jag vill be er i denna kammare, som äro och voro anhängare av marshallpolitiken: Redovisa nu inför folket någon enda fördel, som kan skri-

vas på denna politikens konto! Jag är övertygad om att ni inte kunna klara den uppgiften, ty det blev inga fördelar. Vad blev resultatet? Jo, det rakt motsatta. Vi fingo devalveringen av kronan, något som betydde hundratals miljoner i extra vinster för vissa kapitalistiska monopol. Vi fingo en oerhörd prisstegring och sänkt levnadsstandard för folkets breda massa. Vi drog in i en våldsam upprustning, som dels pressar folkets bärkraft till det yttersta och dels utgör en av huvudorsakerna till den inflation, vars slut ännu ingen kan se, men vars början ingen kan undgå att på det mest påtagliga sätt ha kännning av. Vi fingo ett skattetryck, vars motsvarighet vårt folk aldrig tidigare upplevat.

Detta är några av resultaten av att Sverige slog följe med den anglo-amerikanska storfinansen och lät de utländska och inhemska kapitalintressena bli bestämmande för landets ekonomiska politik.

Hur vill man nu bemästra situationen? Det framgår av utlåtandet och av debatten. Högern och folkpartiet, som i sak äro på samma linje, ha egentligen endast *ett* medel att rekommendera, nämligen räntehöjning, eller, som det heter, »en stramare penningpolitik». I verkligheten medför en sådan politik ytterligare våldsamma prisstegringar över hela linjen, d. v. s. i verkligheten en ytterligare försämring av penningvärdet, en ytterligare utarmning av folket å ena sidan och å andra sidan en ytterligare stegring av inkomsterna för dem som äro i besittning av kapitalet.

Finansministern har ända tills i dag envist talat om att det nu gäller bara en så kallad engångsinflation, som snabbt skulle vara övervunnen. Men i dag erkänner finansministern i sitt yttrande här i kammaren att han inte vet, när någon prisstabilisering eller över huvud taget *om* någon prisstabilisering kommer mer att ske, och han varnade för att umgås med tanken på att prissänkning skall kunna komma till stånd.

Vad gör man nu från regeringshåll i praktiken? Jo, för att bemästra inflationen, vidtar regeringen åtgärder, som en-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

ligt min mening endast fördjupar och förlänger densamma och försätter löntagarna i allt sämre läge. Under motive-ring att hålla priserna nere går rege-ringen i själva verket i spetsen för ett ökat skattetryck genom skärpt indirekt beskattning och genom taxehöjningar. Regeringen försöker att göra de s. k. fria löneförhandlingarna illusoriska genom att befordra en prisstegring, som redan bar ätit upp den blygsamma höjning av penninglönerna, som arbetarna tidigare erhållit.

Jag tvingas därför att konstatera, att *i sak* är regeringen och de borgerliga ense. Det är endast metoderna som skiljer. Båda parterna bedriver en politik, som har till riktpunkt att bördorna vält-ras över på de små inkomstagarnas skuldror.

Landsorganisationens ordförande, herr Strand, har här i dag hållit ett mycket uppmärksammat anförande, i vilket han påpekade att exportörernas vinster till följd av den nuvarande poli-tiken kunna räknas inte bara i hundra-tals miljoner utan i miljarder kronor. Han påpekade vidare, att dessa vinster skulle med en annan politik kunna kom-pensera och motverka de prisstegringar, som inträffat på de varor vi importera. Han påpekade också, att landets läge inte är sådant att en standardsänkning är nödvändig. Jag ber att få instämma med herr Strand i detta. Men jag måste samtidigt efterlysa: Varför sätter inte landsorganisationen in sin kraft på att genomdriva en annan ekonomisk politik, den ekonomiska politik herr Strand själv förfäktade såsom riktigare ur fol-kets synpunkt än den som regeringen och statsmakterna och monopolkapitalet för närvarande genomföra?

Ifrån vårt håll rekommenderas en an-nan väg, som jag i största korthet vill sammanfatta i följande punkter. Sverige utträder ur Marshallblocket och stöder fredens krafter i världen, Sveriges han-del med Sovjetunionen och övriga kris- och inflationsfria marknader utbygges. Upprustningen inställes och extrainkal-lelserna avbrytas. Exportkapitalisternas extraprofiterna indragas till statskassan

och användas för att nedbringa import-varornas priser. Priskontrollen omvand-las till ett folkets intresseorgan och får till uppgift att förhindra prisstegringar. Kapitalets vinster underkastas skärpt be-skattning, särskilt genom slopande av den fria avskrivningsrätten.

Det är i korthet den linje för den eko-nomiska politiken, som kommunisterna vilja fullfölja. Vi äro medvetna om att den kan genomföras, om alla löntagare och deras familjer verkligen sluta sig samman till kamp för sin levnadsstan-dard. Så sker också, och kommer att ske. Husmödrarna börja revoltera, inte bara i Hökarängen utan också på en rad andra platser i denna st och i detta land. Hamnarbetarstrejkerna voro ett annat uttryck för att arbetarna inte längre vilja finna sig i den nuvarande politiken. Kommunalarbetarnas aktioner, som just nu pågå, äro ytterligare uttryck för att revoltstämningen håller på att sprida sig i vida kretsar. Vi mena att liknande och ännu större aktioner äro det enda medel, som arbetarmassorna ha till sitt förfogande och som de komma att använda för att genomdriva en nöd-vändig ändring i den ekonomiska poli-tiken.

Herr talman! Det är dessa reflexioner jag ville göra i anledning av denna de-batt och föreliggande utlåtande. Av det anförda har ju framgått, att jag inte kan dela vare sig utskottsmajoritetens eller reservanternas uppfattning. Utan att närmare ingå på detaljerna i utskottets skrivning ber jag få föreslå, att i banko-utskottets utlåtande på s. 10 följande stycke måtte tillföras utskottets motive-ring efter det stycke, som slutar med or-den »belastningar svarande sedelreserv»:

»Devalveringsbeslutet, som avsåg att med monetära medel åstadkomma en prisstegring för att på de svenska kon-sumenternas bekostnad upprätthålla de höga exportvinsterna, har stegrat infla-tionens verkningar, inom landet varit dess direkta drivkraft och åstadkommit de största skador för folket. Den ytterli-gare uppskrivning av dollarvärdet, som devalveringen inneburit, har för vårt lunds del försämrat utbytet av handeln

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

med dollarområdet och underlättat ett valutautflöde i spekulations syfte, som riksbanken inte i tid ingripit mot. Den av riksbanksledningen inledda räntehöjningspolitiken har ytterligare ökat inflationens skadeverkningar för folket. Riksdagen understryker vikten av att dessa konsekvenser beaktas vid utformningen av riksbankens kommande beslut, så att denna serie av missgrepp och felbedömningar inte upprepas och får ändå mera ödeläggande konsekvenser.»

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Det har några gånger blivit mitt öde att komma upp i denna talarstol efter herr Öhman. Jag måste säga att det inte är något privilegium, ty herr Öhman har främst av allt en sällsynt förmåga att tömma denna kammare. Jag skulle efter en kvickhet, som en gång begagnades av en av denna kammares ledamöter, vilja säga: »Vilken idealisk polismästare skulle inte herr Öhman ha blivit; ingen kan som han skingra folkmassorna!» Sedan vill jag skynda mig att tillägga, att jag ur alla andra synpunkter inte skulle kunna acceptera herr Öhman såsom polismästare.

Jag behöver inte heller gå in på herr Öhmans politik. Det är ingen praktisk politik, gudskelov. Men jag finner det högst signifikativt, att herr Öhman med sådan styrka understryker sina uppdragsgivares önskemål att Sverige helt och hållet skall avstå från all upprustning.

Det finns en gammal vers, som särskilt gäller riksdagsmän och som löd: »I herredagsmän, resen icke så fort, vad göras skall är redan gjort!» Jag skulle kunna variera det på det sättet, att jag byter ut de sista orden mot: »Vad sägas skall är redan sagt.» Jag skall emellertid tillåta mig att göra några små kommentarer till dagens debatt; så sent som i lördags hade jag med anledning av

Kungl. Maj:ts proposition nr 143 tillfälle att uttala mig om det ekonomiska läget, ja, jag kan nästan säga om den ekonomiska kris, som vi nu stå inför.

Jag skall inte dölja för kammarens ledamöter, herr talman, att det varit min förhoppning att vi i dag skulle få en restriktiv debatt, som strikt höll sig till ämnet, nämligen bankoutskottets dechargeutlåtande. Nu har emellertid debatten svävat ut, och jag skall tillåta mig att i någon ringa mån kommentera även dessa utsvävningar.

Jag har haft denna förhoppning om en restriktiv debatt framför allt därför, att när om någon tid konjunkturinstitutets nya rapport föreligger ha vi i alla fall en mycket klarare överblick över läget, än vad vi ha i dag, och ökade möjligheter att ta ställning till dagens problem. Nu har emellertid debatten utvecklats sig på annat sätt, och jag skall därför, som sagt, tillåta mig några kommentarer.

Den, som har lyssnat till dagens diskussion, har inte kunnat undgå att märka att det i alla läger i denna kammare finnes en allmän oro, framför allt över det läge vi nu ha råkat in i. Men jag tror jag kan tillägga, att det består en allmän oro också därför att regeringen, planhushållningens regering, i detta läge har givit prov på en påfallande planlöshet. Ännu ha icke några som helst anvisningar givits från regeringshåll angående de planer, som den till äventyrs har när det gäller att bekämpa denna kris vi för närvarande befinna oss i. Jag skulle vilja rikta en fråga till finansministern — om han hade varit här — nämligen när man kan förvänta att regeringen lägger fram den plan eller det program, som väl i alla fall förr eller senare måste komma för bekämpande av de inflatoriska krafter, som nu driva sitt spel i vårt svenska samhälle.

Jag kan instämma i mycket av vad som förut sagts här i dag, speciellt av herr Ewerlöf och herr Ohlon. Men när herr Ohlon nu med sådan styrka framförde kravet på samordnande åtgärder av allehanda slag, och inte minst penningpolitiska åtgärder, kan jag inte un-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

danhålla en liten suck. Det hade väl i alla fall varit bra nyttigt, om herr Ohlin hade hållit ett liknande anförande 1947 eller 1948, även om jag får erkänna, att herr Ohlons anförande i dag var välkommet.

Jag skall emellertid framför allt hålla mig till det intressanta och ur många synpunkter sakliga anförande, som vår finansminister har hållit här i kammaren. Finansministern erkände öppet att åtskilliga av de prognoser, som förut ställts, ha visat sig felaktiga, och han höll till och med den möjligheten öppen, att nya justeringar skulle visa sig behövliga. Vi stå ju i ett läge med så många ovissa moment, att jag tror vi allesammans göra klokt i att uttala oss med någon försiktighet, ja, med mycken försiktighet. Och jag tror jag skall kunna uppfylla detta krav.

Jag måste också ge finansministern det erkännandet att han inte sökt bagatellisera läget allvar, även om han i vissa stycken, föreföll det mig, kanske trodde eller låtsades tro, att rent av inga åtgärder alls skulle behövas för att komma till rätta med den inflation, som för närvarande går igenom vårt samhälle. Men om han således inte bagatellisera de lägets allvar, så måste jag konstatera, att han liksom regeringen i övrigt överskattade betydelsen av de utländska inflytelserna precis på samma sätt som regeringen 1932 och följande år överskattade betydelsen och värdet av de insatser, som regeringen den gången gjorde i fråga om den ekonomiska utvecklingen.

Det var särskilt en passus i finansministerns anförande, som jag vill ägna några kommentarer. Finansministern ansåg att det var nödvändigt med en anpassning till världsmarknadsläget och dess priser, och det kan naturligtvis låta säga sig, ty Sverige kan ju inte bli en sluten handelsstat av den typ, som en tysk nationalekonom icke utan en mer eller mindre tillfällig framgång propagerade för under 1800-talets förra hälft. Men det är väl ändå inte svårt att konstatera, att det hade varit oerhört mycket bättre om vi hade låtit denna anpassning till världsmarknadsläget kom-

ma 1949, då vi i stället uppskötö anpassningen genom den stora felspekulation, som heter subventioner, och låto anpassningen äga rum i januari och februari 1951, när världsmarknadens priser ligga betydligt högre än de gjorde på hösten 1949. Jag tror att ingen skall kunna förneka, att här har den nu sittande regeringen gjort sig skyldig till en felspekulation, som saknar motstycke i hela Sveriges historia. Och jag vill tillägga, att denna felspekulation på ett eklatant sätt illustrerar faran av centraldirigering över huvud taget. I ett fritt ekonomiskt liv spekuleras det visserligen också, men spekulationerna neutralisera då delvis varandra och man får aldrig en så katastrofal effekt som man har fått denna gång, när ett centraliserat näringsliv av en mäktig regering drivits till spekulationer i en och samma riktning. Jag tror att denna spekulation på ett utomordentligt sätt belyser själva grundfelet i den socialistiska samhällsåskådningen och samhällsstrukturen.

Finansministern hade emellertid en tröst: han ansåg att inflationen skulle — om jag så får uttrycka saken — äta upp sig själv. Han konstaterade att det i den inflation, som vi stå mitt uppe i, finnas hämmande moment. Priserna stiga på byggnadsmaterial och på andra ting, och det i sin tur stoppar upp investeringsverksamheten, och därigenom få vi möjlighet till en ny balans.

Ja, mina herrar, det är ju som regel så, att en inflation är en mycket smärt-sam process, men med en klar tendens att komma fram till en ny balans. Men till vilket pris får man denna balans? Jo, priset är här som alltid först och främst ett försämrat penningvärde. Och vad detta försämrade penningvärde i sin tur för med sig, veta vi allesammans. Men kanske det ändå kan vara tillåtet att med några få ord belysa några av de allvarligaste verkningarna, som måste inställa sig vid ett dylikt försämrat penningvärde.

Vi ha först och främst mycket allvarliga sociala olägenheter. Jag har både en och flera gånger talat om de olägenheter, som inställa sig för pensionärer

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

och småsparare, som sitta med sina små fasta inkomster och se, hur dessas värde ständigt sjunker. Det är en olägenhet, som denna kammaras ledamöter kanske inte ha någon personlig kännning av men som är mycket spridd och som jag själv har varit i tillfälle att iakttaga. Och vi borde väl allesammans kunna ha så mycken fantasi, att vi förstå vad det vill säga att se sina möjligheter till en hyggelig levnadsstandard ständigt krympa samman.

Redan den hämmande effekt, som de högre priserna få på investeringsverksamheten, betyder ju självklart också ett försvårat läge på bostadsmarknaden. Finansministern talade ju alldeles nyss om hur åtskilliga byggnadstillstånd tagits tillbaka, helt enkelt därför att priserna blivit för höga för dem som hade tänkt att bygga. Ha vi egentligen råd — av sociala skäl — att ytterligare förvärra läget på vår bostadsmarknad? Och här till komma ju alla de andra fortsatta svårigheter, som de nya priserna komma att föra med sig, inte minst i fråga om vår bostadspolitik.

Det finns en synpunkt till, som inte har blivit beaktad i denna debatt. Här har ju framhållits, att exportindustrin gör mycket stora vinster just nu. Det är fallet vid åtskilliga exportindustrier. Men vi få icke glömma, att i det långa loppet kommer inflationen att bereda vår exportindustri mycket stora svårigheter. De nya priserna och det försämrade penningvärdet komma att minska vår industris möjligheter att med framgång tävla på de utländska marknaderna; det är en sak, som kanske inte så många tänka på i dag men som kan komma att bli ett allvarligt bekymmer längre fram. Jag behöver inte i denna upplysta krets säga någonting om hur oerhört betydelsefull vår export är för hela vårt ekonomiska liv; vi veta ju hur det var i början av 1930-talet, när just vår exportindustri hade att kämpa med motgångar på grund av svårigheterna att få ut våra svenska produkter på den utländska marknaden.

Det är en enda punkt till, herr talman, som jag skulle vilja beröra. Finansminis-

tern kom nyss med några antydningar, relativt dunkla; men så mycket var i alla fall tydligt att hovarna i stycket voro ett par icke namngivna bankdirektörer. Jag har självklart inte någon skyldighet att gripa in till försvar för bankdirektörer, vilkas namn icke ens blivit nämnda. Men finansministern kom med antydningar, som icke desto mindre förtjäna vissa kommentarer. Bakom antydningarna funnos nämligen ingenting annat och ingenting mindre än antydningar om skumma spekulationer, som skulle ha företagits åren 1947 och 1951. Det är uppenbart, herr talman, att en framstående bankdirektör alltid har en bättre överblick över penningmarknaden än de flesta andra medborgare. Det är ju hans fack att ha en överblick över penningmarknaden. Det är väl då inte heller så märkvärdigt, om en bankdirektör i sin egenkap av expert uttalar sig om de företeelser, som utmärka penningmarknaden vid en viss tidpunkt. Skulle verkligen finansministern vilja sätta munlås på våra experter för att på det sättet kunna föra en politik, som är mera obesvårad av sakkunskap? Men finansministern gick längre: han ville också antyda att det skulle ha funnits något slags organiserat sammanhang mellan några uttalanden, som de borgerliga partiledarna gjorde förra veckan, och ett föredrag, som bankdirektör Jacob Wallenberg höll ungefär samtidigt.

Har finansministern någon som helst anledning att påstå någonting sådant? Finns det en skymt av bevis för en sådan antydan? Det kanske består ett sammanhang, men det är inte ett organiserat sammanhang, utan ett fullt naturligt sammanhang. Det är det sammanhanget, att när man står mitt uppe i en ekonomisk kris är det ytterst naturligt, om såväl experterna som politikerna uttala sig om läget och de krav, som detta läge ställer.

Det förvånar mig mycket att inte finansministern ens ett ögonblick snuddade vid detta naturliga sammanhang mellan uttalanden, som kommo ungefär samtidigt. Jag kan för min del inte förstå, hur en politiskt ansvarig man i finans-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

ministerns ställning kan vilja komma med antydningar av det slag, som finansministern i dag tillät sig.

Herr PETRÉN: Utvecklingen under de senaste månaderna har klart visat, hur litet man haft de ekonomiska tingen i sin hand. Det är särskilt riksbanken, som har att tänka på värden om penningvärdet. I reservationerna påpekas, att de kreditåstramande åtgärderna ha satts in för sent, och jag delar den uppfattningen. Nu är det emellertid inte så lätt att skilja på regeringens och riksbankens politik, och det är då naturligt att en sådan här debatt går utanför ramen för vad som egentligen hör till bankoutskottets utlåtande.

Jag tror att det är oriktigt att så ensidigt som sker från regeringshåll skylla på den internationella prisutvecklingen, då man talar om orsakerna till inflationen. Finansministern har också i dag framhållit, hur den internationella prisutvecklingen avmattats sedan mitten av februari. Här hemma kunna vi inte märka någon avmattning i prisutvecklingen; prisvägen rullar vidare. Det är nog så, att inflationen till icke ringa del är hemmagjord. Den sammanhänger med den ekonomiska politik, som har förts under gångna år. Regeringens prognoser ha slagit fel, prishöjningarna äro långt större än beräknade. Därmed har också ganska naturligt följt, att kraven på avtalsfronten, där förhandlingarna ännu icke slutförts, ha ökats. Detta kommer att leda till ojämnheter i inkomstutvecklingen, vilka säkerligen medföra besvärligheter under kommande år.

Under lönestoppet hade ackumulerat sig en hel del ojämnheter i lönebildningen, ojämnheter, som man hade hoppats få bort vid årets fria avtalsrörelser. Nu komma ojämnheter av annat slag att uppstå: risk förefinnes för att de, som voro ute i begynnelsen av avtalsrörelsen, komma att bli missgynnade i förhållande till dem, som deltagit i slutloppet. Vad detta i sin helhet betyder vill jag inte uttala mig om, men en sak

är säker: sådant ger inte den bästa jordmånen för lugna avtalsuppgörelser i framtiden. Det ger en antydning om vilka störningar som kunna uppstå, om inte en regering lyckas föra en fast ekonomisk politik, som inger förtroende.

En verkligt allvarlig realitet är penningvärdets försämring. Finansministern skildrade i mycket tydliga ordalag, hur det är de väntade prishöjningarna som gjort att investeringsviljan och konsumtionen öka. Det är dessa spekulationer i förväntade prishöjningar, som äro så farliga.

Folkpartiet klandrades för att dess förslag till åtgärder knappast kunde få någon omedelbar verkan. Det gäller, som finansministern sade, att stoppa förväntningarna på fortgående prishöjningar, med andra ord att söka skapa en tilltro till penningvärdet. Detta, herr talman, gör man enligt min mening inte så mycket med tillfälliga åtgärder, utan det är just långsiktigt verkande medel som måste tillgripas. Och de måste sättas in i tid. Det är ett kritiskt läge vi befinna oss i, och det behövs enligt min uppfattning en samverkan mellan alla goda krafter, och hänsyn måste tas till oppositionens förslag.

Herr UHLÉN: Herr talman! Jag konstaterar att de, som ha fört oppositionens talan här i dag, ha varit något försiktigare än oppositionspressen, när de talat om penningvärdet och vad man syftar till med en stabilisering. Man säger inom oppositionspressen, att det gäller att »återställa ett fast penningvärde».

Jag konstaterar, att det har aldrig någonsin funnits ett fast penningvärde. T. o. m. för årtusenden sedan, när man använde boskap, slavar och t. o. m. kvinnor, d. v. s. hustrur, som betalningsmedel, så fluktuerade värdet av dessa betalningsmedel i förhållande till tillgången på de varor eller tjänster, som man ville tillhandla sig. Men även om vi hålla oss inom den korta period av 220 år, under vilken vi kunna statis-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

tiskt konstatera prisrörelsernas — d. v. s. penningvärdets — förändringar, kunna vi konstatera med ledning av den Åmarkska prisstatistiken, att det inte har förekommit ett fast penningvärde annat än under mycket korta perioder, t. ex. en sådan period — den kanske för övrigt effektivaste som förekommit i vår ekonomihistoria — som vi genom prisstoppet hade från 1942 till 1946. Men den var ju, liksom alla föregående jämförbara perioder, så kortvarig att man inte kan tala om ett verkligt fast penningvärde. Prisrörelserna hade bara bromsats upp för en kortare tid. Men i övrigt kan man säga rörande hela utvecklingen, att den har gått i vågor upp och ned men i stort alltid i stigan- de riktning.

Vår främste ekonomihistoriker i detta land, professor Eli Heckscher, har också helt nyligen i en tidskrift, som heter »Balans» och som alla ledamöter av riksdagen fått, slagit fast följande: »Det faktum måste därför enligt min mening anses oemotsägligt, att prisutvecklingen hittills icke har företett någon som helst allmän tendens i vare sig den ena riktningen eller den andra, med andra ord att det enda varaktiga har bestått i dess ständiga våldsamma förskjutningar i *motsatta* riktningar» — men, såsom jag nyss sade, alltid med den stigande tendensen som den dominerande.

Jag menar att man under sådana förhållanden icke har anledning till den våldsamma panikpropaganda, som under de senare månaderna förekommit med anledning av de prisstegringar som nu genomförts. Jag återkommer i annat sammanhang delvis till saken.

Herr talman! Det var egentligen för att rikta några ord till herr Ewerlöf som jag begärde ordet. Herr Ewerlöf har sedan i en kort replik bestritt, att han rekommenderade en räntehöjning. Men han talade dock om räntehöjning med sådan entusiasm, att man inte kan missta sig på hans uppfattning rörande de välgörande verkningarna av en räntehöjning, och han har tidigare, liksom andra representanter för oppo-

sitionen, direkt rekommenderat räntehöjning. Då man talar om penningpolitiska medel från oppositionens sida, så är det naturligtvis först och främst räntepolitiken som man tänker på.

Beträffande herr Ewerlöf kan jag vidare konstatera, att han omedelbart efter det han talat entusiastiskt om räntehöjning som penningpolitiskt medel reagerade mycket kraftigt mot prisstegringarna och framför allt mot stegringen av byggnadskostnaderna. På den punkten skall jag ge honom rätt. Stegringen av byggnadskostnaderna, alltså stegringen först och främst av materialpriserna, borde ha hållits tillbaka kraftigare än vad som skett. Men då hade man fått börja vid rotvärdet för trävarorna och sedan gå hela vägen ända fram till dags dato, då Skånska cementaktiebolaget har affischerat, att det kommer att höja priset på cement med icke mindre än 30 procent. Jag medger att dessa stegringar borde ha bromsats hela vägen, ty byggnadskostnaderna böra hållas på lägsta möjliga nivå.

Jag vantolkar väl inte herr Ewerlöfs uppfattning, om jag antar, att hans klander mot stegringen av byggnadskostnaderna byggde på det faktum, att den betyder stegrade hyror och följaktligen stegrade levnadskostnader för alla, som befinna sig i den situationen, att de måste hyra lägenheter, liksom även för egnahemsägare, lägenhetsägare o. s. v. I detta sammanhang måste man dock konstatera bristen på överensstämmelse mellan herr Ewerlöfs olika uppfattningar — jag vill inte säga bristen på logik, även om det uttrycket kanske skulle kunna anses försvarligt. Ty omedelbart efter det att han talat om räntestegring som någonting önskvärt, eller i varje fall någonting som inte kunde undvikas enligt hans senaste version, klandrade han stegringen av byggnadskostnaderna. Vad han ville förebygga beträffande byggnadskostnaderna, det rekommenderade han alltså, när han kom till räntefrågan.

Om alla kostnader i samband med bygandet av ett hus, alltså även tomtvär-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

det, arkitektarvodet, entreprenörernas vinst och naturligtvis också arbetslöserna, d. v. s. kort sagt alla kostnader som skola förräntas, stegrades till det dubbla — jag talar nu om någonting som sannolikt icke kommer att inträffa, men det gör ingenting, jag använder fiktiva siffror bara för att åskådliggöra sammanhanget — skulle det årliga räntebeloppet som ingår i hyran också fördubblas. Men en fördubbling av räntan skulle ju åstadkomma precis samma effekt, även om byggnadskostnaderna icke stegrades med ett enda öre.

Jag skall illustrera det med exakta siffror. Om man ökar byggnadskostnaderna på ett hus från en till två miljoner kronor men bibehåller räntan vid 3 procent, så ökar det årliga räntebeloppet från 30 000 till 60 000 kronor. Om man inte stegrar byggnadskostnaderna, men i stället stegrar räntan till det dubbla, åstadkommer man samma effekt, d. v. s. de årliga räntekostnaderna öka från 30 000 till 60 000 kronor per år. Att då fördöma det ena och rekommendera det andra, måste ju betyda att man anser den stegring som åstadkommes genom räntehöjning vara en fördelaktigare stegring, även om den beträffande hyran medför samma resultat.

Varför skulle den då vara fördelaktigare? Skulle det till äventyrs vara därför att den även stegrar en hel mängd andra kostnader, ja, praktiskt taget alla kostnader? Ty en räntestegring kommer att påverka även varupriserna via hyror och lån o. s. v.

Vid full sysselsättning måste en räntestegring alltid få en prisstegrande, alltså en inflationsdrivande effekt. Vi ha exempel även på det. Vi ha bl. a. exemplet från första världskriget och de närmast följande efterkrigsåren, alltså tiden 1914—oktober 1920. Under den tiden hade vi den högsta ränta som inregistrerats i detta land på hundra år, troligen den högsta på 200 å 300 år, men det veta vi inte säkert, ty vår räntestatistik är bara 100 år gammal; den började någon gång på 1850-talet. Vi hade alltså under den perioden den högsta genomsnittliga ränta, som inregistrerats i vår officiella

statistik. Men vi hade samtidigt också den största inflation som vi kunna konstatera har förekommit under alla de år, som vi ha möjligheter att statistiskt överblicka, nämligen under den nyssnämnda tidsperioden av 220 år. Stegringen av levnadskostnaderna uppgick till 180 procent på sex år, d. v. s. en tre gånger så kraftig inflation som den vi nu kunna konstatera såsom resultat av prisutvecklingen under tiden från andra världskrigets utbrott till årsskiftet 1950—1951, alltså under en nästan dubbelt så lång tid.

Endast om räntestegringen är så stor att den i betydande utsträckning stoppar investeringsverksamheten och alltså åstadkommer massarbetslöshet, kan den få en prisdämpande, eventuellt prissänkande effekt. Vi ha erfarenhet även av det. Vi fingo inkassera den erfarenheten efter första världskriget genom massarbetslösheten. Vi veta alltså vad en massarbetslöshet kostar alla, icke bara löntagarna utan även företagarna från toppen och ända ned. Vi kunna också räkna med att en massarbetslöshet icke bara åstadkommer ekonomiska utan även folkpsykologiska och kanske icke minst politiska skadeverkningar. Utvecklingen under 1930-talet har åtskilligt att berätta oss om den saken. Vi ha sviter av den utvecklingen att kämpa emot ännu den dag som är.

Åtskilliga av uttalandena i reservationerna skulle kunna förtjäna ett närmare observandum, men jag skall inte uppehålla tiden med det. Jag skall endast peka på en enda passus i högerreservationen. Där står: »Frånvaron av en tillräckligt stram kreditpolitik var särskilt betänklig vid en tidpunkt, då avtalsrörelserna på arbetsmarknaden togo sin början. Därmed undanryktes en icke oväsentlig förutsättning för att arbetsmarknadens parter vid löneuppgörelserna skulle komma att iakttaga den återhållsamhet, som jämväl bankoutskottets majoritet i sitt utlåtande nr 20 till 1950 års riksdag ansett önskvärd i samband med övergången till fria avtalsrörelser.»

På vilket sätt har man nu menat, att en stramare kreditpolitik skulle åstad-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

komma ökad återhållsamhet hos löntagarna? Det är icke en stramare kreditpolitik, icke den högre räntan, icke den utelöpande sedelmassan o. s. v., som bestämmer löntagarnas anspråk på lönestegringar, utan det är pristegringarna som ha den avgörande betydelsen därvidlag. Skulle alltså en stramare kreditpolitik ha lett till återhållsamhet hos löntagarna, skulle den ha åstadkommit en prisdämpande effekt, och på vilket sätt skulle denna effekt ha framkallats? Icke genom kreditpolitiken i och för sig, och icke genom räntehöjningar! Ha man icke högerreservanterna i detta sammanhang även tänkt på konsekvenserna av en räntehöjning och en ytterligare åtstramad kreditpolitik, nämligen stagnation inom näringslivet, följaktligen också större eller mindre arbetslöshet och via den utvecklingen en återhållsamhet i löneanspråken eller rent av lönesänkningar?

Man skulle alltså kunna konstatera att oppositionen i varje fall enligt högerreservanterna har räknat med för det första räntestegring, som skulle vara primus motor, för det andra och som en följd av räntestegringen arbetslöshet och för det tredje prisreduceringar. Först i fjärde ledet kommer återhållsamhet, en framtvungad återhållsamhet hos löntagarna — eller en naturlig återhållsamhet, naturlig därför att man hade skapat en lågkonjunktur. Är det inte den utvecklingen, som har föresvävat oppositionen även i detta sammanhang?

Jag skulle ha anledning att polemisera litet mot herr Andrén, men tiden är så långt framskriden så att jag inte skall göra det. Men jag skulle vilja tillråda herr Andrén, att om han ikläder sig garantier på spekulanternas vägnar inom affärlivet och produktionen, så bör han nog vara något försiktigare än han var här i dag. Ty spekulation är någonting som hör oskiljaktigt ihop med vårt nuvarande samhällssystem, liksom inflation är det kapitalistiska samhällssystemets eviga följeslagare. Jag skulle också vilja säga herr Andrén, att då han tar till brösttoner på grund av vissa insinuationer från finansministerns sida gent

emot de borgerliga partiledarna, borde han också vara något försiktigare, ty det är inte alldeles säkert att insinuationerna äro ogrundade.

Herr WEHTJE: Herr talman! Gentemot den siste ärade talaren skall jag först säga några ord. Han riktade sina frågor till dem av mina partikamrater, som yttrat sig tidigare här i debatten, men då jag nu ser att de äro närvarande här i salen, skall jag inte ge herr Uhlén ett alltför utförligt bemötande.

Herr Uhlén frågade, varthän man egentligen syftade med en åtstramande penningpolitik och en stramare kreditpolitik. Man syftar väl, sade han, ytterst till arbetslöshet för att på den vägen få tillstånd en önskad ekonomisk utveckling här i landet. På dessa tidigare talares vägnar kan jag försäkra, att de alls icke sträva till någon arbetslöshet. Vi inse till fullo betydelsen för landet av full sysselsättning, och vi ha även velat medverka till den. Men genom en åtstramande penningpolitik kan man nå en effekt utan att det behöver gå till sådana ytterligheter som arbetslöshet. Genom att åstadkomma en åtstramning av penningmarknaden får man nämligen till stånd minskad efterfrågan på varor och tjänster. Likaså får man till stånd en minskad efterfrågan på investeringsområdet. Det är dithän vi syfta, herr talman, och inte till någonting annat. Detta ingår ju också i regeringens politik, vilket herr Uhlén borde vara på det klara med.

Tillåt mig sedan, herr talman, att säga några få ord med anledning av herr Uhléns omnämnande av prisutvecklingen inom den bransch där jag har min dagliga gärning. Frågan om cementpriset borde, sade herr Uhlén, ha underkastats en mera allvarlig prövning, innan man vidtog en sådan höjning som nu skett. Även jag beklagar att denna prishöjning blivit nödvändig, men jag bestrider att vi inte skulle ha grundligt övervägt och granskat vad som var nödvändigt att göra. Jag har på förfrå-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

gan för pressen gjort uttalanden, som jag hade hoppats skulle vara tillräckligt klarläggande på denna punkt. Denna redogörelse, som återfunnits i dagspressen de sista dagarna, måste ha förbigått herr Uhlén.

Förhållandet är ju det, att medan priset på cement nu ökat med ungefär 30 procent, så ha bränslepriserna under de sista åtta månaderna stigit med ungefär 100 procent, alltså fördubblats sedan sommaren 1950. Papperspriset har också i det närmaste fördubblats, och arbetslönerna ha, enligt det helt nyligen träffade avtalet, ökat med 18 å 20 procent, liksom även lönerna till övriga anställda. Totalt har prisstegringen på detta viktiga byggnadsmaterial sedan före kriget varit 70 procent. Denna prisstegring får ses mot bakgrunden av att bränslepriserna f. n. äro ungefär fem gånger så höga som före kriget. Papperspriset, som också är av stor betydelse för cementindustrin, är nära fyra gånger så högt nu som före kriget. Det är endast tack vare en långt driven rationalisering som vi ha lyckats hålla prisstegringen på cement inom denna ram av 70 procent. De rationaliseringsvinster som uppkommit ha helt kommit konsumenterna till godo, varför jag tycker att man skall ha starkare fog för anmärkningar, när de framföras, än vad herr Uhlén här hade för sin kritik.

Sedan skulle jag, herr talman, vilja gå över till finansministerns inlägg i debatten. Liksom i förut gjorda uttalanden — finansministern talade i Malmö för några veckor sedan — rörde han sig med en tankegång, som förtjänar ett alldeles särskilt begrundande. Jag återfinner samma tankegång i elskattepropositionen. Finansministern gör en uppdelning av prisstegringarna i vad han väl skulle kalla förorsakande prisstegringar och åtföljande prisstegringar. De senare kallar han »kedjereaktioner». Det förra slaget kan han f. n. ingenting göra åt åtminstone vad beträffar inflytandena från den utländska prisstegringen, medan frågan om de indirekta skatterna sammanhänger med det statsfinansiella läget, och möjligheterna att

göra något där bedömas som så ringa, att även denna prisstegring i praktiken blir ofrånkomlig. Kedjereaktionerna äro i huvudsak undandragna inflytande från finansministerns sida, därför att de äro resultatet av de fria lönerörelserna på arbetsmarknaden.

Om jag förstått finansministerns uppläggning av problemet rätt, skulle det egentligen inte vara något annat att göra än att sätta sig ner och hoppas och vänta på ett utländskt prisfall och att löne- och prisstegringarna här hemma bli så små som möjligt. Av handelsministerns nyligen gjorda uttalanden förefaller det, som om inväntandet av utländska prisfall skulle vara den viktigaste beståndsdel i regeringens ekonomiska politik just nu. Det förefaller mig dock vara befogat att inte dra alltför stora växlar på de rekyrlörelser i priserna på vissa stora stapelvaror, som för dagen kunnat iakttagas. Bli dessa av mera stadigvarande natur, är det väl blott anledning att vara tillfredsställd över själva förhållandet och söka dra största möjliga fördel därav, men inte att bygga någon egentlig ekonomisk politik därpå. Dessutom komma väl sjunkande priser på importvarorna att beledsagas av fallande priser även på våra exportvaror, och en stor del av våra ekonomiska problem komma att bestå även för detta fall.

Den uppfattning finansministern gör sig till tolk för om de s. k. kedjereaktionernas oskyldighet och oundviklighet är emellertid ett tal från regeringens sida, som har sina konsekvenser även på allmänhetens reaktion och sätt att bedöma det ekonomiska läget. Det är ju dock inte utan anledning som priserna stiga på de utländska råvarorna, och på våra egna exportvaror med för den delen. Prisstegringen är givetvis ett uttryck för att det är knapphet på dessa varor, och avsikten med prisstegringen är att inskränka förbrukningen för vissa, huvudsakligen civila, ändamål. Därav blir det emellertid ingen känsla hos allmänheten, och att dess reaktion verkligen är den, att vi ha råd till lika mycket nu som förr reellt sett, ja t. o. m.

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

något mer, kommer framför allt till synes i de, såvitt jag förstår, fullkomligt ärligt och såsom berättigade framförda kraven på kompensation för dyrtiden. I vissa fall, där kompensationen inte är en effektiv metod att klara av ett ekonomiskt bekymmer, krävas i stället subventioner med allmänna medel. I såväl nationalbudgetprognosen som regeringens egna uttalanden bibringas allmänheten ingalunda någon sådan uppfattning, som kunde motivera återhållsamhet i kraven på förhöjd eller bibehållen standard.

De vägar regeringen väljer för att i praktiken bringa anspråken i bättre överensstämmelse med de verkliga reala resurserna, gå i stället ut på att med olika tvångsmedel reducera den köpkraft, som redan tillskapats via lönerörelser och prisstegringar. Härigenom tror sig regeringen kunna dämpa efterfrågan till att i huvudsak motsvara tillgången. Det har ju sagts tidigare och finansministern har varit inne på det temat i dag också, att vi om utvecklingen går därhän eventuellt måste överväga tvångssparande till den rad av andra tvångsåtgärder i form av skatter, varom förslag redan framlagts på riksdagens bord — investeringsskatt, elskatt, fordonsskatt och skatt genom överdrivet höjda post- och telefontaxor för att nämna de mest aktuella.

Rent principiellt och erfarenhetsmässigt tycker jag, att frågan om frivillighet eller tvång, när det gäller att hämma en alltför stor köpkraft så att den inte förvandlas till efterfrågan, förtjänar övervägande. Det är ju tydligt, dels att tanken på kompensation är starkt förankrad i allmänhetens medvetande, dels att de olika intresseorganisationerna ha betydande möjligheter att genomdriva sina uppdragsgivares kompensationskrav. Särskilt när det gäller tvångsåtgärder, som i verkligheten uppenbarligen inte godtas av den allmänna opinionen, måste man nog räkna med att krav på kompensation äro oundvikliga. Finansministern har ju själv medgett detta, när han talar om kedjereaktioner på de indirekta skatterna, även om han, i överensstäm-

melse med de intressen han har att bevaka, söker bagatellisera verkningarna så mycket som möjligt.

Det problem, som det tydligen framför allt gäller att bemästra, är hur man skall komma förbi de s. k. kedjereaktionerna eller i alla händelser dämpa dessa, eftersom möjligheten att påverka den utländska prisstegringen i varje fall inte enligt regeringens egna utsagor är för handen. I den offentliga debatten har den tanken framförts, att något måhända stödde att vinna genom en rundabordskonferens, och statsministern har tydligen inte avvisat den tanken. Tror man sig kunna nå ett gynnsamt resultat den vägen, ser jag för min del inte någon anledning varför man skulle tveka. Men jag anser mig inte kunna underlåta att framhålla, att vid runda bordet mötas visserligen organisationernas ledande män med statens representanter, men vad det här framför allt gäller är att komma till tals med svenska folket och med gemene man, som i sitt dagliga handlande är den som bestämmer, hur han skall använda sin köpkraft. Och gemene man sitter inte med vid runda bordet! Om regeringen å sin sida på olika sätt tillkännager, att gemene man kan upprätthålla och även höja sin standard, misstänker jag, att organisationernas ledande män inte förmå påverka sina medlemmar i så särskilt hög grad. En vida bättre samordning mellan vad som sägs från regeringens sida och vad regeringen önskar att folket skall göra är nog nödvändig.

I elskattepropositionen återfinns ett resonemang, som går ut på att det skulle finnas möjlighet att tvinga av medborgarna de önskade penningbeloppen. Det sägs till gennämle på vattenfallsstyrelsens resonemang, att om nettotillflödet av skatt till statskassan inte kommer att bli så stort, som utredningsmannen beräknat, så kan skatten övervältras på konsumenterna. Men om konsumenterna i sin tur lyckas övervältra på arbetsgivarna via lönerna och dessa åter i sin tur lyckas föra kostnadsstegringen över på varupriserna — ja, då går ju inflationen bara vidare. Elskatten synes mig i detta hänseende vara alldeles särskilt

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik.

lla lagd, eftersom den till största delen kommer att försvinna som omkostnad i produktionen och med en viss, enligt uppgift i propositionen, ringa procent-sats ingå i slutprodukternas pris. Att den kommer att ligga där och bidra till prishöjningar är obestridligt. — Detsamma gäller, såvitt jag kan se, också fordonsskatten beträffande lastbilar och personbilar i yrkesmässig trafik. Mer eller mindre osynliga prisstegringar, framkallade av dessa skatter, komma att vara förtydningar av levnadsomkostnaderna och motiv för kompensationskrav, eftersom allmänheten inte förstår och inser anledningen till förtydningen, nämligen ofrånkomligheten att i någon mån inskränka sig.

Därtill kommer en annan omständighet av teknisk natur av stor betydelse. Den gäller elskatten, vilken ligger på ett olyckligt sätt på produktionsstadiet. I den mån den kommer att försvåra och hämma produktionen — och helt får man nog inte bortse från den möjligheten — kommer den alltså att förhala takten i produktionen och därigenom begränsa tillgången på varor och tjänster. Medan vi väl i allmänhet äro ense om att inflationen effektivt kan motverkas genom en snabb och riklig varutillförsel, förefaller elskatten inte precis vara ägnad att tjäna detta syfte. För min del tycker jag nog därför, att detta är en av de allvarligaste invändningar man kan rikta mot det framförda förslaget ur inflationssynpunkt, och detsamma gäller i stor utsträckning även de övriga skatter, som på senare tid föreslagits av finansministern.

Det förefaller, som om vi i det allmänt psykologiska klimat, vari vi befinna oss och som regeringen nog i allt väsentligt bidragit till att skapa, skulle ha nått och kanhända överskridit gränsen för den beskattning, som kan läggas såväl på produktionen som på konsumtionen utan att framkalla s. k. kedjereaktioner och nytt inflationstryck under förefintliga förhållanden.

I så fall förefalla mig nya tvångsåtgärder t. ex. i form av tvångssparande kunna på goda grunder ifrågasättas.

Kommer inte allmänheten att uppfatta tvångssparandet som en ny påлага och fordra kompensation för det? För många människor kommer det nog att bli så. Om det däremot av andra uppfattas som ett verkligt sparande, bortfaller väl anledningen till ett frivilligt sparande, och människorna komma då bara att skära bort detta i motsvarande utsträckning som man för in tvångssparande.

Det är naturligtvis för tidigt för mig att här fälla något slutligt omdöme. Man får väl vänta och se. Men jag undrar, om inte det psykologiska läget i landet gör det ofrånkomligt med en viss kursändring bort från det myckna talet om tvångsåtgärder och från de ständiga skattekärpningarna och i stället hän mot vädjanden till frivillig medverkan på rimliga villkor för det allmänna såväl som för de enskilda medborgarna.

För allmänhetens förståelse och medverkan fordras från regeringens sida andra tonfall och en ärlig strävan att informera allmänheten sakligt och riktigt om det verkliga läget — utan alla förskönande omskrivningar och utan alla bortförklaringar om att utvecklingen ute i världen här hela skulden till det besvärliga läge vi nu befinna oss i.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag tillåter mig att säga några ord med anledning av herr Wehtjes anförande.

Jag vill påpeka att jag i mitt tidigare anförande här i dag talade både om elskatten och om tvångssparande. Jag hänvisar till vad jag då yttrade.

Vidare vill jag fästa herr Wehtjes uppmärksamhet på att jag så långt ifrån räknar med ett utländskt prisfall att jag tvärtom i mitt förra anförande i dag sade, att detta är något som man under överskådlig tid icke har att räkna med.

Slutligen vill jag säga, att det nog är gott och väl att göra gällande, att jag bör gå ut till svenska folket och deklarera: »Nu se ni väl hur importpriserna stiga, och då böra ni väl förstå att ni måste sänka er konsumtion!» Man skulle bara svara mig, att de stegrade importpriserna ju uppvägas av de stegrade export-

Ang. underlättande av transporter av sockerbeter och betmassa.

priserna. Jag kan för min del inte propagera utan att stå på verklighetens mark. Folk kommer helt enkelt inte att tro mig om jag ginge ut med en dylik förkunnelse.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten förekommit följande yrkanden: 1:o) att punkten skulle läggas till handlingarna; 2:o) att den av herr Ewerlöf m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen skulle godkännas; 3:o) att kammaren skulle godkänna herr Söderquists m. fl. vid utlåtandet fogade reservation; och 4:o) att efter sista stycket i utskottets motivering skulle införas ett nytt stycke av följande lydelse: »Devalveringsbeslutet, som avsåg att med monetära medel åstadkomma en prisstegring för att på de svenska konsumenternas bekostnad upprätthålla de höga exportvinsterna, har stegrat inflationens verkningar, inom landet varit dess direkta drivkraft och åstadkommit de största skador för folket. Den ytterligare uppskrivning av dollarvärdet, som devalveringen inneburit, har för vårt lands del försämrat utbytet av handeln med dollarområdet och underlättat ett valutautflöde i spekulationssyfte, som riksbanken inte i tid ingripit mot. Den av riksbanksledningen inledda räntehöjningspolitiken har ytterligare ökat inflationens skadeverkningar för folket. Riksdagen understryker vikten av att dessa konsekvenser beaktas vid utformningen av riksbankens kommande beslut, så att denna serie av missgrepp och felbedömningar inte upprepas och får ändå mera ödeläggande konsekvenser.»

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på punktens läggande till handlingarna vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 6, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckta motioner om utredning rörande ändrade lagbestämmelser angående arrestlokaler; och

nr 15, i anledning av väckta motioner om införande av lagregler rörande sättet för tillfälligt omhändertagande av sjuka personer samt av barn och ungdom.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. underlättande av transporter av sockerbeter och betmassa.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner om undantag från tillämpningen av bestämmelserna om yrkesmässig automobiltrafik för transporter av sockerbeter och betmassa.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 34 i första kammaren av herr *Persson, Ivar*, m. fl. samt nr 19 i andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära, att från tillämpningen av bestämmelserna om yrkesmässig automobiltrafik enligt kungl. förordningen den 25 oktober 1940 måtte, utöver vad som nu gällde beträffande transporter av mjölk, mejeriprodukter, ägg samt slaktdjur, även undantagas transport av sockerbeter och betmassa.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner I: 34 och II: 19 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl.

Ang. underlättande av transporter av sockerbetor och betmassa.

Maj:t ville från tillämpningen av bestämmelserna om yrkesmässig trafik enligt förenämnda förordning den 25 oktober 1940 undantaga även transporter av sockerbetor och betmassa.

Reservation hade anmälts av herrar *Norman, Forslund, Nils Elowsson* och *Hellbacken*, fru *Nordgren* och herr *Nilsson* i Göteborg vilka ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner I: 34 och II: 19 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NORMAN: Herr talman! Det är ett speciellt transportproblem, som närmast rör våra sydliga landsändar, som har kommit upp till behandling i detta utskottsutlåtande, nämligen transporten av betor och betmassa.

Utskottet anser att de skäl, som ha anförts i motionerna, äro så starka att åtgärder böra vidtagas för att underlätta dessa transporter. Utskottet uttrycker därför en önskan att man för transporter av betor och betmassa skall kunna utnyttja de mjölktransportbilar, som för närvarande få fritt frakta dessa produkter, utan att behöva iakttaga de bestämmelser som gälla för yrkesmässig automobiltrafik. Likaså önskar utskottet att privata ägare av motorfordon skola få använda lastbilar, som de ha för egen räkning, för dessa transporter. Denna önskan skall enligt utskottsmajoriteten tillmötesgå genom att transporter av betor och betmassa undantas från tillämpningen av bestämmelserna om yrkesmässig trafik. Utskottet poängterar dock, att det inte åsyftar att på något sätt äventyra det syfte som man har velat förverkliga med lagstiftningen om yrkesmässig automobiltrafik.

Detta är ingen ny fråga. Vi hade den uppe till behandling i riksdagen år 1940, då de nu gällande bestämmelserna om yrkesmässig automobiltrafik voro föremål för yttrande från riksdagens sida. Andra lagutskottet undersökte då noga detta problem och inskaffade upplysningar genom att inhämta yttranden av

olika intressenter, organisationer och sammanslutningar som besitta sakkunskap på detta område. Dessa yttranden redovisas i utskottets utlåtande i år. Jag behöver här bara hänvisa till dessa yttranden, ty vi reservanter, som inte ha kunnat följa utskottet i dess ställningstagande, anse att vad som sades år 1940 i denna fråga fortfarande är bärande.

Vi befara att ett frigivande av transporter av här ifrågavarande produkter kan äventyra syftet med vad man har velat åstadkomma genom införandet av bestämmelserna om yrkesmässig automobiltrafik. Jag erinrar om vad järnvägsstyrelsen och Svenska järnvägsföreningen i detta fall anförde förra gången, då vi hade denna fråga uppe till behandling. De betonade i sina remissyttranden, att om här ifrågavarande produkter eller andra undantoges från bestämmelserna om yrkesmässig automobiltrafik, skulle en bestämd risk föreligga för att detta komme att ställa till oreda inom hela transportområdet. Det kunde komma att medföra en utökning av den privata lastbilspark, som i första hand har till syfte att tillgodose dessa transporter. De som inköpt dessa lastbilar skulle snart finna att de spekulerat fel och icke fingo den ränta på det insatta kapitalet, som man hade räknat med, bara genom att utföra transporter av betor och betmassa. De skulle då förmodligen komma att resa krav på att även få tränga in på den så att säga ordinarie transportmarknaden. Särskilt i dessa dagar, då det ju är en mycket stark önskan att begränsa investeringarna inom olika områden, tror jag att även denna synpunkt är värd att beaktas, så att det inte här genom åtgärder från riksdagens sida stimuleras till ökade investeringar, som inte i längden kunna fylla ett lojalt önskemål beträffande transportsystemet.

När andra lagutskottet år 1940 behandlade detta problem, påpekade vi att det inte är nödvändigt att låta dessa transporter undantas från bestämmelserna om yrkesmässig automobiltrafik, utan att det behov, som här otvivelaktigt föreligger, bör tillgodoses på annat sätt, nämligen genom utnyttjande av de möj-

Ang. underlättande av transporter av sockerbetor och betmassa.

ligheter som länsstyrelserna ha att ge tillfälliga koncessioner för transport av viss vara eller för transporter inom viss tid. Länsstyrelserna ha nämligen möjlighet att överflytta ett icke fullt utnyttjat transportmedel från en ort till en annan eller att ge tillfälliga koncessioner åt ägare av privata lastbilar. Vi ha den bestämda uppfattningen, att de svårigheter som kunna föreligga på grund av den sammanträngda tid, under vilken här ifrågasvarande transporter måste utföras, mycket väl kunna lösas på detta sätt. I reservationen rekommendera vi också att dessa svårigheter skola lösas genom utnyttjande av dylika mera begränsade koncessioner.

Beträffande önskemålet att kunna utnyttja mjölkbilarna även för transport av sockerbetor och betmassa gjordes mycket bestämda erinringar häremot från husmodersintressen i de sydliga landsändarna. En kvinnlig ledamot av utskottet påpekade, att transporter av sockerbetor och betmassa äro ganska otrevliga i hygieniskt avseende. Dessa produkter smutsa ned bilarna oerhört, och de som syssla med transporter i fråga bli även själva nedsmutsade. Den kvinnliga utskottsledamoten menade därför att det skulle vara synnerligen olyckligt, om mjölkbilarna finge användas för transport av särskilt betmassa.

Med dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr PERSSON, IVAR: Herr talman! Såsom motionär i denna fråga är jag givetvis tacksam mot utskottsmajoriteten för att den har beaktat de svårigheter, som äro förbundna med bettransporterna på hösten, vilka måste sammanträngas under en mycket kort tid.

Jag måste konstatera, att reservanterna, vilkas talan nyss fördes från denna plats, stå kvar på 1940 års ståndpunkt och åberopa yttranden som avgåvos vid den tidpunkten. Med den hastiga utveckling, som vårt näringsliv för närvarande genomgår och som inte minst har visat sig på transportområdet, vill jag

starkt ifrågasätta, huruvida dessa yttranden i dagens läge kunna tillmätas något värde. I varje fall har deras tyngd säkerligen avsevärt minskats. Den allmänna rationaliseringsverksamheten har avsatt stora spår inte minst på transportområdet. Det gäller nu att utan besvärliga omlastningar söka få transporter att fungera så smidigt som möjligt och att spara arbetskraft där detta över huvud taget kan ske.

I dessa dagar erfara vi hurusom statsmakterna önska en så stor sockerbetsodling som möjligt inom landet. Vi äro nämligen ännu inte självförsörjande på sockerbetsodlingens område, vilket vi ju för övrigt numera äro på flertalet av de mera betydande områdena inom vår livsmedelsförsörjning. Sockerbetsodlingen behöver emellertid ytterligare ökas. För att kunna odla sockerbetor behöver man framför allt ha tillgång till arbetskraft. Det gäller att kunna trygga tillgången på erforderlig arbetskraft under vissa säsonger. Inte minst med tanke på de höjda löner och andra omkostnader som vi nu måste räkna med på grund av den allmänna ekonomiska utveckling, som vi ha debatterat flera timmar här i dag, är det ytterst önskvärt att man på alla sätt försöker rationalisera och förbilliga transporter inom sockerbetsodlingen. Man har hittills många gånger måst utföra en del av dessa transporter efter häst till relativt långt bort belägna järnvägsstationer. Även om en mycket betydande del av transporter av här ifrågasvarande produkter också i fortsättningen kommer att ske per järnväg, har det otvivelaktigt med åren och inte minst nu gjort sig gällande ett allt större behov att kunna företa dessa transporter med bil direkt från fältet till sockerfabriken och vice versa beträffande betmassan. Särskilt värdefullt är att man härigenom skulle kunna friställa en del arbetskraft som skulle kunna utnyttjas inom jordbruket för upptagning av sockerbetor, vilket ju är ett utpräglat säsongarbete.

Reservanterna hänvisa till att tillfälliga trafikillstånd kunna meddelas. Dy-

Ang. underlättande av transporter av sockerbetor och betmassa.

lika tillstånd ha också beviljats i åtskilliga fall. Men vi ha också exempel på att myndigheterna ställt sig helt avvisande eller att den byråkratiska apparaten med inhämtande av yttranden o. s. v. kunnat leda till att man inte har fått de erforderliga tillstånden förrän det redan varit för sent. Det vore därför enligt min uppfattning en stor vinst för betodlingen, om man för transporter av betor och betmassa finge tillämpa samma enkla regler som gälla för transporter av mjölk och slaktdjur.

Herr Norman sade, att det här bara gäller att överflytta bilar från en ort till en annan. Ja, herr Norman, det gäller att så mycket som möjligt undvika att det uppstår behov av dylika överflyttningar genom att i stället utnyttja de bilar som redan finnas på de olika orterna. Det är sannerligen inte alltför många lastbilar som kunna utnyttjas för dessa transporter. Det är inte alla chaufförer, som äro vana att köra över leriga och uppblöta fält. Det är nödvändigt att utnyttja de chaufförer som ha vana vid dylika körningar och som intressera sig för detta arbete. Det är sannerligen inte alla chaufförer som vilja utföra dylika transporter, och än besvärligare skulle det bli om man skulle överflytta chaufförer från den ena orten till den andra.

Vad herr Norman sade om att både bilar och chaufförer smutsas ner av dessa transporter är naturligtvis i viss mån riktigt. Men förhållandet är väl detsamma vid de flesta transporter — man transporterar väl inte heller slaktdjur och mjölk omedelbart efter vart annat med en och samma bil utan att först dessemellan rengöra bilen. Detsamma kommer naturligtvis att bli fallet om man kör betmassa och sedan mjölk med samma bil. För övrigt ha ju många mjölkbilar trafikillstånd och användas också till transporter av betor och betmassa under sockerbetssäsongen. Man har därför redan prövat och funnit det möjligt att utföra dessa transporter under de enklare former som här föreslås.

Trafikapparaten utsättes för en sådan

toppbelastning under den korta tid på hösten, då betkampanjen pågår, att vi måste utnyttja alla möjligheter för att tillgodose här ifrågavarande transportbehov. Det är i det läget nödvändigt att bortse från de synpunkter, som från vissa håll framfördes då denna fråga behandlades år 1940, om vår transportapparat skall fungera så smidigt som möjligt. Detta är desto angelägnare som det, enligt vad jag redan har påpekat, har framförts önskemål från statsmakternas sida om att man måtte söka få till stånd så stor sockerproduktion som möjligt på den svenska jorden.

Jag ber, herr talman, att med anförande av dessa synpunkter få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herrar *Hjalmar Nilsson, Werner och Domö*.

Herr ELOWSSON, NILS: Herr talman! De som väckt förevarande motion ha inte givit några exempel på att det i verkligheten förekommit sådana olägenheter av den nuvarande ordningen, att det skulle motivera ett avsteg från densamma av den art som de föreslå. Om man vill ha detta system att löpa smidigt, böra naturligtvis lantbrukarna handla på samma sätt som sockerbolaget gjort, d. v. s. göra upp en tidtabell, så att vederbörande betodlare, när han skall leverera sina betor, har möjlighet att i god tid träffa överenskommelse med den lastbilschaufför eller det lastbilsåkeri, som skall forsla betorna. Om han inte kan få löfte om att få transport just vid de tillfällen, då han är i behov av sådana, har han självfallet att påkalla ingripande från länsstyrelsens sida för att på orten få den hjälp beträffande transporter som han kan behöva. På det sättet tror jag att man skall kunna klara upp det här problemet utan svårigheter.

Det finns ytterligare en mycket välgrundad anledning att rösta för reservationen, nämligen hänsynen till säkerheten på vägarna. Dessa bettransporter utgöra nämligen en icke föraktlig del av lastbilschaufförernas inkomster, och

Interpellation ang. skjututbildningen inom armén.

eftersom dessa chaufförer redan nu i sin konkurrens med järnvägarna äro ganska hårt trängda, råder det nog inte något tvivel om att de dels komma att öka lasterna på de andra körslorna så mycket de kunna och dels komma att köra längre tid än de ha rätt att göra. Det kommer att leda till att säkerheten på vägarna blir mindre än den nu är. Om tröttkörda lastbilschaufförer, med de stora fordon de ha, skola köra tyngre lass, är det ingen tvekan om att det utgör en fara för säkerheten på vägarna. Den vinst, som jordbruket på detta sätt kan ernå, uppväger på intet sätt den risk beträffande trafiksäkerheten som man därigenom skulle löpa.

Det är bland annat dessa omständigheter som gjort att vi på reservanthåll inte kunnat tillstyrka förslaget i motionen. Om man i motionen hade kunnat visa, att betorna blivit liggande på fälten och ruttnat ned, att man fått betala oskäligt mycket för att få transporter utförda eller om länsstyrelsen sagt nej till framställningar om transporthjälp, om det alltså i verklig mening hade varit ett sådant läge, att jordbruket haft stora svårigheter, hade det nog inte blivit någon reservation, i varje fall inte i denna form. Såsom det hela nu ligger till finns det inte för närvarande någon anledning att biträda motionens yrkande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts proposition nr 161, angående tullfrihet för utrustning, som inkommer såsom gåva till vetenskapliga institutioner.

Den kungl. propositionen blev nu föredragen och lagd på bordet.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 382, av herr *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerrevision för vissa chefstjänstemän m. m.;

nr 383, av herr *Wahlund* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerrevision för vissa chefstjänstemän m. m.;

nr 384, av herr *Petersson, Emil*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1951/52 m. m.;

nr 385, av herr *Persson, Ivar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1951/52 m. m.; samt

nr 386, av herrar *Franz* och *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för lärare vid vissa statsunderstödda privata läroanstalter m. m.

Interpellation ang. skjututbildningen inom armén.

Herr OHLON erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Enligt uttalande i pressen av infanteriinspektören överste Alf Meyerhöffer ha varken de högre befattningshavarna vid armén eller dem underlydande militär personal själva skjutit ett skarpt pansarskott. De ha inte heller skjutit med stridsammunition till raketgevär eller till granatgevär. I samma uttalande konstaterar överste Meyerhöffer, att utbildningen vid den svenska krigsmakten icke omfattar skjutövningar med sådan stridsammunition till skillnad mot vad förhållandet är i andra länder. Skjutning har enligt överste Meyerhöffer endast skett med övningsammunition och med denna i mycket begränsad omfattning.

Med anledning av detta uttalande får jag härmed anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen

Interpellation om åtgärder mot bristen på kompetenta ämneslärare.

för försvarsdepartementet framställa följande frågor:

Kan statsrådet bekräfta de av infanteriinspektören här ovan refererade uttalandena?

Om så är fallet, vad är anledningen till att ifrågavarande skjutövningar icke kommit till stånd eller anordnats i ytterst begränsad omfattning?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om åtgärder mot bristen på kompetenta ämneslärare.

Ordet lämnades på begäran till herr ANDRÉN, som anförde: Herr talman! Läroverkens krisutredning har nyligen i ett betänkande redovisat ämneslärarbristen vid de högre skolorna i övre och mellersta Norrland. Betänkandet utgör en skrämmande läsning för var och en som är intresserad av svenskt kulturliv och dess framtid. Här är icke platsen att referera betänkandet, och det är heller icke nödvändigt. Det räcker med ett citat: »En tendens, som först på sistone börjat göra sig märkbar, är den kanske mest betänkliga, nämligen att svårigheter börjat uppstå, när det gäller att över huvud taget uppbrija personer med vilja att åtaga sig viss undervisning och med minimiförmåga att gå i land med uppgiften.»

Bristen på kompetent arbetskraft är emellertid icke enbart ett norrlandsproblem. Praktiskt taget varje högre skola utanför de större tätorterna är för närvarande hänvisad till att i större eller minde utsträckning hjälpa sig över svårigheterna genom att anlita för uppgiften icke fullt utbildad arbetskraft eller genom att år efter år överanstänga de kompetenta lärarna med kontinuerligt övertidsarbete eller ock genom att arbeta med alltför stora klasser. I allmänhet tvingas rektor att begagna sig av alla möjliga nödlösningar för att över huvud taget få schemat att gå ihop.

Detta är den aktuella situationen. Tyvärr kan man icke våga hoppas att det är ett övergående ont, som botar sig

självt. För närvarande och under ett antal år framåt rekryteras realskolan ur de stora årskullarna kring fyrtiotalet. Om några år tränga dessa årskullar upp till gymnasiet. Behovet av fullt kompetenta ämneslärare kommer under sådana omständigheter att växa, och det säger sig självt att situationen måste snabbt försämrans.

I detta läge lägger krisutredningen fram ett förslag som siktar till en partiell provisorisk löneroglering men samtidigt på vissa punkter innebär en försämring i anställningsvillkoren. Det är högst tvivelaktigt om man kan lösa problemet med lärarbristen med sådana metoder. Ännu vanskligare blir det om vederbörande lärarorganisation med hänsyn till föreslagna försämringar finner sig nödsakad gå emot förslaget.

Den nuvarande bristsituationen öppnar vida perspektiv, och det skulle rent av i en framtid kunna tänkas att skolmyndigheterna ställas inför frågan huruvida vissa allmänna läroverk med hänsyn till undervisningens bedrivande vore berättigade att behålla sin examensrätt. En jämförelse med bestämmelserna för privatläroverk ligger nära till hands. För dessa läroverks dimissionsrätt kräves t. ex. att ett visst antal lektorskompetenta lärare skola vara verksamma vid skolan.

Vill man emellertid — utan att beskära utbildningsmöjligheterna — bevara den standard till vilken vår undervisning nått upp, finns det blott en väg att komma undan katastrofhotet: att göra lärarbanan mera lockande. Och den är icke lockande för närvarande. Vi ha den största bristen på kompetent arbetskraft i de naturvetenskapliga ämnena. Detta beror inte på att universitet och högskolor utbilda färre naturvetare nu än tidigare utan på att dessa ha goda möjligheter att vinna en bättre utkomst inom andra — även statliga! — yrkesområden. Man må icke förtänka den fil. mag. eller fil. kand. som föredrar att gå till karolinska sjukhusets radiofysiska laboratorium med möjligheter till fortsatt forskning och med en erbjuden lön på 1100—1300 kronor i månaden och två

Interpellation om åtgärder mot bristen på kompetenta ämneslärare.

månaders semester framför att gå till lärartjänst med 900 kronor i månaden och med det förlustbringande provåret som nära förestående hot mot ekonomi och familjebildning. En rundfråga bland studenterna inom de naturvetenskapliga disciplinerna har visat, att mindretalet utbildade sig med tanke på läraryrket medan övriga hoppas vinna annan anställning.

Jag är fullt medveten om att man icke löser lärarbristen med ett penndrag, men jag är lika övertygad om att den icke löser sig själv, och därför anhåller jag att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande fråga:

Planerar statsrådet åtgärder, som kunna antagas tillföra lärarkåren ett bättre ekonomiskt vederlag för arbetsprestationerna för att därigenom på längre sikt skapa de enda möjliga förutsättningarna för att våra högre skolor tillförsäkras arbetskraft med den kompetens, som är erforderlig för utbildningsmålet?

Även denna anhållan bifölls.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta befattningshavare hos kammaren, den 4 april 1951.

På därom gjord ansökning beviljades stenografen Olof Nilsson tjänstledighet för enskilda angelägenheter från och med denna dag till slutet av innevarande vårsession. Till vikarie för Nilsson under ifrågavarande tid antogs Bengt Olof Gunnarsson.

Är och dag som ovan.

In fidem

G. H. Berggren.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.12 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 4 april eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Ang. underlättande av transporter av sockerbetor och betmassa. (Forts.)

Fortsattes överläggningen rörande andra lagutskottets utlåtande nr 18.

Herr STEN: Herr talman! Om jag skulle yttra några ord på utskottsmajoritetens vägnar och samtidigt redovisa anledningen till att jag tillhör denna majoritet, kan jag fatta mig mycket kort.

Under frågans behandling i utskottet blevo vi övertygade om att här föreligger ett problem. Det är ju ganska naturligt, om man tar hänsyn till de stora kvantiteter det här gäller att forsla under en relativt kort tidrymd, att det kan vara svårt för järnvägstrafiken och för den reguljära lastbilstrafiken att klara hela detta problem.

När det sedan gällde att ta ställning till den väg, som motionärerna hade anvisat, så var det ju för mitt vidkommande på det sättet, att jag i ett annat avseende, alltså när det gällde transport av skogsprodukter ifrån avverkningsplats — en fråga som ju förekommer i reciten — hade sympatiserat med den ståndpunkt, som utskottet vid ett tillfälle hade intagit, nämligen att dessa produkter borde inbegripas i samma bestämmelser som gälla för transport av mjölk och slaktdjur, och jag hade ur dessa synpunkter inga principiella betänkligheter emot att vara med om att tillstyrka en riksdagsskrivelse i de här föreliggande motionernas syfte. Jag menade, att den ståndpunkt, som jag ansåg vara riktig för Norrlands och för skogsbrukets vidkommande, var lika riktig när det gällde de sydsvenska provinserna och betmassan, i den mån som sakliga motiv härför förelågo, och det ansåg ju, som jag nyss sade, utskottet att det gjorde.

Vidare kom utskottet till den uppfattningen, att ett tillmötesgående av motionen inte skulle äventyra de syften, som uppbära lagstiftningen på förevarande område. Jag hyser med andra ord fullt förtroende för Kungl. Maj:ts regering att den, om den får en riksdagsskrivelse sådan som den utskottet här har tillstyrkt, vid behandlingen av densamma också skall beakta de övriga intressen, som i det sammanhanget anmäla sig.

Härutöver skall jag inte ingå på polemik emot föregående talare. Den siste talaren före middagspausen, herr Elowsson i Kristianstad, befriade för övrigt både mig och övriga, som ha intagit en annan ståndpunkt än han, från en sådan polemik, därför att han på effektivaste möjliga sätt vederlade sig själv undan för undan i sitt anförande. Jag vill alltså endast säga, att i fråga om trafiksäkerheten inför ju en sådan ordning som den motionärerna ha tänkt sig inte något nytt moment i trafiken, utan det är ju fråga om fordon, som i alla fall användas, alltså för mjölktransporterna, även för transport av betor och betmassa. Huruvida de, om jag får använda ett vardagligt uttryckssätt, sköta sig sämre på vägarna än de övriga lastbilarna, det vet jag ingenting om, men det kan som sagt inte vara något argument i detta sammanhang, ty de finnas ju redan nu i trafiken.

Herr Elowsson talade också om att han hyste en viss farhåga för den merbelastning, som det skulle bli för förarna av dessa lastbilar. Men han tänkte inte i det sammanhanget på den oerhörda påfrestningen på den mänskliga arbetskraften inom den reguljära lastbilstrafiken under betsäsongen. Det förhåller sig, såvitt man kan förstå, tvärtom på det sättet, att om den reguljära lastbilstrafiken får en hjälp just under dessa hektiska veckor, så blir trycket så att säga fördelat på flera händer, och man måste alltså ur den synpunkten komma till ett annat re-

Ang. underlättande av transporter av sockerbeter och betmassa.

sultat än den ärade talaren på kristianstadslänsbanken gjorde.

Med hänvisning alltså till denna deklaration om de argument och synpunkter, som ha varit bestämmande dels för utskottsmajoriteten i dess helhet och dels för mig personligen såsom en av dem, som ingå i denna majoritet i vilken alla partier inom utskottet äro representerade, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag skall erkänna, att jag i mycket av vad jag tänkt säga har blivit förekommen av den föregående ärade talaren. Jag begärde ordet just i anledning av vad min ärade vän på kristianstadslänsbanken sade, då han drog in trafik-säkerhetssynpunkterna i denna sak.

Om de, som ordinärt ha trafikrättigheter, få en avlastning i sin arbetsbörda genom att det föreslagna undantaget medges, måste ju riskerna bli mindre än om de skola köra så att säga ensamma utan tillskott av den bilpark, som skulle kunna komma till användning enligt förslaget. De skulle då få köra ännu längre in på nätterna. Det momentet i diskussionen tror jag därför att det är lika bra att genast avföra.

Herr talman! Jag har en ganska stark erfarenhet av vilken verkligt stor apparat en betkampanj är inom sockerbetsodlingsdistrikten. Det är knappast rimligt begära, att en bygd skall ordinärt kunna hålla sig med en så stor lastbilspark med trafikrättigheter, som behövs för att ta upp den oerhörda extra belastningen under betkampanjen. Sockerbetan är en vara, som verkligen slår till ton och mängder av ton, och skulle man hålla så många trafikberättigade lastbilar i vanliga fall som man skulle behöva för att ta upp den stora extra trafikmängden vid betkampanjen, så skulle det vara överdimensionerat, opraktiskt och oekonomiskt.

Det är ett argument, som inte har framförts här, som jag tycker att man borde ha framfört mest. Det skulle vara att när vi nu ha en sådan förord-

ning som denna angående den yrkesmässiga trafiken, så skall man inte göra för många undantag och plåstra för mycket med sådana. Det tycker jag möjligen skulle ha kunnat vara ett principiellt skäl emot ett bifall till motionen.

Men å andra sidan ha vi ju redan gjort många avsteg ifrån denna förordning. Jag skulle vilja fråga kammarens ledamöter: På 1930-talet sökte man lägga hinder i vägen för att mjölktransporterna skulle befrias från denna förordnings tillämpning, men hur skulle det ha sett ut nu, om inte andra lastbilar hade fått sköta dessa transporter? Jo, det hade varit en ytterligare försvagning av våra transportmöjligheter åtminstone i de genuina landsbygdsdistrikten, en försvagning som hade varit oläglig och som i synnerhet under kriget kanske hade medfört, att det varit omöjligt att klara av dessa nödvändiga transporter. När det redan nu finns så pass betydelsefulla undantag ifrån förordningen, så tycker jag faktiskt inte alls, att det spelar någon roll, om man även skulle låta bettransporterna, som just på grund av sin säsongbetonade karaktär kräva ett så stort extra tillskott i trafikkapacitet, gå med i samma kategori som mjölktransporterna. Det gäller ju i båda fallen transporter, som beröra samma kategori av producenter.

Jag skulle vilja gå så långt, herr talman, att jag säger: Är inte hela denna gamla förordning ganska förlegad? Man måste väl försöka rycka upp sig ur det betraktelsesätt, som tydligen legat till grund för reservanterna här, att man under alla omständigheter skall bevara en sak, därför att den redan existerar. Jag finner av förteckningen över reservanterna i denna fråga, att de äro män, som jag känner såsom stabila och sådana som inte vilja ändra på något i onödan. Men man får väl i alla fall tänka sig in i vad förordningen skulle tjäna till. När den kom till, så kanske den ursprungligen hade till ändamål att förhindra, att det blev en mängd trafikbilägare, som sedan kanske inte kunde amortera sina lastbilar

Ang. underlättande av transporter av sockerbeter och betmassa.

eller försörja sig, och vidare var tanken att man i samband därmed skulle kunna uppställa vissa krav på trafiksäkerhet o. s. v. Detta saknar väl numera all relevans. Jag tycker därför, att tiden nu vore mogen att ta upp till övervägande frågan, om man inte kunde slopa hela denna förordning om yrkesmässig trafik och låta vem som helst, som har en lastbil, köra och utföra trafikarbete at inte bara sig själv utan vem som helst annan. Ty, herr talman, allmänheten kan inte annat än tjäna på den saken, och frågan är, om inte allmänhetens synpunkter och intressen härvidlag böra vara ganska tungt vägande. Numera ha ju lastbilägarna, tror jag, överallt starka organisationer, som nog komma att veta att hävda sina medlemmars intressen. De nämnda skälen kunna väl därför inte anses vara så tungt vägande nu, som de eventuellt voro, när förordningen kom till.

Men detta sista, herr talman, vill jag inte låta vara ett skäl för bifall till utskottets hemställan och till motionen, utan det var en parentes, som jag tyckte det kunde vara lämpligt att framföra ändå. Skälen för att göra undantag här tycker jag äro så pass starkt dokumenterade, bl. a. av min ärade vän på kristianstadslänsbanken, att jag inte alls tvekar att rösta med utskottet.

Herr PERSSON, IVAR: Herr talman! Jag skulle kunna avstå från att yttra mig vidare. Jag hade tänkt att replikera herr Elowsson i Kristianstad. Det ha nu emellertid de föregående talarna gjort på ett så utmärkt sätt, att jag i det väsentliga kan låta bli det. Jag vill i alla fall framhålla ett par saker, herr talman, när jag nu ändå fått ordet.

Herr Elowsson säger, att vi inte ha presterat några exempel på behovet av detta undantag. Jo, herr Elowsson, det ha vi gjort. Jag sade i mitt första anförande, att det hade blivit avslag i en del fall även på ansökningar om tillfälliga tillstånd, där det enligt den mening, vi som betodlare lysa, hade varit mycket väl motiverat med ett bifall. Behovet kan

för övrigt inte så klart bedömas. Jag har här tidigare framhållit att behovet av biltransporter kommer att öka, och det står jag för också. Men att bilar, som redan ha rättigheter, skulle stå till förfogande i större utsträckning, det ha vi i varje fall inte alls kommit underfund med i mina bygder.

Herr Elowsson sade mot slutet av sitt anförande, att han inte hade märkt, att några betor hade blivit liggande kvar på fälten. Nej, det fattas bara det. Det finns ju de alternativen att köra bort betorna med häst, traktor eller bil, och räcka bilarna sedan inte till, så får man ju försöka att ta till något av de andra transportmedel, som man eventuellt kan ha till förfogande. Denna min argumentering gick ut på att i så fall toge det avsevärt mera arbetskraft och sådan arbetskraft, som med större fördel borde användas till annat just under den tid, som det här är fråga om. Därför menar jag, att det nog är ett mycket klart behov av att lätta på restriktionerna beträffande dessa transporter, och det skulle vara av stort värde för betodlingen i dess helhet.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr HALLAGÅRD: Herr talman! Jag har blivit förekommen av såväl herrar Sten och Mannerskantz som herr Persson i Skabersjö. Jag skall därför fatta mig mycket kort.

Inom utskottet har jag varit med om att behandla detta ärende, och jag har därvid sökt gå ut ifrån tanken att på ett ändamålsenligt sätt söka tillgodose det syfte, som motionärerna haft. Det är klart att om man bifaller detta utskottets förslag, bör det i varje fall inte kunna medföra några större risker. Det föreligger ett behov av att tillmötesgå motionärernas önskemål.

Reservanterna ha emellertid i sin motivering framhållit, att de inte velat förorda att transport av betor och betmassa får ske vid sidan av den yrkesmässiga trafiken. Men reservanterna påpeka dock, att förordningen redan i sin nu-

Ang. underlättande av transporter av sockerbetor och betmassa.

varande lydelse erbjuder vissa möjligheter till ett bemästrande av de svårigheter, som i motionerna påtalats, och de framhålla, att trafiktillstånd exempelvis kan meddelas av myndigheterna att gälla allenast vissa slag av transporter eller under viss kortare tid. Alltså mena väl reservanterna, att man på detta sätt i viss omfattning kan vinna vad som åsyftas med motionärernas förslag.

Men här gäller det, som jag förut har sagt, att mera rationellt utnyttja de lastbilar, som endast användas under en liten del av dagen för transport av mjölk och mjölkprodukter, genom att lämna detta medgivande om trafiktillstånd under den korta tid av året, då betkampanjen pågår. I motionen framhålles, att det under den senaste betkampanjen i många fall har visat sig vara svårt att få transport av sockerbetor och betmassa utförd, och under sådana förhållanden föreligger det ett stort behov av att undanröja dessa svårigheter. Det förefaller därför som om det finnes starka skäl för att bifalla motionen. Vi som stå för utskottets utlåtande anse, att det är ändamålsenligt att medgiva detta undantag.

När man vidare åberopar sig på att vissa myndigheter år 1940 intogo en avvisande hållning, så får man väl inte glömma, att det har hänt rätt mycket under de tio år, som gått sedan dess. Utvecklingen har gått därhän, att man på allt sätt och på alla områden söker tillgodose kravet på en rationalisering av produktionen. Så bör väl ske även i detta fall. Det synes mig ändamålsenligt, herr talman, att bifalla vad utskottet föreslagit, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ISAKSSON: Herr talman! Jag är ju ännu mer förekommen i vad jag tänkt säga än vad övriga talare sagt sig vara. Det är inte mindre än fem stycken i rad som nu yrkat bifall till utskottets hemställan. Emellertid vill jag för min del betrakta detta som en relativt liten fråga, ehuru den på ett sätt kan ha rätt stor betydelse.

Det är ju så, att vad som här begärts från utskottets sida har en begränsad räckvidd i geografiskt hänseende — det avser egentligen inte mer än områdena för betodling här i landet. Men frågan kan ändå ha en rätt stor betydelse, ty den är rätt viktig bland annat därför, att man ju bör försöka se till, att de upptagna betorna också på ett lämpligt och praktiskt sätt kunna komma fram till fabriker. Säsom någon talare tidigare sade, försöka vi ju i vårt land uppmuntra just betodlingen, och jag tror för min del, att betodlarna äro tacksamma för varje liten uppmuntran och då även för en sådan uppmuntran som denna.

Det gäller nu egentligen bara att bereda möjlighet för de s. k. mjölkbilarna att vid särskilda tillfällen, speciellt vid den tid då man är mitt uppe i betkampanjen, biträda med körning av betor och avhämtande av betmassa.

Utskottets ärade ordförande, herr Norman, antydde i sitt anförande, att det särskilt från husmodershåll hade gjorts bestämda erinringar emot att man utsträckte dessa transporttillstånd på sätt som nu är föreslaget. Han sade, att dessa erinringar berodde på att bilarna skulle ha nedsmutsats vid bettransporterna. Det göres egentligen inte någon erinran emot detta utan mot att mjölken skulle kunna ta en viss smak av lukten från den transporterade betmassan. Jag vill emellertid för min del säga, att för det första luktar inte färsk, prima betmassa så farligt, och för det andra är det väl så, att den mjölk, som transporteras per bil, förvaras i täta kärl och flaskor med väl tillslutna lock. En tredje sak är, att jordbrukarna numera äro synnerligen måna om att få fram en prima god och välsmakande mjölk, för att inte konsumtionen av mjölk skall minskas utan tvärtom ökas. Jag tror sålunda, att man med mycket varm hand kan överlåta åt jordbrukarna själva att se till, att inte mjölken på något sätt tar skada vid transporten. Skulle den ta skada av att transporteras med samma bil som tidigare kört betmassa, komma jordbrukarna också att se till att

Ang. underlättande av transporter av sockerbeter och betmassa.

dessa transporter av betmassa komma att upphöra fortare än de ha kommit till.

Jag skulle också i någon mån vilja opponera mot vad herr Elowsson i Kristianstad anförde, när han sade, att det här varken från motionärernas eller utskottets sida hade företetts bevis på något egentligt behov av ett sådant undantag beträffande bettransporterna. Utskottets ordförande sade visserligen, att det fanns ett sådant behov — det hade han konstaterat — och givetvis borde frågan lösas. Men nu förhåller det sig på det sättet, att man, såsom här har antytts, visserligen kan erhålla länsstyrelsernas tillåtelse att få transportera betor och betmassa i likhet med vad som sker beträffande mjölktransporter, men det fordras dock att tillstånd varje år inhämtas därtill hos vederbörande länsstyrelse. Inget ont sagt om våra myndigheter, men det brukar dock många gånger ta en ganska rundlig tid, innan man får en på detta sätt begärd dispens, och man tycker ju, att alla praktiska skäl tala för att ett sådant tillstånd borde kunna lämnas generellt. Jag tror inte att detta skulle innebära något som helst revolutionerande.

Så säger herr Elowsson, att om man nu medger dessa lättnader, skulle köpen av lastbilar bli högst väsentligt ökade, och för att de personer, som av denna anledning köpte en lastbil, skulle kunna klara sig ekonomiskt, skulle de bli tvungna att köra både bittida och sent, så att trafiksäkerhetens krav skulle komma att eftersättas. Jag vill för min del säga, att jag knappast kan tro, att herr Elowsson verkligen menade allvar med dessa sina antaganden.

Herr talman! Jag ber också att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FORSLUND: Herr talman! Om man skulle söka sig på att få litet av verklighetens ljus över denna debatt, så måste jag säga mig, att motionärerna inte ha lämnat något styrkt besked om behovet av undantag från tillämpningen av bestämmelserna om yrkesmässig automobiltrafik för transporter av sockerbe-

tor och betmassa. Jordbrukarna, som äro mycket väl organiserade för att inte säga överorganiserade, ha inte genom sina organisationer gjort några som helst framställningar till vederbörande myndigheter, som ha att förbereda en ändring i detta avseende.

Med den erfarenhet man har av vad som sker nu för tiden, tycker man dock inte det kan sägas att jordbrukarnas organisationer tillhöra de tysta i samhället. Om det vore ett verkligt behov, skulle det väl inte vara så omöjligt, tycker jag, att föra fram ärendet i vanlig ordning och med en stark bevisföring för behovet av ett undantag i detta fall. Skulle det inte ha varit klokare, om motionärerna hade försökt att på sina egna föreningsmöten få fram frågan och få den utredd?

Utskottet har nu här bara anammat ett löst framkastat påstående. Men det är väl inte den ordning, vi bruka följa, när vi hemställa till Kungl. Maj:t om någon ändring, och här är det så mycket mindre lämpligt med hänsyn till att för inte längre tid sedan än år 1940 i de många yttranden, som då inlämnades, ingen annan än betodlarna, och de endast med några få rader, tillstyrkte en ändring på detta område. Jag får ju säga, att jag är mycket förvånad över att framstående män inom jordbrukarrörelsen och jordbrukarorganisationerna handlägga ärenden på ett så lättvindigt sätt som har skett i detta fall.

Sedan skulle jag vilja fråga herrar jordbrukare om ytterligare en sak. Det är ju så, att motortrafiken på våra vägar är reglerad genom särskilda bestämmelser. Jordbrukarorganisationerna om några äro väl särskilt förtrogna med regleringar, och ni hävda inbördes och på annat sätt varmt och innerligt dessa regleringars bestånd på många områden. Skulle ni då känna er tilltalade, om er rörelse skulle bli utsatt för ett sådant intryck, som ni själva vilja göra här för trafikfolket, och skulle ni finna att det vore så riktigt? Nej, ni skulle ta till de höga röstlägena och säga: »Det där få ni låta bli. Vi skola ha detta för oss själva!»

Ang. underlättande av transporter av sockerbetor och betmassa.

Jag tycker att om vi skola ha någon ordning och reda på motortrafiken, måste det vara så få undantag som möjligt från den allmänna regeln, och de få undantagen äro redan givna 1936. År 1940 har också prövats förslag om en sådan utvidgning av transporttillstånden som den nu ifrågasatta, men detta förslag blev avslaget, och betodlingen är väl inte nämnvärt större i dag än på den tiden. Varken beträffande betmassa eller betor förekomma väl nu större transporter än tidigare. Under sådana förhållanden tycker jag, att majoriteten inom utskottet inte har angivit tillräckliga skäl för att riksdagen skulle göra en framställning till Kungl. Maj:t i denna fråga.

Man bör ändå komma ihåg att av de båda länsstyrelserna, Malmöhus läns och Kristianstads läns, avstyrkte år 1940 den ena direkt framställningen om undantag, medan den andra sade, att den inte var helt övertygad om att det var riktigt att göra undantag för sådana transporter. Om detta hade sagts av dessa länsstyrelser i dag, hur skulle då Kungl. Maj:t på sådana grunder kunna vidtaga någon åtgärd för att på den punkten ändra förordningen? Det tror jag inte att Kungl. Maj:t skulle kunna göra. Kungl. Maj:t kan inte med anledning av en motion i riksdagen av t. ex. herr Persson eller någon annan förbigå vad de myndigheter, som haft att syssla med regleringarna på motortrafikens område, kunna säga i en sådan sak.

Jag tror, mina damer och herrar, att de starkaste skälen tala för att följa reservanternas. Sedan må det ankomma på dem, som äro intresserade av en ändring, att föra fram frågan därom till övertvägande på för dem lämpligaste sätt. Men de böra då åvägbringa något slags bevisföring och inte bara komma med lösa påståenden.

Herr BENGTON: Herr talman! Transporter av betor och betmassa pågå under en relativt kort tid av året, 6 å 8 veckor, och mängden torde nu vara ungefär densamma som angavs i yttranden till 1940 års riksdag, nämligen över en

miljon ton betor som framföras till fabriker och över en och en halv miljon ton betmassa som forslas från fabriker till jordbrukarna. Det säger sig självt att trafikapparaten under dessa perioder utsättes för en mycket stark belastning.

När nu både herr Elowsson och herr Forslund säga att det inte är bevisat att behov av ett undantag föreligger, kan man ju i första hand peka på att motionärerna dock höra hemma i betodlardistrikten och att man därför kanske i någon mån bör tillerkänna dem sakkunskap på området. Och vidare kan man, eftersom reservanternas åberopa uttalanden från år 1940, hänvisa till att exempelvis länsstyrelsen i Kristianstads län då anförde, att betodlare och betodlarföreningar under de senare åren i en del fall framfört klagomål rörande svårigheterna att få transporter till sockerfabrikerna utförda. Länsstyrelsen i Malmöhus län uttalade att den erfarit, att odlare av betor å mindre areal hos betodlarföreningen framfört klagomål över svårighet att få betorna transporterade under sista betkampanjen. Sveriges betodlars centralförening yttrade att de i motionen påtalade olägenheterna gjort sig i högsta grad kännbara, och föreningen ansåg därför, att sockerbetsodlingens intressen ovillkorligen krävde den ifrågasatta lättningen. Om man skall hålla sig till de år 1940 avgivna yttrandena, såsom reservanternas delvis gjort, finner man i alla händelser att åtskilliga skäl där åberopats till stöd för motionärernas yrkande.

Jag skulle emellertid vilja vända mig mot vad som förefaller att vara en inkonsekvens i reservanternas motivering. Man talar om en hel del svårigheter och olägenheter av att frigiva ifrågavarande transporter, men poängterar därefter att det finns möjlighet att hos vederbörande länsstyrelser erhålla särskilda trafik-tillstånd. Det måste väl vara det ena eller det andra. Man får den uppfattningen, att reservanternas principiellt inte ha några invändningar mot undantag i detta fall men önska att tillståndet skall lämnas av länsstyrelserna. Här har redan talats om den tid det kan ta innan

Ang. underlättande av transporter av sockerbetor och betmassa.

ett tillstånd hunnit beviljas, och att en sådan väg måste skapa mera krångel synes i varje fall uppenbart.

Utskottets ärade ordförande herr Norman återopade gent emot utskottsmajoritetens ståndpunkt vissa år 1940 avgivna yttranden, men man får komma ihåg att det dock är intresseorganisationer som yttrat sig och av lättförståeliga skäl intagit sin ståndpunkt. När t. ex. järnvägsstyrelsen och Svenska järnvägsförbundet yttrade att ett betydande kapital nedlagt i vagnanskaffning för bettrafiken, i modernisering av godsvagnar, utvidgning av bangårdar och liknande, så är det ju mycket begripligt att man från det hållet framhåvde detta. Yttrandena skola givetvis ses utifrån de synpunkter vederbörande instanser anlagt på frågan. Såsom herr Forslund nämnde, finns det också tillstyrkande utlåtanden — Sveriges betodlares centralförbundet tillstyrkte sålunda förslaget på det livligaste.

Jag vet inte om det var herr Normans egen uppfattning, men han framförde i varje fall att en husmor från södra Sverige ansett att det av hygieniska skäl skulle vara olämpligt att använda mjölkbilar till bettransporter. Jag vill i anledning härav endast säga, att det inte finns något förbud mot att bilar med trafikstillstånd användas för transporter av både mjölk, frukt, betmassa och andra saker. Vill man komma till rätta med missförhållanden i det avseendet, förefaller det alltså som om ingripandet borde ske någon annanstans än just här. Jag tror för min del, att bilägarna i allmänhet iakttaga de hygieniska åtgärder som i sådana fall äro påkallade.

Jag finner alltså, herr talman, att starka skäl tala för motionen, och jag ber därför att få ansluta mig till yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr ELOWSSON, NILS: Herr talman! När jag yttrade mig i denna debatt före middagsrasten, sökte jag begränsa mitt anförande, då jag hyste förhoppningen att ärendet skulle bli avgjort redan vid den tidpunkten. Därvid råkade jag tyd-

ligen uttrycka mig mindre klart än jag borde ha gjort, åtminstone i fråga om trafiksäkerheten och den inverkan dessa transporter eventuellt skulle kunna ha på den.

Det är ett känt förhållande att i varje fall innehavarna av lasttrafikbilar i de betodlande distrikten i Skåne räkna med bettransporterna under höstarna såsom en icke föraktlig del av sin inkomst. Under sådana förhållanden är det alldeles givet att de också ställa in sig på att kunna tillgodose detta transportbehov, i den mån det anmäler sig.

Problemet ligger inte i att antalet fordon skulle vara otillräckligt utan i hur man skall utnyttja de fordon som finnas. Såsom jag nämnde kan saken organiseras på det sättet att vederbörande betodlare, sedan han fått leveranstabell från den fabrik där han skall leverera sina betor, träffar avtal antingen med en vanlig lastbilägare eller med en lastbilcentral om den tidpunkt, när transporten av hans sockerbetor skall ske. I de fall bilar inte skulle finnas tillgängliga just på orten, kunna lastbilcentralerna skaffa fordon från närbelägna lastbilcentraler. Om man organiserar det hela på detta sätt, skulle jag för min del knappast tro att någon brist på transportmedel av detta slag skall föreligga.

Reservanterna mena att man bör pröva dessa omständigheter innan man tar steget att ändra trafikförordningen i detta avseende. Det förvävar mig mycket, att herr Mannerskantz uppenbartligen på fullaste allvar ifrågasätter, om inte hela koncessionslagstiftningen för lastbilstrafik borde slopas. Jag vet inte hur glömsk herr Mannerskantz är, men jag föreställer mig att de flesta av oss här i kammaren ha ett mycket livligt minne av den fruktansvärda oreda som radde på detta område innan koncessionslagstiftningen genomfördes. Lastbilsförsäljarna kunde då locka snart sagt vem som helst att köpa en lastbil och sätta i gång med körningar. Konkurrensen blev knivskarp och körtiderna långa, vilket gick ut över lastbil-

Ang. underlättande av transporter av sockerbeter och betmassa.

chaufförerna som ofta måste köra natt och dag så att de slutligen inte hängde ihop och inte visste hur de körde.

Jag får uppriktigt säga att jag inte vill vara med om att återinföra en dylik ordning, men det är ju här som i många andra fall, att om man ger hin ett finger så tar han snart hela handen. Den som kör slaktdjur eller mjölk på sin bil och som kanske får tillstånd att köra sockerbeter eller något annat slags varor vill gärna börja med yrkesmässig lastbilstrafik, och vi känna ju i alla delar av landet till att det inte är ovanligt att man anordnar petitioner till länsstyrelsen med namnunderskrifter och en förklaring att den eller den personen bör få tillstånd att bedriva yrkesmässig lastbilstrafik. Konkurrensen mellan lastbilarna blir lätt så svår att vederbörande, som jag tidigare nämnt, måste tumma på bestämmelserna både om last och om körtid, för att han skall kunna klara sig. Följden blir att vägarna trafikeras av uttröttade förare och att riskerna för trafikolyckor bli större, och det är en sådan utveckling vi inte vilja medverka till.

Herr Hallagård sade att någonting inträffat på detta område sedan år 1940, och det är onekligen riktigt. Vad som inträffat är att vi ha fått flera lastbilar, så att det måste vara lättare nu än 1940 att tillgodose behovet av transportmedel för sockerbeter och betmassa.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag fick anledning att begära ordet då herr Mannerskantz ifrågasatte — han kallade det en parentes — huruvida det inte skulle vara skäl att undersöka om tillståndsgivningen för yrkesmässig lastbilstrafik alls behöver tillämpas i fortsättningen. I mitt första yttrande ansåg jag mig böra framföra endast sådana uppfattningar som jag visste omfattades av samtliga reservanter, medan jag sökte hålla tillbaka mina mera personliga synpunkter. Nu vill jag begagna tillfället att trycka litet på dessa senare.

Jag har nog vid flera tillfällen, då vi diskuterat dessa frågor, haft den gans-

ka bestämda inställningen att här finnas en del kanske rätt skrämmässiga bestämmelser, som nog behöva rättas till. Jag vill erinra om att vi år 1947 behandlade en motion av dåvarande ledamoten i andra kammaren herr Werner, nu vår kamrat här i första kammaren, däri han påpekade hur bestämmelserna i en del avseende tillämpats så restriktivt att ett rationellt utnyttjande av tillgängliga transportmedel omöjliggjordes. Utskottet, som såg rätt välvilligt på de i motionen framförda synpunkterna, förordade att motionen skulle överlämnas till 1944 års trafikutredning. Dess betänkande blev klart samma år, alltså 1947, och det är i detta avseende ganska intressant, ehuru vi inte sett något resultat av det. Där talas om hur transportkonsumenterna lämpligen kunde sammansluta sig i ett slags kooperativa företag. Deras intressen skulle på det viset bättre kunna tillgodoses utan att man gjorde något större intrång på den rent yrkesmässiga trafiken. Trafikutredningen ställde sig sympatisk till det uppslag herr Werner motionerat om och framlade i sitt betänkande ett förslag till ändring av bestämmelserna rörande den yrkesmässiga trafiken i enlighet med herr Werners önskemål.

Jag var intresserad av frågan då och är det fortfarande, och jag har för min del inom utskottet sökt att i utlåtandet få med några vänliga ord om den tanke jag nyss nämnde och en förhoppning att Kungl. Maj:t snart nog skulle ta trafikutredningens resultat under övervägande och föreslå de ändringar i förordningarna, som kunde vara lämpliga. Jag har fortfarande samma inställning som tidigare, och det motiverar bland annat att jag inte velat vara med om att så som här är föreslaget undantaga en vara från den yrkesmässiga trafiken.

Jag tror liksom herr Mannerskantz att förhållandena utvecklats på ett sådant sätt att en översyn i detta fall behövs. Efter vad jag kan förstå kommer också en sådan att verkställas i ett eller annat avseende. Jag antar att Kungl. Maj:t inte kommer att ligga på trafikutredningens

Ang. underlättande av transporter av sockerbeter och betmassa.

förslag hur länge som helst. När vägtrafikförordningen — som vi nu hålla på med — blir klar, föreställer jag mig att vi kunna räkna med en fortsättning berörande förordningar som nära ansluta till den, bland annat regleringarna rörande den yrkesmässiga trafiken.

Jag skulle alltså önska att Kungl. Maj:t snarast möjligt ville ta upp detta problem, men har den bestämda uppfattningen — som jag också fann att herr Mannerskantz hyste förståelse för — att man inte skall plottra och på grund av ett uppslag här och ett annat där rycka undan den ena varan efter den andra. Jag vill alltså gärna medverka till att den av herr Mannerskantz önskade översynen kommer till stånd.

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! Herr Forslund framhöll att jordbrukets egna organisationer inte gjort några framställningar i denna fråga, något som han fann egendomligt då jordbrukarna inte visat sig så tystlåtna att de inte skulle kunnat höra av sig. Jag vill säga herr Forslund att framstötarna nog ha gjorts, en sak som jag mycket väl känner till då jag är ordförande i Karpalunds betodlareförening.

Jag vet också vilka svårigheter som förekommit. Jag tror inte det är så lätt som man här har velat göra gällande att skaffa bilar till bettransporterna under de sex veckor säsongen varar. Om herr Forslund i höstas velat göra en tur ut till betfälten och ta del av vad lastbilägarna hade att säga när de kommo för att hämta betor, tror jag att han skulle haft en annan inställning än den han i kväll gett uttryck åt. De sade bara: »Vill Ni inte forsla upp betorna till vägen, får Ni ha dem kvar. Vi tänka inte riskera att köra sönder våra bilar genom att hämta betor ute på åkrarna i det svåra väglag som nu är rådande.»

Är det torrt och fint, så att man kan få lass mycket kvickt, vilja samtliga lastbilägare köra, men om det inträffar en situation som är svår att bemästra — så som det var i höstas — så vill jag bara säga att lastbilarna inte komma i

den omfattning som min namne från Kristianstad talade om.

Herr Forslund undrade också hur jordbrukarna skulle ställa sig, om andra organisationer ville blanda sig i leken på jordbrukets område ungefär på samma sätt som jordbrukarna nu vilja göra när det gäller lastbilstrafiken. Herr Forslund menade, att vi nog då skulle framhålla att vi ville klara jordbruket själva. Ja, om jag får ta detta ad notam så bör det väl betyda att herr Forslund inte vill vara med om den dubbla bilskatten när vi skola besluta om den, ty den måste väl ändå medföra svårigheter för samtliga som ha en bil att köra med.

Jag tror, herr talman, att denna fråga har ganska ringa betydelse för den yrkesmässiga lastbilstrafiken. Något intryck på dess område tror jag knappast kommer att ske, eftersom samtliga tillgängliga lastbilar torde få fullt upp att göra med bettransporterna. Den korta säsongen och de många gånger otjänliga väderleksförhållandena kunna däremot vålla svårigheter som göra det fullt rimligt att en privatperson, som äger en lastbil men inte har trafikrättigheter, bör kunna få tillåtelse att använda sin bil för att transportera betor till fabriker och hämta massan därifrån.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr UHLÉN: Herr talman! Det är väl bekant för alla, som kommit i kontakt med dessa förhållanden, att betodlarna ha mycket stora svårigheter när det gäller att anskaffa de bilar som behövas för bet- och massatransporterna under de fem å sex veckor dessa transporter pågå. Det är nämligen inte möjligt att hålla en tillräckligt stor bilreserv för att transporterna skulle kunna klaras utan svårigheter.

Nu finns det ju undantag från trafikbestämmelserna när det gäller mjölk- och slaktdjurstransporter. Mjölkbilarna användas bara några timmar på morgonen, och här har man alltså en reserv som skulle kunna utnyttjas för bettrans-

Om inrättande av en lärostol i landsbygdssociologi.

porter under den övriga delen av dagen. Förutsättningen är dock att det nuvarande undantaget från trafikbestämmelserna utsträcker så att dessa bilar också få köra betor och betmassa. Det är alltså en ganska enkel liten ändring som här är ifrågasatt.

Med dessa ord vill jag deklarerera, herr talman, att jag utan minsta tvekan kommer att rösta för utskottsmajoritetens förslag, och jag tillåter mig att yrka bifall till detsamma.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Forsslund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 14.***Om inrättande av en lärostol i landsbygdssociologi.**

I denna punkt hade utskottet hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, som i statsverkspropositionen angivits;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 2 666 500 kronor;

II. att de likalydande motionerna I: 234 och II: 307 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att de likalydande motionerna I: 6 och II: 2 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I de likalydande motionerna I: 6 av herr *Persson, Ivar*, och herr *Nilsson, Bror*, samt II: 2 av herrar *Ericsson* i Näs och *Hedlund* i Rådom hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsamt utredning, syftande till att antingen vid lantbrukshögskolan eller vid Uppsala universitet upprätta en lärostol i landsbygdssociologi.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Tjällgren, Bror Nilsson, Ahlsten* och *Boman* i Stafsund ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen — — — (lika med utskottet) — — — 2 666 500 kronor;

II. att de — — — (lika med utskottet) — — — riksdagens åtgärd;

III. att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 6 och II: 2, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om

Om inrättande av en lärostol i landsbygdssociologi.

en skyndsam utredning, syftande till inrättandet av en lärostol i landsbygdssociologi vid lantbrukshögskolan eller Uppsala universitet.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Frågan om att upprätta en lärostol i landsbygdssociologi vid lantbrukshögskolan eller vid Uppsala universitet behandlades av riksdagen i fjol. Genom att motionera om saken även i år ha vi velat markera hur angelägen vi finna denna fråga vara.

Jordbruksutskottet har ställt sig mera förstående till saken nu än i fjol, i det att utskottet framhåller att en ökad vetenskaplig bearbetning av landsbygdens sociologiska problem otvivelaktigt skulle vara av stort värde och att motionärernas uppfattning vore värd all uppmärksamhet från statsmakternas sida.

Men så kommer det tungt vägande motivet för utskottets avslagsyrkande, nämligen den nuvarande ekonomiska situationen. Gent emot denna motivering vill jag i första hand påpeka, att motionärerna endast hemställa om en skyndsam utredning, syftande till att antingen vid lantbrukshögskolan i Ultuna eller vid Uppsala universitet upprätta en lärostol i landsbygdssociologi. Det är sålunda inte för närvarande fråga om någon utgift.

I andra hand skulle jag emellertid vilja ställa den lilla utgift som det här gäller — en professorslön — i relation till de ständigt stegrade utgifterna för jordbrukets rationalisering. Jag erinrar om vad jag anförde i årets remissdebatt, nämligen att statsutgifterna för jordbrukets rationalisering fördubblats genom 1948 års riksdagsbeslut att lantbruksnämnderna skulle övertaga egna hemsnämndernas verksamhet. Utgifterna ha i runda tal ökats från fem till tio miljoner kronor utan att några mera betydelsefulla resultat hittills kunnat konstateras som följd av stegringen. Skulle vi då inte ha råd att bedriva ordnad forskning rörande en av vårt lands väldigaste folkförflyttningar, kanske den märkligaste sociologiska företeelsen i våra dagars Sverige, nämligen flykten

från landsbygden till städer och tätorter? Den tilltagande emigrationen från Sverige tvingade oss slutligen att igångsätta den stora emigrationsutredningen, men något vetenskapligt klarläggande av orsakerna till landsbygdens avfolkning har ännu icke ägt rum.

Man kan då fråga sig, om det anses att denna oerhörda folkförflyttning icke utgör något samhällsproblem, värt att underkasta vetenskaplig behandling och belysning. I Förenta staterna ägnas stor uppmärksamhet åt frågor av detta slag. Lärostolar i landsbygdssociologi saknas endast vid 7 av de 34 lantbrukshögskolorna i USA, och även vid icke agrikulturellt betonade högskolor förekomma undervisning och forskning i detta ämne. Den omständigheten, att en professur i ämnet landsbygdssociologi icke ingick i 1946 års högskoleutrednings belänkande, borde icke återopas såsom skäl för avslag, vilket emellertid jordbruksutskottet har gjort. Hur ofta uppkomma icke nya krav på lärostolar vid våra universitet och högskolor? Nya frågor uppstå, och även nya insikter i gamla frågor och problemställningar.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Tjällgren m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Persson, Ivar*.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Som den föregående talaren framhållit, hade vi även i fjol att behandla denna fråga, och de argument som nu framföras vore också det väsentliga i debatten i fjol. Jag vill även nu säga, att också vi i utskottsmajoriteten ha den bestämda uppfattningen, att avflyttningen från landsbygden, den omgestaltning av de strukturella förhållandena där som nu sker, är av stor social betydelse, och de problem som därigenom skapas böra bli föremål för vetenskaplig forskning och undersökning. På den punkten äro vi eniga. Jag vill också tillägga — vilket utskottet även i år har poängterat — att det är ett verkligt samhällsintresse att

Om inrättande av en lärostol i landsbygdssociologi.

man följer detta, utreder de djupare sammanhangen bakom det, som för närvarande försiggår ute på den svenska landsbygden. Men jag tror inte, att man kan betrakta landsbygden såsom ett isolerat forskningsområde, sociologiskt sett. Hela vårt samhälle hänger ihop så intimt, och här ha vi orsak och verkan förlagda på så olika håll, att det är nödvändigt att man knyter ihop den sociologiska forskningen. Jag vill framhålla, att när det gäller avflyttningen från landsbygden, äro orsakerna inte bara förlagda till landsbygden. Det är många gånger kanske inte så mycket vantrivsel på landsbygden, som gör att ungdomen flyttar därifrån, utan en uppfattning om att det är bättre i städerna och tätorterna. Det är sugningen därifrån, som i hög grad påverkar ungdomens avflyttning från landsbygden. Man bör alltså sammanknyta den sociologiska forskningen beträffande landsbygden och städerna till en allmän sociologisk forskning, och därför kommer jag liksom utskottsmajoriteten till den uppfattningen, att i den utsträckning som det anses nödvändigt med en sociologisk forskning, bör den bedrivas vid den institution, som redan finns vid universitetet i Uppsala. Jag tillät mig i fjol att framhålla som min mening, att det borde finnas en docent eller professor vid denna institution, som skulle kunna specialisera sig på landsbygdens sociologiska förhållanden och problem men som också uppehöll kontakten med den allmänna forskningen och på så sätt skulle kunna åstadkomma något av verkligt stor betydelse.

Jag vill i år liksom i fjol framhålla, att 1946 tillsattes en högskoleutredning, som skulle komma fram med förslag om upprustning av de högskolor, som stå jordbruket nära, nämligen lantbrukshögskolan, veterinärhögskolan och skogshögskolan. Den kom med förslag därutinnan, och 1948 års riksdag — vill jag minnas — behandlade ärendet. Jag vill fästa uppmärksamheten på att trots att denna utredning inte ligger längre tillbaka i tiden, kom den icke med något förslag att vid Ultuna inrätta en professur i sociologi.

Jag vill också säga, att det program, som då drogs upp, ännu bara till en del är genomfört. Jag vill även i år understryka, att det väl ändå är nödvändigt att man, om riksdagen har antagit ett program för utbyggande av lantbrukshögskolan, genomför det programmet först, innan man börjar ge den nya uppgiften.

Därtill vill jag säga, att jag tror, att det går lika bra att åstadkomma en samordning av dessa uppgifter på det agrikulturella och på det sociologiska området genom att låta den person, som inom institutionen i Uppsala har specialiserat sig på landsbygdens sociologiska problem, ge studenterna vid lantbrukshögskolan den undervisning, som kan vara önskvärd och nödvändig. Ultuna ligger ju så nära Uppsala.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON, BROR: Motionärerna säga ju i år, att de kunna gå med på en utredning även om att förlägga denna forskning till den lilla sociala klinik, som finns vid universitetet i Uppsala. Om man kallar den, som kommer att handlägga frågorna om landsbygdssociologien, för docent eller professor behöva vi inte tvista om. Det är ju sådant som utredningen skulle utreda. Om vi, såsom nu herr Jonsson förespeglade, skola vänta till dess 1946 års högskolesakkunnigas plan till alla delar blivit genomförd vid vår lantbrukshögskola, kommer det att dröja, innan adepterna där kunna studera detta ämne. Jag vill påpeka betydelsen av att det på detta område bedrivs inte bara forskning utan också undervisning, så att de människor, som komma ut på landsbygden och där skola genomföra de vittgående förändringar som riksdagen ifrågasätter i form av den i gångsatta rationaliseringen, också ha insikt och förståelse för landsbygdens förhållanden och tänkesätt. I annat fall blir det mycket svårt för dem att ernå den kontakt med landsbygdsbefolkningen, som är en grundförutsättning för att man skall lyckas väl med detta arbete.

Vi motionärer mena, att saken bråds-

kar. Den är aktuell. Vi hålla ju på med det oerhört kostnadskrävande, med många tjänstemän igångsatta arbetet på landsbygden, men vi ha mycket litet verklig vetskap om vad det är vi syssla med där. Ämnet behövde berikas, utforskas och studeras på helt annat sätt än vad som sker för närvarande i vårt land. Jag hoppas, att frågan en gång skall väcka riksdagens intresse, så att vi kunna komma någon vart.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 15—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Anslag till lägre mejeriskolor.

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I: 162 och II: 209, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Lägre mejeriskolor för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 15 400 kronor.

I de likalydande motionerna I: 162 av herr *Andersson, Lars*, m. fl. samt II: 209 av herr *Johansson* i Norrfors m. fl. hade hemställts, att ifrågavarande anslag måtte för budgetåret 1951/52 höjas till 21 550 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Tjällgren*, *Bror Nilsson* och *Boman* i Stafsund, vilka ansett att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning

samt med bifall till de likalydande motionerna I: 162 och II: 209, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Lägre mejeriskolor för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 21 550 kronor.

Herr **ANDERSSON, LARS**: Herr talman! I förevarande punkt har utskottet haft att behandla en av mig och medmotionärer inlämnad motion, i vilken vi hemställt, att bidraget till de lägre mejeriskolorna skulle uppskrivas från 15 400 kronor till 21 550, alltså med 6 150 kronor. Utskottet har emellertid förmodligen inte ansett tillräckliga skäl föreliggande för ett bifall till motionen, och det är ägnat att förvåna, eftersom enbart bilighetsskäl hade varit tillräckligt för ett bifall. Innehavarna av dessa lägre mejeriskolor ha ju alltsedan 1921, när dessa inrättades, ärligen åtnjutit ett grundanslag på 2 000 kronor per skola och år. Detta anslag har varit avsett att täcka de merutgifter, som försorsakats mejerierna för deras skolverksamhet. Trots de efter hand på detta område liksom på alla ökade omkostnaderna har detta grundanslag bibehållits vid de ursprungliga 2 000 kronorna, och detta har haft till följd, att mejeriinnehavarna inte ha fått tackning för de merutgifter, som verksamheten har medfört. Det i sin ordning innebär, att dessa mejeriinnehavare börja förlora intresset för att hålla skolorna, och verksamheten är på grund härav i viss mån utsatt för risken att upphöra. Jag tycker, att i detta läge bör det vara angeläget för statsmakten att öka sitt bidrag, så att de enskilda mejeriinnehavarna kompenseras för de merkostnader, som de ökade utgifterna ha medfört.

Mejeriundervisningen är ju en del av den lägre lantbruksundervisningen, och den betecknas även så i nionde huvudtiteln. Följdriktigast vore väl då, att statsbidrag för de lägre mejeriskolorna utginge efter samma normer som gälla för övriga lägre lantbruksundervisningsanstalter. Jag tänker på lantmannaskolor, lantbruksskolor och lantbrukskolor. Att så inte är förhållandet får väl närmast anses vara rent av ett förbiseende, då bidragsgrunderna för de nys-

Anslag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter.

nämnda skolorna utformades 1942. Att låta de tre arbetande mejeriskolorna komma i åtnjutande av statsbidrag efter de normer, som gälla för nyssnämnda lantbruksundervisningsanstalter, vilket måste anses som billigt och rättvist, skulle medföra en höjning av anslaget med — som jag nyss nämnde — 6 150 kronor, ett belopp som så vitt jag förstår icke är av den storleksordning, att det ekonomiska läget kan motivera ett avslag på motionen.

Jag ber därför, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, betecknad nr 2 och avgiven av herr Tjällgren m. fl.

Herr **ANDERBERG**: Herr talman! Sedan motionären redogjort för sina synpunkter på denna fråga, vill jag för utskottsmajoritetens del också erinra om en del synpunkter, som vi ha lagt på frågan, när vi avstyrkt motionerna.

Den lägre mejeriundervisningen var ju föremål för en sakkunnigutredning, som resulterade i att vi vid 1949 års riksdag fingo en proposition, som ordnade den saken. Utskottet anser, att när dessa bestämmelser varit i tillämpning under så kort tid, bör inte någon ändring ske i gällande bidragsgrunder. Det är fråga om tre mejeriskolor, en i Fellingsbro, en i Dvärsätt och en ny, som man väl räknar med i stället för den vid Rörbäcks mejeri. Praktikanterna vid dessa mejeriskolor arbeta ju. Det är inte detsamma som vid en lantmannaskola, där eleverna mera äro skolelever. Därför får man anse, att betingelserna inte äro desamma som vid lantmannaskolorna. Följaktligen ha också bidragsgrunderna varit olika. Detta har gjort, att utskottet, särskilt med hänsyn till att man velat pröva de nya normerna, inte ansett sig vid detta tillfälle kunna göra någon ändring i den undervisningsplan och de kostnadsförslag, som föreligga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först

på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 37 och 38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 39.***Anslag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 106 av herr *Nilsson, Bror*, m. fl. samt II: 144 av herr *Svensson* i Grönvik m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte under ifrågavarande anslag anvisa ett belopp av 2 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I: 106 och II: 144, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Tjällgren, Bror Nilsson* och *Boman* i Stafsund, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till de likalydande motionerna I: 106 och II: 144, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnads-

Anslag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter.

arbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Jag vet inte vilken gång i ordningen jag står här och försöker beveka kammaren att hålla vid makt det lilla statsbidrag, som utgår till byggandet av våra lantmannaskolor. Det har gett mycket klen resultats. Det visar sig, att ansökningar från skolorna hopa sig hos lantbruksstyrelsen. Det finns för all del de, som äro tillfredsställande utrustade, men flertalet äro klen utrustade. För närvarande uppgå ansökningarna om statsbidrag, som ligga på hög hos lantbruksstyrelsen, till över 22 miljoner kronor. Byggnadsstoppet, som vi ju alla ha respekt för, har förorsakat detta, men vi hysa nog den uppfattningen, att man på detta område är onödigt restriktiv och att dessa skolor äro missgynnade i jämförelse med andra skolor på landsbygden och annorstädes. Jag tror, att vi skulle kunna ta itu med denna utomordentligt viktiga uppgift något kraftigare.

Nu säger visserligen utskottet, att det inte vill vara med om att någon inskränkning äger rum av byggnadsverksamheten i förhållande till dess omfattning under de senaste åren. Det är gott och väl, och jag är tacksam för att utskottet har gjort detta uttalande, men för att det skall kunna ske behövas de medel, som kungl. lantbruksstyrelsen har äskat för ändamålet, nämligen 2 000 000 kronor. På detta belopp har statsrådet prutat med hänvisning till befintliga reservationer, uppkomna på de små belopp som riksdagen har beviljat för ändamålet. Vi tycka, att dessa reservationer böra användas för sitt ändamål och att riksdagen ånyo bör bevilja de medel, som behövas för att man skall kunna bedriva denna byggnadsverksamhet i, som utskottet säger, den omfattning som har skett under de senare åren.

Man kunde tala om hur man har det ställt. Inte minst kunde jag göra det

från min egen bygd, där vi ha en lantmannaskola, som har väntat på tillstånd till byggnation i fem år, tror jag, och som nödgas ha lokaler tillsammans med en lantushållsskola. Det är otillfredsställande för båda skolorna. På många andra platser har man det likadant ställt. Skola vi få ha kvar vår ungdom vid jordbruket och utbilda den för denna livsuppgift, är det nödvändigt att vi utrusta våra ungdomsskolor för lantmannayrket inlärande, alltså våra lantmannaskolor och lantushållsskolor. Jag vädjar än en gång till herr statsrådet att beakta detta, och jag ber att få yrka bifall till den reservation, som på denna punkt är avgiven av herr Tjällgren m. fl. och som endast syftar till att vi skola få ha kvar det anslag på två miljoner, som har varit uppfört i staten under de senare åren. Tidigare hade vi fyra miljoner, men beloppet sackade ned under kristiden. Nu är det två miljoner, och herr statsrådet vill ha ned det till en och en halv. Jag hoppas, att riksdagen vill biträda reservationen. Jag yrkar, herr talman, bifall till denna.

Herr ANDERBERG: Herr talman! Herr Bror Nilssons synpunkter på denna fråga äro ju väl kända för utskottet, och vi ha, såsom han sade, också i kammaren vid ett flertal tillfällen diskuterat denna fråga om ytterligare anslag till lantmannaskolbyggnader. I år är läget kanske mera svårt på detta område än tidigare, och därför har också byggnadsverksamheten fått inskränkas i synnerligen stor omfattning. Här redogöres i propositionen för att en minskning har fått ske. Vi äro visserligen medvetna — det tror jag både departementschefen och utskottsmajoriteten äro — om att hade det varit möjligt för oss att ordna byggnadsverksamheten på det sätt, som vi skulle ha önskat, hade nog den där halva miljonen, som herr Nilsson nu yrkar bifall till utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit och utskottsmajoriteten kommit till, varit behövlig. Men nu skola vi göra klart för oss, att

Anslag till understöd åt kontrollföreningsverksamhet.

vi måste inskränka oss någonstans, och här är ett område, där byggnadsbegränsningen nödvändiggör en inskränkning. Vi ha inte kunnat gå längre än Kungl. Maj:t här har föreslagit. Vi ha iakttagit den återhållsamhet, som man ständigt predikar men som ingen vill skall effektivt tillämpas när det verkliga kommer till kritan och som i stället mötes med yrkanden om höjda anslag. Då det här gäller ett så pass stort belopp, och då det måste iaktas en begränsning på byggområdet, ha vi ansett att man måste hålla anslaget inom den ram, som Kungl. Maj:t här har föreslagit.

Jag skall inte förlänga debatten utan ber endast, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 40—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Anslag till understöd åt kontrollföreningsverksamhet.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Nötboskapsavelns befrämjande: Understöd åt kontrollföreningsverksamhet för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 383 400 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 286 av herr *Mannerskantz* samt II: 380 av herrar *Nolin* och *Larsson* i Karlstad, vari hemstälts, att det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget måtte höjas med 15 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»Det i motionerna I: 286 och II: 380 framställda yrkandet om höjning av anslaget har föranletts av att motionärerna förordat, att de hos kontrollnämnden anställda överkontrollassistenterna — i avvaktan på inrättandet av de föreslagna befattningarna som husdjursinstruktör — skola tillerkännas en provisorisk löneförbättring.

Utskottet finner vad motionärerna anfört i och för sig beaktansvärt. Med hänsyn till nödvändigheten att iakttaga största möjliga sparsamhet med statsverkets medel anser utskottet sig dock icke kunna biträda det i motionerna framförda yrkandet.

Då Kungl. Maj:ts framställning icke föranleder någon erinran från utskottets sida, hemställer utskottet, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I: 286 och II: 380, till Nötboskapsavelns befrämjande: Understöd åt kontrollföreningsverksamhet för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 383 400 kronor.»

Herr *MANNERSKANTZ*: Herr talman! Vid denna punkt har jag en liten motion. Det är ingen stor sak. Det rör sig om avlöning till sex stycken befattningshavare, som äro överkontrollanter hos den s. k. kontrollnämnden. De skulle inte ha behövt vara det, om lanbruksstyrelsen hade fått igenom sitt äskande, d. v. s. hushållningssällskapen fått anslag till att anställa dessa sex. Det finns nämligen ett stort antal sådana befattningshavare anställda hos hushållningssällskapen, och deras löneförhållanden äro reglerade på ett sätt, som man kan säga är något så när tillfredsställande. Samtliga utom en ha placerats i sextonde lönegraden. Men här gäller det sex, som man inte kunnat bereda hushållningssällskapen möjlighet att anställa. De sortera alltså direkt under kontrollnämnden. Kammararens ledamöter må tro mig eller inte, men av dem, som alltså skola kontrollera 50—60 kontrollassistenter inom sina distrikt, avlönas tre med 5 900 kronor om året, två med 5 600 och en med 5 000 kronor. Det

Anslag till understöd åt kontrollföreningsverksamhet.

utgår inga som helst kristillägg eller rörliga tillägg eller sådant, utan detta är alla deras löneförmåner. Vidare ha de semester under tolv dagar, det minsta de kunna ha enligt semesterlagen. Det finns numera, herr talman, strängt taget inte någon jordbruksarbetare, som har en så låg lön. Jag frågar mig: Är detta rimligt och riktigt? Utskottet anför nödvändigheten att iakttä största möjliga sparsamhet med statsverkets medel. Något annat har inte utskottet anfört. Kan man säga, att det är skäl nog att avlöna dessa överkontrollanter så lågt, när de kontrollassistenter, som de skola kontrollera, samtliga ha ett par tre tusen kronor mera? Jag skulle vilja föreslå, herr talman, att vi antingen avskaffa dessa överkontrollanter eller betala dem så, att vi slippa att bli beskyllda för att hålla svältlöner.

Jag har hört sägas, att det skulle finnas några andra vägar, på vilka dessa tjänstemän skulle kunna få tillskott. Från lantbruksstyrelsen har detta inte kunnat göras gällande, och jag vet inte, om det därutöver finns några möjligheter att ge en lön, som något så när svarar mot deras ansvar och deras behov att leva.

Jag förstår, att det är mycket liten utsikt att få kammaren att bifalla denna motion, men jag tycker den är så rimlig och riktig, och jag har rätt svårt att förstå jordbruksutskottets bekvämlighet att inte motivera sitt avslag bättre. Det rör 15 000 kronor för att kunna öka avlöningarna från 5 000 upp till 7 500 kronor eller så för befattningshavare, som borde stå i minst sextonde lönegraden enligt alla generella bedömningsgrunder.

I anledning härav ber jag i alla fall, herr talman, att få yrka bifall till motionerna, som innebära, att riksdagen vid behandlingen av nionde huvudtiteln, punkt 56, Nötboskapsavelns befrämjande: Understöd åt kontrollföreningsverksamhet, måtte öka av Kungl. Maj:t föreslaget anslag å 383 400 kronor med 15 000 kronor till 398 400 kronor.

Jag yrkar alltså bifall till motionen nr 286 i första kammaren.

Häri instämde herr *Osvald*.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Såsom framgår av utskottets utlåtande under denna punkt ha de av motionärerna framställda yrkandena om höjning av anslaget föranletts av att motionärerna förordat, att vissa hos kontrollnämnden anställda befattningshavare skulle erhålla en provisorisk löneförhöjning. Detta skulle ske i avvaktan på inrättandet av de föreslagna befattningarna som husdjursinstruktör. Jag skall inte förneka, att utskottsmajoriteten nog har ansett, att vad motionärerna föreslagit kan vara värt beaktande. Men det är två skäl som ha gjort att utskottet inte har velat tillstyrka motionerna. Vad som kanske varit mest avgörande är, att utskottet inte gärna vill ge sig in på en lönereglering, även om den är provisorisk, för en viss grupp befattningshavare och därmed lösrycka denna grupp ur sitt sammanhang. Vidare har utskottet skrivit här liksom på så gott som de flesta andra punkter, där utskottet avstyrkt motionerna, att man måste ta hänsyn till de nu rådande ekonomiska förhållandena.

Med dessa korta ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det är en ganska stor skillnad mellan att fatta beslut på grundval av en motion om uppflyttning i lönegrad, vilket innebär en löneroglering, och att bara justera ett arvode. Detta senare kan inte på något sätt ha sådana konsekvenser som när det är fråga om att ändra lönegradsplaceringen. Jag tycker därför, att jordbruksutskottet inte hade behövt vara så oroligt. När nu utskottet inte har velat tillstyrka denna ändring, hade det varit bättre att dra in tjänsterna. Jag tror inte att det går att behålla befattningshavarna med nuvarande avlöning. Ett så lågt arvode som det här är fråga om är unikt, i varje fall i denna huvudtitel.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad ut-

Anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

skottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, att anslagsbeloppet bestämdes till 398 400 kronor; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 49—73.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74.

Anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 700 000 kronor. Tillika hade föreslagits ändring av den nuvarande inkomstgränsen för erhållande av bidrag från anslaget, innebärande att bidraget till djurägare, vars till statlig inkomstskatt taxerade inkomst överstege 2 500 men ej 3 500 kronor, skulle begränsas till belopp motsvarande hälften av veterinärkostnaderna. Även dessa djurägare borde dock alltid i första hand svara för ett belopp av tio kronor. Länsstyrelserna borde vidare äga medgiva, att nu avsedda personer i ömmande fall erhöle fullt bidrag.

I samband härmed hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 227 av herr *Gränebo* m. fl. och II: 306 av herr *Hedlund* i Rådomb. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att nu gällande inkomstgräns av 3 500 kronor till statlig inkomstskatt taxerad inkomst skulle bibehållas som villkor för bidrag från förevarande anslag.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten yttrat:

»Såsom departementschefen anført erhöil ifrågavarande bidragsverksamhet sin nuvarande utformning vid 1949 års riksdag. Efter förslag av utskottet fastställdes därvid gränsen för bidragsrätten

till ett belopp av 3 500 kronor till statlig inkomstskatt taxerad inkomst. Utskottet åsyftade med detta förslag att i stort sett bibehålla den dåvarande kretsen av bidragsberättigade djurägare. Den allmänna ekonomiska utvecklingen med därav betingade ofta blott nominella inkomsthöjningar medför emellertid otvivelaktigt en icke ringa begränsning av de bidragsberättigades antal. Redan på grund härav finner utskottet, att den av Kungl. Maj:t föreslagna inskränkningen av verksamheten icke bör vidtagas. Mot den ifrågasatta ändringen av bidragsbestämmelserna talar enligt utskottets mening även den omständigheten, att tillräckliga erfarenheter ännu saknas i fråga om verksamhetens bedrivande i dess nuvarande form. Med hänsyn till det anförda biträder utskottet det i motionerna I: 227 och II: 306 framställda yrkandet om bibehållande av gällande inkomstgräns.

I enlighet med Kungl. Maj:ts framställning torde anslaget för nästa budgetår böra uppföras med ett oförändrat belopp av 700 000 kronor.

Utskottet hemställer alltså,

1) att riksdagen må till Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 700 000 kronor;

2) att riksdagen må, med bifall till de likalydande motionerna I: 227 och II: 306, avslå Kungl. Maj:ts framställning i vad den avser ändring av bestämmelserna för ifrågavarande bidragsverksamhet.»

Reservation hade anmälts av herrar *Anderberg*, *Bertil Andersson* och *Andersson* i Tungelsta samt fru *Eriksson* i Hallstahammar, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **ANDERBERG**: Herr talman! Vid denna punkt har jag jämte tre andra av utskottets ledamöter antecknat en blank reservation.

Det är inte i fråga om beloppets storlek utan i fråga om grunderna för utbetalandet av dessa bidrag som utskottet har gått ifrån Kungl. Maj:ts förslag.

Anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

Vi reservanter ha ställt oss på samma linje som Kungl. Maj:t. Vi ha menat att man bör iaktta återhållsamhet på detta område såväl som på andra, och därför ha vi inte ansett oss kunna gå med på de ändringar av grunderna som utskottet här föreslår. Det gäller ju ett förslagsanslag, och vi veta inte, vad ändringarna komma att innebära.

Med hänsyn till nödvändigheten att iakttaga återhållsamhet i nuvarande statsfinansiella läge finna vi reservanter, att en viss begränsning av utgifterna från förevarande anslag bör komma till stånd. Vid övervägande av de olika tillvägagångssätt som härvid kunna komma i fråga ha vi funnit det av Kungl. Maj:t förordade alternativet innebära den ur djurägarnas synpunkt lämpligaste lösningen. Vi tillstyrka således, att bidrag till djurägare, vars till statlig inkomstskatt taxerade inkomst överstiger 2 500 men ej 3 500 kronor, skall begränsas till ett belopp som motsvarar hälften av veterinärkostnaderna. Dock bör länsstyrelsen kunna få medgiva, att nu angivna djurägare i ömmande fall skola erhålla fullt bidrag. Vi vilja i detta sammanhang understryka, att de sålunda förordade riktlinjerna böra betraktas som ett provisorium i avvaktan på ytterligare erfarenheter av verksamheten.

Då vi ej heller i övrigt ha något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag, hemställa vi om samma belopp som utskottsmajoriteten — 700 000 kronor — och att de likalydande motionerna I: 227 och II: 306 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till denna här nämnda hemställan.

Herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! När riksdagen år 1949 på förslag av utskottet höjde den av Kungl. Maj:t föreslagna gränsen för bidrag från 2 500 till 3 500 kronor taxerad inkomst, föregicks detta riksdagsbeslut av en ganska lång debatt. Jag tillät mig vid det tillfället att framhålla riskerna för att denna höjning av inkomstgränsen för rätt till bidrag kunde föranleda en anslags-

belastning, som man i det läget inte borde ta. Jag tillät mig att sia om att man kunde få räkna med konsekvenser, som kammaren vid beslutets fattande kanske inte hade riktigt klargjort för sig. Nu kan man ju överblicka utvecklingen så mycket, att man har tendenserna rätt klara. Med den gamla bidragsgränsen gick det åt varje år ungefär 750 000 kronor till denna veterinärhjälp för mindre bemedlade jordbrukare. Man kan räkna med att denna summa för innevarande budgetår kommer att höjas med ca 50 procent. Utvecklingen ger vid handen, att vi ha att motse en kostnadsbelastning, som går över miljonen med något eller några hundra tusen. Det är ju klart, att denna rätt snabba utgiftsstegring inger betänkligheter. Jag tror att stegringen kommer att fortsätta med hänsyn till just den strukturomläggning av den svenska mjölkproduktionen, som vi för närvarande bevitna: de norrländska distrikten väga tyngre och tyngre i mjölkproduktionen, och följaktligen blir behovet att sköta sin djurbesättning efter vetenskapens möjligheter starkare och starkare. Jag spår nog inte fel, om jag säger att vi här ha att förvänta en ganska bestämd och stark stegring av detta anslag. Det rör sig om en kostnadsstegring under något eller några år på närmare en halv miljon, och fortsätter stegringen, bli som sagt konsekvenserna allvarliga.

Kungl. Maj:t har även räknat med att man skulle lägga om själva grunden för bidragens utbetalande. Vi ha kommit till den slutsatsen, att den bestämda gränsen slår markerat hårt — de som ha mindre än 3 000 kronor taxerad inkomst få bidrag, och de som ha däröver få vara utan. Vi ha sett konsekvenserna framför allt i norra Sverige. Jag hade bara för några dagar sedan tillfälle att tala med några jordbrukare i Jämtland vid gränsen mot Norge. I denna gränstrakt kostar ett veterinärbesök en hundralapp eller kanske till och med 150 kronor. Slutar den taxerade inkomsten på några tiotus under 3 000 kronor, då får jordbrukaren betala tio kronor och staten betalar de 90 eller de 140 kronorna. Slutar där-

Anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

emot den taxerade inkomsten på några tiotusent över 3 000 kronor, får jordbrukaren betala hela kostnaden. Man måste nog konstatera, att betalningsförmågan hos de här båda jordbrukarna är praktiskt taget lika. Barnantalet kan ju vara avgörande, och den som ligger några tiotusent högre har det kanske faktiskt sämre ställt än den andre.

För att om möjligt få ett tröskelarrangemang, så att inte gränsen verkar så markerat hårt som den nu gör, har Kungl. Maj:ts föreslagit, att man skall ändra förordningen därhän, att de som ligga under 2 500 kronor taxerad inkomst få fullt bidrag, de som ligga i skiktet mellan 2 500 och 3 500 få halvt bidrag — tian skall dock betalas av dem själva i båda fallen — och de som ligga över 3 500 kronor icke få något bidrag. Jag vill inte säga, att man når all önskvärd rättvisa med detta arrangemang. Men jag tror kammaren ger mig rätt, om jag säger, att övergången blir mildare och att kontrasten mellan den som får och den som inte får inte kommer att lysa i ögonen så skarpt som i dag.

Nu kan naturligtvis kammaren säga: Om jordbruksministern hade föreslagit detta tröskelarrangemang med gränserna 3 500 och 4 500 kronor, hade han ju nått den smidighet han åsyftar, och säkerligen hade både utskott och kammare med glädje accepterat den linjen. Man kan självfallet säga så. Men jag vill erinra om bakgrunden — de kostnadsstegringar, som jag här har redovisat — och tillägga, att man genom att placera tröskeln i ett högre inkomstläge självfallet hade ytterligare skarpt och markerat kostnadsutvecklingen.

Det är ju inte på alltför många punkter som besparingsutredningen — d. v. s. herr Wärn — har fått gehör i det arbete som ligger bakom statsverkspropositionen. Oppositionen anför ju rätt ofta klagomål — kanske inte här i kammaren — då det gäller den ena eller den andra konkreta punkten. Men när oppositionen i allmänna ordalag talar om regeringens nonchalans gent emot herr Wärns besparingsförslag, vill jag understryka, att herr Wärn sagt ifrån, att det borde vara ange-

läget just med hänsyn till utvecklingen att försöka spara här. Regeringen har ställt sig bakom herr Wärn på denna punkt. Jag föreställer mig, att detta i den allmänna diskussionen kommer att betraktas som ett prisvärt ställningstagande. Nu ha vi i riksdagen ett konkret exempel, där den allmänna uppfattningen kan omsättas i en praktisk handling. Jag är ju medveten om att det då kanske är litet svårare att vara konsekvent. Men jag tycker ändå, herr talman, att jag här har anfört tillräckligt starka skäl för att kammaren skall följa reservanternas. Reservanternas ståndpunkt, som förordats av herr Anderberg, överensstämmer med regeringens uppfattning.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Med anledning av vad som här har yttrats dels av herr Anderberg, dels nu senast av herr statsrådet skall jag be att få säga några ord och anföra de huvudsakliga skäl som legat till grund för utskottets ställningstagande.

Jag anser mig då först böra erinra om att det här icke gäller någon ökning av anslaget. Det är i propositionen föreslaget ett förslagsanslag på 700 000 kronor, och utskottet begär icke någon ökning.

Anslag för här ifrågavarande ändamål beviljades första gången av 1937 års riksdag. I den proposition, som låg till grund för detta riksdagsbeslut, uttalade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, att ett verkligt behov av lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård förelåg. Departementschefen syftade härvid närmast på mindre bemedlade djurägare, som äro bosatta på ett mera betydande avstånd från veterinärens stationsort. Han framhöll, att kostnaden för dylika djurägare mången gång torde vara nära nog oöverkomlig.

Såsom motionärerna anföra i motion I:227 uppfördes detta anslag första gången som förslagsanslag med 50 000 kronor. Medelsätgången ökades efter hand som möjligheterna att erhålla bidrag blevo kända, och anslaget är i innevarande års budget, som jag nyss nämnde, upptaget med ett belopp av 700 000 kronor.

Anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

Grunderna för bidragets utgående ha, såsom också framgick av herr statsrådets anförande, tid efter annan ändrats, senast vid 1949 års riksdag. Före ändringen detta år kunde bidrag utgå till djurägare, för vilken det senast fastställda beskattningsbara beloppet enligt förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt icke översteg 600 kronor eller det senast fastställda taxerade beloppet enligt nämnda förordning uppgick till högst 2 200 kronor. Statsbidrag utgick dock icke till den som hade en skattepliktig förmögenhet, överstigande 20 000 kronor. Bidraget utgick till bestriidande av den del av veterinärarvodet och resekostnaden, som översteg tio kronor.

Jag skall inte trötta med att närmare redogöra för hur detta anslag har utgått, men det är kanske lämpligt att jag erinrar om att departementschefen i proposition till 1949 års riksdag uttalade, att bland annat med hänsyn till nödvändigheten att i dåvarande ekonomiska läge såvitt möjligt begränsa statsutgifterna man borde vid utformningen av de nya bidragsgrunderna icke ytterligare utvidga kretsen av bidragsberättigade djurägare utan snarare något minska densamma. I anslutning härtill föreslogs i nyssnämnda proposition, att bidrag endast skulle utgå till djurägare, som hade en till statlig inkomstskatt taxerad inkomst, ej överstigande 2 500 kronor. Samtidigt föreslogs förmögenhetsgränsen höjd till 30 000 kronor med hänsyn till den nya skattelagstiftningen.

På förslag av jordbruksutskottet beslöt emellertid 1949 års riksdag, att bidragsgränsen skulle sättas till 3 500 kronor till statlig inkomstskatt taxerad inkomst.

I årets statsverksproposition föreslås under hänvisning till besparingsutredningen, att bidraget till djurägare, vars till statlig inkomstskatt taxerade inkomst överstiger 2 500 kronor men ej 3 500 kronor, begränsas till belopp motsvarande hälften av veterinärkostnaderna. Även dessa djurägare skola alltid i första hand svara för ett belopp av tio kronor.

Nu har utskottet i år föreslagit den

ändringen i den kungl. propositionen, att man bibehåller de bestämmelser som gälla under innevarande budgetår. Utskottet säger bland annat: »Den allmänna ekonomiska utvecklingen med därav betingade ofta blott nominella inkomsthöjningar medför emellertid otvivelaktigt en icke ringa begränsning av de bidragsberättigades antal. Redan på grund härav finner utskottet, att den av Kungl. Maj:t föreslagna inskränkningen av verksamheten icke bör vidtagas. Mot den ifrågasatta ändringen av bidragsbestämmelserna talar enligt utskottets mening även den omständigheten, att tillräckliga erfarenheter ännu saknas i fråga om verksamhetens bedrivande i dess nuvarande form». Jag skulle dessutom kunna erinra om penningvärdets fall, vilket i detta fall spelar en icke oväsentlig roll. -

Om det någonsin är berättigat att tala om ett verkligt behov eller ömmande fall, är det enligt min mening i fråga om det anslag vi nu diskutera. Man kan inte komma ifrån detta, om man vill vara objektiv.

För min del kan jag inte med bästa vilja ansluta mig till de synpunkter som i den kungl. propositionen anförts för nedprutning av anslaget, d. v. s. för ändring av grunderna för anslagets utgående. Skulle de av Kungl. Maj:t föreslagna grunderna för bidraget godkännas, komme säkerligen ett stort antal av dem som för närvarande äro bidragsberättigade att ställas utanför, vilket enligt min mening vore ur flera synpunkter att beklaga.

Nu har jordbruksutskottet, som jag nyss nämnt, föreslagit den ändringen i den kungl. propositionen, att de regler som för närvarande gälla skola tillämpas även under nästa budgetår. Mot utskottets beslut ha fyra ledamöter anmält sin reservation och yrkat bifall till den kungl. propositionen. Dessa fyra ledamöter äro samtliga socialdemokrater. Jag kan inte låta bli att tillägga, att då ifrågavarande bidrag är avsett för jordbrukare i mycket små ekonomiska omständigheter, i regel boende på avlägsna, glest bebodda orter, är jag i viss mån

Anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

förvånad över nämnda reservanternas inställning till frågan.

Herr statsrådet drog några exempel på vilka egendomligheter som skulle kunna uppkomma just i gränfallen mellan de olika inkomsterna. Men när man har en gräns blir det alltid en skillnad mellan dem som äro på den ena sidan och dem som äro på den andra sidan av gränsen. En person blir ju, om jag får ta ett exempel, myndig vid 21 års ålder, men den som är en dag under 21 år är ommyndig. Jag skulle kunna räkna upp flera sådana fall.

Eftersom det här gäller en så pass behjärtansvärd sak och vi som sagt inte hemställt om något högre anslag, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! När jag tillåter mig att polemisera mot utskottet och dess värderade ordförande, är det därför, att jag faktiskt känner mig ha skyldighet att göra det, inte så mycket i min egenskap av statsråd och chef för jordbruksdepartementet, utan framför allt i min egenskap av riksdagsman och ledamot av denna kammare. År 1949 motiverades Kungl. Maj:ts förslag med en kostnadsutveckling, som redan då var avskräckande. Jag kunde i debatten påvisa, att riksdagens egna revisorer hade satt upp ett varningens finger och sagt ifrån, att om det visade sig, att anslagsbelastningen översteg en halv miljon, fanns det anledning att uppmärksamma denna punkt i huvudtiteln. Riksdagen hade tidigare godkänt detta uttalande av riksdagens egen granskande myndighet.

I den år 1950 framlagda huvudtiteln höjdes förslagsanslaget från 500 000 till 700 000 kronor, d. v. s. med 40 procent. Jag förmenar, att denna höjning innebär en relativt tillfredsställande kompensation för penningvärdesförsämringen. Höjningen av anslaget var så stor, att man inte nu kan motivera en ytterligare höjning genom att åberopa penningvärdets fall.

Men vad jag framför allt fäste mig vid i utskottsordförandens inlägg var att han

sade, att utskottet inte har begärt mera pengar: utskottet har stannat vid 700 000 kronor i år liksom i följande. Men det gäller ju här ett förslagsanslag. Herr Tjällgren kan själv läsa i nionde huvudtiteln, att när förslagsanslaget var 500 000 kronor, blev den verkliga kostnadsbelastningen 750 000 kronor. När förslagsanslaget för innevarande år är 700 000 kronor, torde kostnaderna i verkligheten överstiga en miljon kronor. Och om man för nästa år sätter förslagsanslaget till 700 000 kronor och, såsom utskottet har föreslagit, inte ändrar utbetalningsreglerna i begränsande riktning, får man väl en kostnadsbelastning på ytterligare några hundratusen kronor.

Jag skall sluta, herr talman, med att uttala min beundran för herr Tjällgrens personliga mod att införa en krets av gamla och erfarna riksdagsmän handskas så lättsinnigt med siffrorna, när det gäller ett förslagsanslag, som han här har gjort.

Herr **NÄSGÅRD**: Herr talman! Jag måste uttala min förvånning över statsrådets argumentering här i kväll. Han sade i sitt första anförande, att direktör Wärn inte vunnit gehör på alltför många punkter i sin besparingsutredning. Därför menar statsrådet att det måste vara prisvärt av regeringen att nu verkligen ha tagit ett initiativ när det gäller att iaktta sparsamhet, då regeringen prutar på en punkt, som rör ett av de få sociala anslagen under jordbrukets huvudtitel, vilket är avsett som hjälp åt de sämst ställda. Detta är, herr talman, en underlig socialpolitik. Jag känner inte till, att man när det gäller ett enda socialt anslag i övrigt i statsverkspropositionen i år har följt herr Wärn, men på denna punkt har man gjort det. En taxerad inkomst på 2 500 kronor lär i dessa tider inte konstituera någon gynnsam ekonomisk ställning. Statsrådet har själv efter ett besök i Jämtland konstaterat, hur dyra veterinärresorna äro. Jag tycker detta borde ha avhållit honom från det anförande han i dag höll.

Jag ber också få erinra om hur för-

Anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

hållandena gestalta sig på andra områden. I höstas — jag tror det var i december — hade vi en interpellationsdebatt här i kammaren angående bibehållande av bostadsbidrag vid inkomsthöjning. Av statsrådet Möllers redogörelse framgick, att de sociala bostadsbidragen i princip lämnades till familjer med högst 4 000 kronors *beskattningsbar* inkomst. Men han tillade, att bidragen brukade utgå i fortsättningen, även om familjens inkomst ökats med 50 procent under högst två år. Alltså kan en familj ha ända upp till 6 000 kronors beskattningsbar inkomst och ändå erhålla dylikt bidrag. Det blir, skulle jag tro, en taxerad inkomst på 8 000 à 9 000 kronor. Men i detta fall kan man inte lämna fullt bidrag, när den *taxerade* inkomsten överstiger 2 500 kronor, utan då skall man tillgripa detta krångelsystem, som innebär att bidraget till djurägare, vars taxerade inkomst överstiger 2 500 men ej 3 500 kronor, begränsas till belopp motsvarande hälften av veterinärkostnaderna.

Nu säger statsrådet, att gränfallen alltid äro tråkiga. Det är självklart, att sådana förekomma överallt, där man infört spärrar av detta slag. Statsrådet har dock själv bidragit till att åstadkomma sådana här spärrar, när han år 1949 föreslog borttagandet av det villkoret, att statsbidrag finge åtnjutas av djurägare, för vilken det senast fastställda beskattningsbara beloppet icke översteg 600 kronor, och i stället förordade att såsom villkor skulle gälla att djurägarens taxerade inkomst icke finge överstiga 2 500 kronor. Det var en så pass avsevärd försämring, att riksdagen inte kunde vara med om detta utan i stället fastställde gränsen för bidragsrätten till 3 500 kronor taxerad inkomst.

Jag tycker verkligen att man, när riksdagen nu en gång har beviljat ett socialt betonat anslag på detta område, inte skall lägga fram så futtiga prutningsförslag, som reservanternas här gjort i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition.

Jag vill också till sist påpeka, att ett av de skäl, som jordbruksministern åbe-

ropade i 1949 års proposition nu har bortfallit. Han sade där, att i betraktande av bl. a. den inverkan på veterinärernas resekostnader, som tilläggsskatten på bensin fått, syntes det ej osannolikt, att utgifterna för bidragen komma att stiga ytterligare — en mycket underlig motivering, må jag säga. Den motiveringen kan nu i alla fall inte anföras, när den extra bensinskatten slopats.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Endast några ord i anledning av vad herr statsrådet nyss yttrade.

Herr statsrådet tyckte att jag handskats en smula lättsinnigt med siffrorna när det gäller ifrågavarande anslag, men jag vill säga, att jag har nämnt precis det belopp, som är äskat i propositionen, nämligen 700 000 kronor, och jag försökte inte undanhålla, att det var ett förslagsanslag, utan jag tror att jag två gånger nämnde detta ord, varför ingen kan påstå att jag kommit med oriktiga uppgifter. Jag står för de siffror jag nämnt.

Sedan vore det ju orimligt att försöka räkna ut — och det gav jag mig inte heller in på, ty jag tror inte jag är kompetent att göra det — vad de verkliga kostnaderna skulle belöpa sig till. Det yttrade jag mig inte om. Det kan mycket väl tänkas — och jag tror att herr statsrådets uppgifter voro riktiga — att kostnaderna komma att stiga åtskilligt mer. Men det är orimligt att begära, att en enskild riksdagsman skall räkna ut de verkliga beloppen — åtminstone kan inte jag göra det.

Jag vill upprepa att jag står för vad jag har sagt, och det är min bestämda uppfattning att förevarande anslag är av mycket stor betydelse för de befolkningsgrupper, för vilka det närmast är avsett. Det är ju så, att endast 4 av utskottets 20 ledamöter ha ansett sig böra reservera sig mot utskottets förslag, och bland dessa återstående 16 ledamöter finnas ju åtskilliga, som tillhöra samma parti som herr statsrådet själv. Det vitt-

Anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

nar väl ändå om att det beslut, som utskottet har fattat, inte alls kan vara så galet.

Vidare vill jag säga, att vi ha nog försökt inom utskottet att iakttä stor sparsamhet. Vi ha inom utskottet behandlat åtskilliga motioner, som åtminstone jag skulle ha velat tillstyrka, men med hänsyn till de rådande ekonomiska förhållandena ha vi inte ansett oss kunna göra det. Den, som läser utlåtandet i anledning av Kungl. Maj:ts under nionde huvudtiteln gjorda framställningar, skall finna att nästan på varannan punkt åberopas det nuvarande statsfinansiella läget som stöd för att utskottet inte har ansett sig kunna gå med på den och den anslagshöjningen, och jag tror således att utskottet med gott samvete har kunnat tillstyrka det föreliggande förslaget.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Bara en kort replik! Jag skall inte förneka det formellt riktiga i herr Tjällgrens argumentering, att förslagsanslaget i det föreliggande utskottsutlåtandet uppgår till 700 000 kronor, precis som i fjol. Men det är väl ändå att bolla med fakta, när man talar om förslagsanslagets formella storlek och ser bort ifrån kostnadsutvecklingen. Och det är denna kostnadsutveckling, som ger mig anledning att vara orolig, eftersom vi under innevarande budgetår med all sannolikhet komma att passera miljonstrecket och riksdagens revisorer tidigare sagt ifrån, att vi borde ha uppmärksamheten fäst på kostnadsutvecklingen redan när halvmiljonstrecket skulle komma att passeras.

Sedan vill jag till herr Näsgård bara säga, att betraktar han det såsom futtiga prutningsförslag och små bagateller, när diskussionen gäller belopp på en halv miljon kronor, rör han sig för all del med stora format. Men för en departementschef, som skall sitta och knäpa ihop en budget inom den ram som det samhällsekonomiska läget motiverar, ter sig denna kostnadsutveckling så pass av-

skräckande, att man har anledning göra ett försök att återföra utgiften till de proportioner, som man förutsåg, när man diskuterade denna fråga år 1949.

Jag vill också konstatera att sedan den extra bensinskatten slopades, visa månadssiffrorna för kostnadsbelastningen sådana toppnoteringar, som vi aldrig haft tidigare, varför just den omständigheten, att det blivit billigare för veterinärerna att resa, sannerligen inte befriat statskassan från några utgifter, utan siffrorna visa faktiskt det motsatta förhållandet.

Herr **NÄSLUND**: Herr talman! Det är en synpunkt, som inte blivit berörd i denna överläggning och som jag anser bör framföras. När man nu lyssnar till herr statsrådet och chefens för jordbruksdepartementet redogörelse för kostnadsutvecklingen, kan man ju inte bestrida, att de siffror, som han nämnt, äro riktiga. Men jag vill, herr statsråd, fästa uppmärksamheten vid att vi inte böra glömma bort, att vi i långliga tider haft en betydande eftersläpning i fråga om husdjursvården i detta land, och för åtskilliga år sedan antog ju riksdagen ett program för utbyggnad av husdjursvården med inrättande av ett flertal veterinärdistrikt varje år. Det innebar naturligtvis en betydligt förbättrad husdjursvård, som självklart medförde, särskilt när det gäller distrikt med stora avstånd, väsentliga kostnader. Jag tycker att det vore oriktigt, om man inte i detta sammanhang också beaktade detta förhållande. Strävar man efter att få en förbättrad husdjursvård och har man gått in för principen om statsbidrag till de sämst ställda befolkningsskikten för bestridande av veterinärernas rescenkostnader, får man vara beredd på att här inträffa kostnadsökningar. Jag tror, herr talman, att vid något tidigare tillfälle i denna kammare i samband med statsrevisorernas uttalanden på denna punkt just framfördes dessa synpunkter, men jag finner att de måste framföras gång efter annan för att de inte

Anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

skola bli bortglömda och sålunda inte bli beaktade.

Jag sade i början av mitt anföran- de att de siffror, som statsrådet och che- fen för jordbruksdepartementet här nämnt i fråga om kostnadsökningen för denna verksamhet, otvivelaktigt äro an- märkningsvärt höga. Men vi böra kom- ma ihåg, att det här gäller ett socialt betonat statsbidrag, och då tycker jag nog, att det inte kan sägas, att man sak- nar förståelse för sparsamhet i stats- förvaltningen, om man är frimodig nog att tillstyrka förslaget om bibehållande av en anordning, som måhända kostar några hundratusen kronor mer än Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bi- fall till utskottets förslag.

Herr SVEDBERG: Herr talman! Ef- tersom jag kommer att stödja utskotts- majoritetens förslag vid den omröst- ning, som här kommer att äga rum, se- dan denna diskussion är avslutad, har jag begärt ordet närmast för att få fram- föra de synpunkter, som varit vägle- dande för min inställning till denna fråga.

Det är förstäligt, att departements- chefen försvarar besparingslinjen, men jag tror nog, att om man synar huvud- titlarna, torde man komma till den slut- satsen, att besparingslinjen har följts ganska mycket när det gäller nionde huvudtiteln. Och jag tycker att på den- na punkt i nionde huvudtiteln torde, med den motivering som utskottsmajo- ritetens representanter här tidigare framfört, finnas skäl för ett bifall till utskottets förslag.

Jag representerar den del av landet, där glesbebyggelsen torde vara nästan störst — det är möjligt att Norrbotten har ännu större glesbebyggelse. Där finnas otaliga kommuner, som göra en kommunal insats för att hjälpa och ned- bringa omkostnaderna för dem i kom- munerna, som ha sin bostadsort så be- lägen, att resekostnaderna och omkost- naderna för djursjukvården bli särskilt betungande.

I Västerbottens län t. ex. med dess 27 000 jordbruk ha ungefär 17 000 av dessa en storlek under 5 ha. Det torde för alla stå klart, att det med hänsyn till inkomstläget för den befolknings- grupp, som driver jordbruk av denna storleksordning, torde vara välmotive- rat att statsmakterna i sin omsorg om lägre inkomsttagare även försöker åstadkomma lindring i kostnaderna för djursjukvården.

Jag tror förvisso att liknande förhål- landen äro rådande både i Jämtland och i Norrbottens län. Det gäller här kommuner, som i storleksordning äro jämförbara med hela län i södra Sve- rige, där tätbebyggelsen är större och där veterinärdistriktet äro betydligt mindre och där följaktligen de, som bo i periferien av distriktet, ha betydligt lägre omkostnader för djursjukvården.

Om man alltså ser på subventioner- ringen inom olika områden av förvalt- ningen — man kan ta ett stickprov var som helst — skall man finna att vi till och med kunna höja det anslag, som på denna punkt förordas, utan att man därför har anledning att beklaga, att ut- gifterna bli för stora.

Jag ber, herr talman, att få yrka bi- fall till utskottets hemställan.

I herr Svedbergs yttrande instämde herr *Grym*.

Herr ANDERSSON, ALFRED: Herr tal- man! Jag har anslutit mig till majori- teten inom utskottet och ber att med några ord få motivera denna min in- ställning.

Jag är ingalunda oförstående för nöd- vändigheten att spara, men här gäller det en punkt, som, enligt vad jag anser, sist av alla bör bli föremål för några besparingsåtgärder. Jag har betraktat denna fråga som huvudsakligen en norr- landsfråga, och då jag är fullt medveten om att den del av befolkningen, som lever där uppe och som skulle erhålla stöd i form av statsbidrag från före- liggande anslag, synnerligen väl behö- ver denna hjälp, bjöd det mig emot att

Anslag till hushållningssällskapen.

gå med på förslaget om ändring i de nu gällande bestämmelserna för bidragsverksamheten. Det var anledningen till att jag intog denna ståndpunkt. Jag är inte blind för att detta är ett förslagsanslag, men det oaktat anser jag, även om kostnaderna skulle stiga, att det här gäller en befolkningsgrupp, som framför alla andra i vårt land väl behöver denna hjälp. Jag är därför nog tillfreds med mitt samvete, även om jag här skulle ha bidragit till en ökad kostnad för statsverket.

Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågasvarande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Anderberg*, att utskottets yttrande och hemställan skulle godkännas i följande ändrade avfattning:

»Med hänsyn till nödvändigheten att iakttaga återhållsamhet i nuvarande statsfinansiella läge finner utskottet, att en viss begränsning av utgifterna från förevarande anslag bör komma till stånd. Vid övervägande av de olika tillvägagångssätt som härvid kunna ifrågakomma har utskottet funnit det av Kungl. Maj:t förordade alternativet innebära den ur djurägarnas synpunkt lämpligaste lösningen. Utskottet tillstyrker således, att bidrag till djurägare, vars till statlig inkomstskatt taxerade inkomst överstiger 2 500 men ej 3 500 kronor, skall begränsas till ett belopp som motsvarar hälften av veterinärkostnaderna. Dock bör länsstyrelsen kunna få medgiva, att nu angivna djurägare i ömmande fall skola erhålla fullt bidrag. Utskottet vill i detta sammanhang understryka, att de sålunda förordade riktlinjerna böra betraktas som ett provisorium i avvaktan på ytterligare erfarenheter av verksamheten.

Då utskottet ej heller i övrigt har något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag, hemställer utskottet,

1) att riksdagen — — — (lika med utskottet) — — — 700 000 kronor;

2) att de likalydande motionerna I: 227 och II: 306 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Anderberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbrukskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 74, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Anderbergs* under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Anderberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 49.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 75.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 76.

Anslag till hushållningssällskapen.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I: 46 och II: 66, till Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader för bud-

getåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 3 100 000 kronor.

I de likalydande motionerna, I: 46 av herr *Näslund* m. fl. och II: 66 av herr *Norup* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ifrågavarande anslag skulle för budgetåret 1951/52 höjas med 200 000 kronor till 3 300 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrarna *Tjällgren*, *Näslund*, *Bror Nilsson*, *Johnsson* i Kastanjegården, *Hæggbloom*, *Ahlsten* och *Boman* i Staf-sund ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till de likalydande motionerna I: 46 och II: 66, till Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 3 300 000 kronor

Herr NÄSLUND: Herr talman! På den föreliggande punkten har jag jämte några andra av utskottets ledamöter avgivit en reservation, där vi hemställa, att riksdagen må med bifall till motionerna I: 46 och II: 66 höja det till hushållningssällskapen utgående omkostnadsanslaget med 200 000 kronor.

Under den nu pågående rationaliseringsverksamheten, som ju är en nödvändighet för det svenska jordbruket, faller en del av denna rationaliseringsverksamhet på hushållningssällskapen, nämligen den s. k. driftsrationaliseringen. Det har visat sig under de år sällskapen drivit denna verksamhet, att den har omfattats med mycket stor förståelse; de kurser, föredrag, demonstrationer m. m. som hushållningssällskapen ha anordnat ha också tacksamt anamats av folket ute i bygderna, såväl män som kvinnor, och det föreligger här ett intresse som det inte är att ta miste på.

Den anslagshöjning, som nu påyrkas i de föreliggande motionerna, är avsedd att i någon mån kompensera hushållningssällskapen för de ökade omkostnader, som föranletts av dels dyrtiden,

Anslag till hushållningssällskapen.

dels penningvärdesförändringen. Jag kan nämna att mer än hälften av landets hushållningssällskap har ett flertal år nödgats fastställa stater med under-skott och följaktligen för att kunna upprätthålla verksamheten nödgats tillgripa kapitaltillgångar. Detta har pågått ett flertal år, och ju längre man tär på tillgångarna, ju svårare blir det naturligtvis att på den vägen upprätthålla verksamheten i önskvärd utsträckning.

Den anslagshöjning, som här påyrkas, motsvarar knappt 7 procent av de statsanslag, som utgå till hushållningssällskapen, och då vi veta vilken utgiftstegring, som har ägt rum under de senare åren och inte minst det senaste året, få vi, om vi skola uttrycka det i procent, säga att 7 procent är en siffra, som icke motsvarar den verkliga kostnadsökningen.

Vi ha nu på grund av att landets hushållningssällskap nödgats tära på sina kapitaltillgångar kommit i det läget, att man för att kunna bedriva verksamheten i önskvärd omfattning inte har någon annan råd än att söka utverka ett förhöjt statsbidrag eller att begränsa verksamheten. Det måste väl ändå sägas, att en begränsning av verksamheten inte kan innebära en riktig användning av arbetskraften och en organisation sådan som hushållningssällskapens, som dock ha sin bestämda uppgift och som vid åtskilliga tillfällen fått statsmakernas erkännande för sina insatser på det svenska jordbrukets område. Det är sålunda, herr talman, en ytterst prekär situation, som hushållningssällskapen nu befinna sig i.

Nu anser utskottsmajoriteten, att man med hänsyn till det statsfinansiella läget och med hänsyn till att Kungl. Maj:t föregående år tillsatt en utredning, som skall verkställa en översyn över grunderna för medelsfördelningen bland hushållningssällskapen, bör stödja Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. Härtill vill jag säga att den utredningen syftar ju inte till att pröva frågan om en anslagshöjning, utan endast frågan om ändrade grunder för fördelningen av nu utgående statsbidrag, och det

Anslag till hushållningssällskapen.

är ju ingalunda säkert, att det stora flertalet av landets hushållningssällskap härigenom kommer i något bättre ekonomiskt läge.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat motivera den uppfattning, som vi reservanter hysa, och jag ber att få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade, som nr 6) betecknade reservationen.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Jag ber att få instämna i vad herr Näslund yttrade om hushållningssällskapens stora betydelse för lantbrukshushållningen både tidigare och för närvarande. Jag vill också säga, att den upplysnings- och försöksverksamhet, som hushållningssällskapen bedriva, är av stor betydelse för jordbruket och bör givetvis i den utsträckning, som anses skälig och möjlig, erhålla statsmakternas stöd.

Hushållningssällskapen blevo ju för några år sedan föremål för en omorganisation, och det har visat sig, att sällskapen också i denna nya form alltjämt fylla en betydelsefull uppgift. Omorganisationen har emellertid medfört en mindre glädjande konsekvens, nämligen att inom en del sällskap medlemsantalet har sjunkit rätt avsevärt — kanske främst beroende på att andra uppbördsformer för närvarande tillämpas — något som givetvis också föranlett en viss försämring av ekonomien. Men nu befinner vi oss ju i ett ekonomiskt läge, där inte bara hushållningssällskapen utan många andra både helt statliga och statsunderstödda organisationer och organ ha vissa besvärligheter med sin ekonomi och måste söka iakttaga en viss återhållsamhet. Jag är fullt medveten om att den utredning, som herr Näslund här också omnämnt, nämligen angående fördelningen av de statsmedel, som utgå till hushållningssällskapen, inte direkt syftar till att åstadkomma en höjning av de statsbidrag som hushållningssällskapen kunna få. Men jag föreställer mig ändå att man, när denna utredning blivit färdig och man kan se, hur dispositionen i förhållande till de olika hushållningssällskapen bör ändras, får en

klarare överblick över önskvärdheten och nödvändigheten av att höja anslaget och hur stora anslagshöjningarna böra bli.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att även lantbruksstyrelsen, som ju är överinstans när det gäller hushållningssällskapen, säger i sina petita beträffande anslag, att »med hänsyn till det ekonomiska läget samt i avvaktan på resultatet av den pågående utredningen rörande hushållningssällskapens omkostnader avstår styrelsen från att framställa yrkanden om högre anslag». Vi ha inom utskottsmajoriteten också ansett detta skäl fullt bärande, och med hänsyn till att man bör söka hålla sig inom kostnadsramen för varje huvudtitel ha vi icke kunnat gå med på någon höjning. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Tjällgren m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Näslund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 76, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Tjällgren m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns där-

Anslag till Jordbrukarungdomens förbund. — Anslag till fiskeristyrelsen.
vid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 77—108.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 109.

Anslag till Jordbrukarungdomens förbund.

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I: 228 och II: 305, till Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 175 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 228 av herr *Sundelin* m. fl. och II: 305 av herr *Antby* m. fl. hade hemställts, att riksdagen för ifrågavarande ändamål måtte anvisa ett anslag av 200 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Näslund*, *Johnsson* i Kastanjegården, *Antby* och *Ahlsten*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till de likalydande motionerna I: 228 och II: 305, till Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 200 000 kronor.

Herr **NÄSLUND**: På denna punkt ha jag och några andra utskottsledamöter avgivit reservation med yrkande om bifall till motionerna I: 228 och II: 305, innebärande en anslagshöjning med 25 000 kronor, vilken höjning även förordats av lantbruksstyrelsen.

Jordbrukarungdomens förbunds verksamhet är så väl känd, att jag vid denna sena timme inte skall besvära kammarerna med någon redogörelse för den. Jag vädjar, herr talman, till kammarledamöterna att, med tanke på den nytta förbundet gör, bifalla den med 7) betecknade reservationen.

Herr **TJALLGREN**: Jag skall be att få instämma med herr *Näslund* i att Jordbrukarungdomens förbunds verksamhet är mycket väl känd; det är inte tu tal om att förbundet har gjort en hel del nytta, och jag har också sympati för Jordbrukarungdomens förbund. Jag vill emellertid, eftersom det har begärts ytterligare anslag utöver vad Kungl. Maj:t äskat, erinra om att redan förra året fick Jordbrukarungdomens förbund anslaget ökat med inte mindre än 15 000 kronor. Det höjdes nämligen då från 160 000 till 175 000 kronor. Nu har departementschefen, såsom också framgår av utskottets utlåtande, inte ansett sig även i år böra föreslå någon höjning, och det har också varit utskottsmajoritetens uppfattning att man under nu rådande ekonomiska förhållanden inte gärna kunde gå med på en höjning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 110—121.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 122.

Anslag till fiskeristyrelsen.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning och med avslag å motionen II: 214,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök överföra en byrådirektörstjänst i lönegrad Ce 31 å ordinarie stat;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

Anslag till fiskeristyrelsen.

c) till Fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 632 000 kronor.

I motionen II: 214 av herrar *Skoglund* i Umeå och *Levin* hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av ifrågakvarande anslag för budgetåret 1951/52 måtte besluta att vid fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök inrätta en laboratorsbefattning för ostkustfisket i lönegrad Ce 29.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Antby* och *Utbult* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och med bifall till motionen II: 214,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök överföra en byrådirektörstjänst i lönegrad Ce 31 å ordinarie stat ävensom uppföra ytterligare en befattning såsom laborator i lönegrad Ce 29;

b) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 645 900 kronor.

Herr OSVALD: Herr talman! Vid denna punkt finns det en reservation, i vilken det yrkas på inrättande av en laboratorstjänst för ostkustfisket. Det är en tjänst, som fiskeristyrelsen begärt flera gånger, och redan vid förra årets riksdag uttalade jordbruksutskottet att det ansåg goda skäl tala för att denna tjänst inrättades. Det kan väl också sägas vara ett utomordentligt viktigt problem, som denne laborator skulle komma att få ägna sig åt. Det gäller framför allt näringsförhållandena för strömmingen, och för strömmingsfisket kommer den forskning, som skulle kunna

bedrivas på detta område, att vara av stor betydelse.

De statsfinansiella skäl, som anförts, förefalla mig inte vara särskilt tungt vägande i detta fall. Det är ju dock endast fråga om en ytterst obetydlig ökning av utgifterna, och det är fråga om en utgift, som med all säkerhet kan sägas ha ett rent produktivt syfte.

Även andra grenar av fiskeristyrelsens verksamhet bli i viss mån lidande på att denna laboratorstjänst ännu inte har kunnat inrättas, och fiskeristyrelsen har framhållit att detta är en fråga av allra högsta angelägenhetsgrad.

Jag skall inte vid denna sena timme uppehålla kammaren med någon längre utläggning rörande de problem, som närmast skulle komma att belysas av innehavaren av den laboratorstjänst, som här är ifrågasatt, utan jag vill inskränka mig till att yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen, som är betecknad med 8).

Herr TJÄLLGREN: På denna punkt har utskottet haft att taga ställning till ett par motioner, i vilka det har yrkats att riksdagen måtte besluta att hos fiskeristyrelsen inrätta ytterligare en befattning såsom laborator i lönegrad Ce 29.

Utskottet har ju här sagt, att det anser att det finns skäl, som tala för att en sådan laboratorstjänst skulle inrättas, men man har på samma gång ansett att tiden inte är lämplig för att inrätta en dylik tjänst, och över huvud taget har man inte velat vara med på inrättandet av nya tjänster.

Jag skulle emellertid vilja understryka, att motionärerna här åtminstone till en del fått sitt syfte tillgodosett, i det att utskottet säger: »Härvid förutsätter utskottet likväl, att Kungl. Maj:t har uppmärksamheten riktad på behovet av ifrågakvarande tjänst samt till nästkommande års riksdag framlägger det förslag i frågan, vartill förhållandena kunna föranleda.» Utskottet har alltså hjälpt till att ge äskandet i motionen en stöt framåt, så att säga.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till befrämjande av fiske på avlägsna fiskevatten.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 123—127.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 128.**Anslag till befrämjande av fiske på avlägsna fiskevatten.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Avsättning till fonden för befrämjande av fiske på avlägsna fiskevatten för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 30 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 231 av herr *Arrhén* och II: 210 av herr *Staxång* m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte dels till Avsättning till fonden för befrämjande av fiske på avlägsna fiskevatten för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 150 000 kronor, dels besluta, att lån ur fonden skulle få utlämnas till stöd åt islandsfisket, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande möjligheterna att ställa statsgaranti för försöksfiske på avlägsna fiskevatten.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å de likalydande motionerna I: 231 och II: 210 såvitt nu vore i fråga, till Avsättning till fonden för befrämjande av fiske på avlägsna fiskevatten för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 30 000 kronor;

2) att de likalydande motionerna I: 231 och II: 210, i vad avsåge yrkandet om

lån till stöd åt islandsfisket, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

3) att de likalydande motionerna I: 231 och II: 210, såvitt avsåge yrkandet i fråga om utredning rörande möjligheterna till statsgaranti för försöksfiske på avlägsna fiskevatten, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Urbult*, vilken ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte

1) i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till de likalydande motionerna I: 231 och II: 210, såvitt nu vore i fråga, till Avsättning till fonden för befrämjande av fiske på avlägsna fiskevatten för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 150 000 kronor;

2) med bifall i denna del till de likalydande motionerna I: 231 och II: 210 besluta, att lån ur ifrågavarande fond skulle få utlämnas till stöd åt islandsfisket;

3) med bifall till de likalydande motionerna I: 231 och II: 210, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande möjligheterna till statsgaranti för försöksfiske på avlägsna fiskevatten.

Herr *ARRHÉN*: Herr talman! Ändamålet med det anslag det här gäller är främjande av fiske på avlägsna fiskevatten, och till dessa fiskevatten ha intill fjolåret räknats även farvattnen kring Island. Emellertid uttalade utskottet vid fjolårets riksdag att »detta fiske numera har för Sveriges del fått en sådan omfattning, att förutsättningarna för utlämnandet av understödslån knappast kunna sägas vara uppfyllda». Det statliga stödet borde därför, menade utskottet, lämnas i andra former än vad som hittills varit fallet. Genom detta uttalande, som riksdagen gjorde i fjol, kom man alltså fram till den situationen, att islandsfiskarena utestängdes från dessa lånemöjligheter närmast när det gällde redskap, något som hittills förelegat, och som varit av utomordentligt stor betydelse för detta islandsfiskes utveckling.

Anslag till befrämjande av fiske på avlägsna fiskevatten.

Nu äro fiskarena fortfarande i mycket stort behov av dessa lån, i all synnerhet i år, eftersom ju under fjolårets säsong fisket slog fel, och vidare behöver man endast erinra om de prisstegringar, som blivit resultatet av utvecklingen under det nu löpande året. Man kan exemplifiera detta med en detalj. En garnlänk, alltså ett nät som en sådan här fiskebåt har behov av, kostade i fjol 16 000 kronor; i dagens läge är den uppe i 23 000 kronor.

Det ligger visserligen en hel del i vad utskottet här erinrar om att man med avlägsna fiskevatten skulle avse farvatten omkring Grönland eller uppe i Beringhavet. Men det är ganska osmakligt, att på detta vis sätta upp en del av näringen mot en annan. Det tycker jag inte att det finns någon anledning till. Island ligger i alla fall där det ligger, och det betyder, att det fiske, som där bedrivs, får bedrivas på ett världshav, med alla de säregna förhållanden i fråga om väder och vind och påfrestningar på båtar och redskap som det innebär.

Det fiske, som bedrivs omkring Island, är för folkförsörjningen av mycket stor betydelse. Det gäller dels saltsill och dels råvaror för den stora konserverindustrin runt hela västkusten. Om vi inte hade detta egna nationella fiske, eller vad vi skola kalla det, skulle det betyda, att vi skulle få importera motsvarande råvaror, och följaktligen betecknar detta fiske en motsvarande valutabesparing.

I det här sammanhanget är det måhända värt att anteckna, att fiskeristyrelsen, som utgår från de bestämmelser, som fastställdes i fjol, anser att stödet borde vara väsentligt större än det nu är, 30 000 kronor. Den föreslår för sin del en höjning med 60 000 kronor, vilket då skulle ge ett sammanlagt belopp på 90 000 kronor, och lägger man sedan till fondens nuvarande besparing på 10 000, skulle man komma upp till en summa av 100 000 kronor. Även denna summa har passerat statskontorets skärseld utan att där föranleda någon erinran, vilket är tämligen märkligt, när man vet med vil-

ka argusögon statskontoret brukar skärskåda alla anslag.

Statsrådet har för sin del intagit den ståndpunkten, att det beslut, som fattades i fjol angående islandsfiskets uteslutande, skall godtagas även i år, men har för sin del på fiskeristyrelsens förslag gått med på att lånebestämmelserna skola ändras därhän, att lån skulle kunna utgå till andra ändamål än till anskaffning av redskap. Det oaktat vägrar han emellertid att höja anslagsbeloppet till 30 000 kronor. Detta är i dessa sammanhang en löjlig summa, när det gäller att täcka så många ytterligare ökade behov. Det hela blir från Kungl. Maj:ts sida en tom gest och ingenting annat.

Utskottets inställning kännetecknas därav, att man uttalar ett platoniskt intresse för islandsfisket och islandsfiskarena — man tar av sig hatten för islandsfiskarens mödor ute i vreda väder, men sedan blir det ingenting mer.

Man hänvisar till 1950 års beslut och till att Kungl. Maj:t begärt ett anslag för utsändande av ett bevakningsfartyg till Island. Det är alltså, mina herrar, denna åtgärd, att Kungl. Maj:t i fjol gick med på utsändande av ett bevakningsfartyg till Island, som skall kompensera islandsfiskarena för att de uteslutits från lånemöjligheter. Därför är det beklämmande att i årets proposition se, att Kungl. Maj:t även beträffande denna sak gör ett förbehåll, i det nämligen Kungl. Maj:t förbehåller sig rätt att bedöma, huruvida med hänsyn till anslutningen till fisket vid Island ett bevakningsfartyg bör utsändas eller inte. Jag finner en dylik kvantitativ bedömning i fråga om vidtagandet av en sådan direkt motbjudande. Vare sig det gäller flera eller färre fiskare, som gå ut till det hårda arbetet omkring Island, gäller det i alla fall svenska fiskare och svenska fiskares liv. De ha rätt att påfordra en dylik åtgärd från statsmakternas sida, och därtill kommer ju att en sådan inskränkning inte kan undgå att verka hämmande på fisket, när man nu trots de dåliga erfarenheterna under fjolåret försöker förmå islandsfiskarena att gå upp till arbetet i farvatten omkring Island.

För närvarande äro 30 båtar antecknade. Om statsrådet varit närvarande, vilket tyvärr icke är fallet, hade jag velat ställa till honom den direkta frågan: Anser herr statsrådet att de antecknade 30 båtarna äro tillräckliga för att motivera utsändandet av bevakningsfartyget? Det har nämligen kommit till min kännedom, att man i den valkrets jag representerar är mycket angelägen om att få klart besked på den punkten, ty frågan sammanhänger med möjligheten att få vår fiskeflotta i farvattnen kring Island rekryterad.

Vi motionärer ha nu begärt ett anslag på 150 000 kronor för att kunna tillgodose både islandsfiskarna och de fiskare som gå på än fjärrare vatten. Vi ha också begärt, att fiskeristyrelsen skulle få företaga en utredning rörande statsgaranti för försöksfiske på avlägsna fiskevatten.

Utskottet har emellertid även här överraskande nog föreburit kostnadsskäl och nekat utredning, trots att avsikten varit att denna utredning skulle företagas i fiskeristyrelsen. Eftersom förslag från utredningen kan väntas först 1952 och som det väl kan tagas som en självklar sak att regeringen till nästa år har klarat krisen — det har ju regeringen en viss vana att göra — tycker jag, att utskottets pessimism här är något malplacerad.

Jag fick nyss meddelande om att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet skulle vara i kammaren närvarande. Jag avslutar därför mitt anförande med att till herr statsrådet rikta en vädjan att här besvara min fråga beträffande herr statsrådets villighet att mot bakgrunden av de 30 nu antecknade båtarna låta utsända bevakningsfartyget till Island, ty jag tror att herr statsrådets besked därom skulle mottagas med intresse av alla, som äro berörda av denna sak.

I övrigt, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr TJÄLLGREN: På grund av den sena timmen skall jag inskränka mig till det bort hemställa, att riksdagen måtte

Anslag till skogsvårdsstyrelserna.

att med hänvisning till utskottets motivering yrka bifall till utskottets utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 129—163.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 164.

Anslag till skogsvårdsstyrelserna.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning ävensom med avslag å de likalydande motionerna I: 102 och II: 141 såvitt nu vore i fråga, till Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 4 562 000 kronor;

2) medgiva, att återstående tillgängliga skogsvårdsavgiftsmedel finge anlitas till bestridande av kostnaderna för viss under punkten angiven publikationsverksamhet och till centrala fortbildningskurser för skogsvårdsstyrelsernas personal.

I de likalydande motionerna I: 102 av herr *Ohlsson, Ebbe*, m. fl. samt II: 141 av herr *Hæggblom* m. fl. hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att till Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader måtte för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 4 787 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Carl Sundberg, Hjalmar Nilsson* och *Hæggblom* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskot-

Anslag till väg- och flottledsbyggnader å enskilda skogar.

1) i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till de likalydande motionerna I: 102 och II: 141, såvitt nu vore i fråga, till Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 4 787 000 kronor;

2) medgiva att — — — (lika med utskottet).

Herr SUNDBERG, CARL: Herr talman! I motionerna I: 102 och II: 141 har föreslagits, att det avlöningsanslag, som tidigare utgått till tillfällig personal hos skogsvårdsstyrelserna, skulle bibehållas vid oförändrad nivå och att alltså den minskning med 300 000 kronor inte skulle genomföras som föreslagits i propositionen och som även utskottsmajoriteten har stannat för.

Det torde vara 1950 års besparingsutredning som har föranlett denna anslagsminskning. Besparingsutredningen har ju förklarat att det är möjligt att göra vissa besparingar genom rationalisering av myndigheternas verksamhet, utmönstring av mindre betydelsefulla arbetsuppgifter samt decentraliseringsåtgärder. Inga som helst utredningar ha skett om hur detta i praktiken skall kunna genomföras utan att den service försämras, som skogsvårdsstyrelserna författningsenligt ha att tillhandahålla den skogsägande allmänheten. Skulle man ge sig i kast med den uppgiften, är jag övertygad om att man inte skulle gå i land därmed, ty det föreligger enligt mitt förmenande inom det verksamhetsområde, varom här är fråga, inga sådana missförhållanden eller förbiseenden att verkställa erforderliga rationaliseringar. Därför existera inte heller de förutsättningar från vilka 1950 års besparingsutredning i detta fall har utgått när den föreslagit den anslagsminskning som nu har tillstyrkts av utskottsmajoriteten.

Med hänsyn till den stora betydelse som skogsvårdsstyrelsernas verksamhet har för en rationell skogsvård ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den

reservation som är avgiven vid denna punkt.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Jag ber att helt kort få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 165.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 166.

Anslag till väg- och flottledsbyggnader å enskilda skogar.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 700 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 161 av herr *Andersson, Lars*, och herr *Elofsson, Gustaf*, samt II: 216 av herr *Johansson* i Norrfors m. fl., vari hemställts, att ifrågakvarande anslag måtte för budgetåret 1951/52 upptagas med ett oförändrat belopp av 2 200 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till de likalydande motionerna I: 161 och II: 216, till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 2 200 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Alfred Andersson, Anderberg, Svedberg*,

Anslag till väg- och flottledsbyggnader å enskilda skogar.

Jon Jonsson, Bertil Andersson, Andersson i Tungelsta, *Gustafson* i Dädesjö, *Andersson* i Hyssna och *Jonsson* i Järvsand samt fru *Eriksson* i Hallstahammar, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I: 161 och II: 216, till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 700 000 kronor.

Herr SVEDBERG: Herr talman! Vid behandlingen inom utskottet av denna punkt i nionde huvudtiteln delade sig utskottet i två lika stora läger, varför lotten fick avgöra vilkendera uppfattningen som skulle företrädas i utskottets hemställan. Hälften av utskottets ledamöter hade således en mot utskottet i övrigt avvikande mening i fråga om reservationsanslagets storlek, och denna grupp har fogat en reservation till utlåtandet. Jag har nu här begärt ordet närmast för att framföra de synpunkter som ha varit vägledande för oss reservanter vid vårt ställningstagande.

I fråga om skogsvägarnas betydelse och nödvändigheten av att statsmakterna även för framtiden stödja denna verksamhet har det inom utskottet nog rätt hundraprocentig enighet. Meningsskiljaktigheten rör endast reservationsanslagets storlek. Reservanterna yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, vilket innebär ett anslagsbelopp av 1 700 000 kronor, medan utskottet förordar en ökning av anslaget med ytterligare 500 000 kronor.

Det är klart att skogsvägarna äro av stor betydelse ur flera synpunkter, inte minst i övre Norrland. Tack vare skogsvägarna ökas inte endast möjligheterna att framtransportera virket, utan de, som arbeta i skogen, få samtidigt lättare att ta sig fram från bebyggelsen till arbetsplatsen och tillbaka. Skogsvägarna äro även av stor betydelse under sommartiden, då brandfara föreligger och då det gäller för befolkningen inte minst i gles-

bebyggda trakter att snabbt kunna ta sig fram i skogarna för att kunna släcka uppkomna skogsbränder.

När detta anslag på sin tid tillkom avsåg det, om jag läst rätt i riksdagstrycket, att ställa medel till förfogande för flottledsbyggnader. Det var under 1930-talets arbetslöshetskris. Under det senaste kriget ändrades grunderna för bidragets utgående, med tanke på att det då var särskilt angeläget att få fram virkesfångsten, framför allt brännveden, från otillgängliga skogsområden.

Om man undersöker, vilka skogsägare som ha fått del av detta anslag, finner man att det egentligen endast är de större skogsägarna och de stora trävarubolagen som ha kunnat utnyttja de möjligheter till statsbidrag som här föreligga. Orsaken härtill är bidragsbestämmelsernas utformning. Reservanterna ha därför ansett det nödvändigt att förorda, att Kungl. Maj:t skall verkställa en översyn av de för anslaget tillämpade bidragsgrunderna.

Den besparing, som Kungl. Maj:t har förordat på denna punkt i nionde huvudtiteln, torde näppeligen kunna anses annat än välmotiverad, särskilt om man ser saken mot bakgrunden av den allmänna besparingsdiskussionen. Virkespriserna, som ju måste anses ligga till grund för skogsägarnas förutsättningar att i större omfattning än hittills överta ansvaret för byggandet av skogsvägar, uppvisa väsentliga förskjutningar från den tidpunkt i mitten av 1930-talet, då anslaget första gången beviljades för att man skulle bekämpa arbetslösheten och förbättra flottlederna. Massapriset låg, om jag minns rätt, år 1935 under 150 kronor per ton. År 1943, när bidragsgrunderna ändrades, var massapriset 300 kronor per ton. År 1947 hade det stigit till 600 å 700 kronor per ton, och i dag torde genomsnittspriset röra sig mellan 1 000 och 2 000 kronor per ton. Man kan väl härav vara berättigad att dra den slutsatsen, att de större skogsägarna i dag böra ha både större intresse och bättre ekonomiska förutsättningar att själva kunna svara för byggandet av skogsvägar än de tidigare haft.

Anslag till väg- och flottledsbyggnader å enskilda skogar.

Reservanterna önska framför allt att en större del av anslaget skall gå till de mindre skogsägarna. I övre Norrland ha de mindre skogsägarna ofta många skiften. Eftersom omloppstid, återväxt och bonitet i övre Norrlands skogar uppvisa betydligt sämre siffror än som är vanligt i de sydligare delarna av landet, ha de mindre skogsägarna i Norrland haft svårt att utnyttja de statsbidragsmöjligheter som här finnas för byggandet av skogsvägar. De större skogsägarna och bolagen, som ha stora skogskomplex, ha lättare kunnat utnyttja möjligheten att bygga skogsvägar med statsbidrag.

Byggandet av skogsvägar i övre Norrland är inte att betrakta enbart som en beredskapsåtgärd för att underlätta framforsling av virke ur skogarna, utan det torde också vara en militär beredskapsåtgärd av stor angelägenhetsgrad, att tillräckligt med skogsvägar anläggas. I en krigssituation, då brandbomber i mängd kunna komma singlande ner över de stora skogarna i övre Norrland, kan det vara ytterst angeläget för befolkningen att ha tillgång till skogsvägar för att snabbt kunna ta sig fram till brandplatserna och släcka skogseldarna. Det är därför ett hela samhällets intresse att understödja tillkomsten av skogsvägar. Enligt nuvarande bestämmelser byggas skogsvägarna visserligen i allmänhet endast med tanke på att de skola vara framkomliga vintertid, och de gå ofta över sumpmarker som frysa till på vintern men som äro oframkomliga på sommaren. Även på den punkten torde en översyn av de nuvarande bidragsbestämmelserna vara motiverad.

Om större bidragsmöjligheter beredas de mindre skogsägarna, kommer detta nog också att medföra, att skogsvägarna i större utsträckning dras fram på sådant sätt i skogarna, att vägarna anknyta till bebyggelsen. De stora skogsägarna intressera sig av naturliga skäl främst för att skogsvägarna skola få anknytning till närmaste utfartsväg, som ibland kan ligga ganska långt från bebyggelsen. Bolagen och de stora skogsägarna sträva nu för tiden efter att i största möjliga utsträckning transportera

virket vägledes. Därigenom bibehålles virkets kvalitet, och man eliminerar sjunkningsprocenten vid flottning, vilket är av stor nationalekonomisk betydelse. Man måste nämligen vid flottning i allmänhet räkna med en sjunkningssiffra av två procent. Vissa år kan sjunkningsprocenten till och med stiga till sju. Det är miljonvärden som under årens lopp ha gått till spillo på grund av att virke sjunkit under flottningen. Dessutom blir det ofta en kvalitetsförsämring hos virket på grund av att stockarna kanske bli liggande kvar i flottleden till nästa års flottningssäsong.

Vid en genomgång av de olika punkterna under nionde huvudtiteln och de besparingsmöjligheter, som där finnas, måste man nog konstatera, att den besparing, som Kungl. Maj:t och reservanterna föreslå på denna punkt, är starkt motiverad. Det är enligt vår uppfattning lämpligt att tillvarata denna besparingsmöjlighet, i varje fall till dess att grunderna för bidragets utgående ändras på så sätt, att de mindre skogsägarna i större utsträckning än hittills kunna tillgodogöra sig detta anslag.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt av utskottets utlåtande fogade och med nr 13) betecknade reservationen.

Herr ANDERSSON, LARS: Herr talman! Jag vill till att börja med erinra om att det för byggande av skogsvägar föreligger ett medelsbehov, som av skogsstyrelsen beräknats till sammanlagt 14,3 miljoner kronor. 1936 års skogsutredning beräknade i sitt år 1943 avgivna betänkande att man för detta ändamål skulle behöva använda 4 miljoner kronor per år under en tioårsperiod. Det är alltså ett mycket stort medelsbehov som här förefinnes. I rådande läge har skogsstyrelsen emellertid i sitt äskande åtnöjt sig med samma belopp som utgått för innevarande budgetår, d. v. s. 2,2 miljoner kronor. Departementschefen har uppenbarligen inte varit belåten

Anslag till väg- och flottledsbyggnader å enskilda skogar.

med skogsstyrelsens blygsamma äskande utan skurit ned anslaget med ytterligare 500 000 kronor till 1 700 000 kronor.

Vi äro naturligtvis alla medvetna om nödvändigheten att skära ned investeringarna, men jag undrar ändå, om det är lämpligt att gå så hårt fram på det område som det här gäller. Skogsbruket har ju både under det senaste kriget och åren därefter spelat stor roll för vårt lands ekonomi och försörjning. Vi stå i dag inför stora bekymmer, hur vår bränsleförsörjning skall kunna tryggas. Det kan då enligt min uppfattning icke vara förståndigt att så kraftigt skära ned anslaget till skogsvägar, som ju spela stor roll då det gäller att få fram bränsle och andra skogsprodukter ur våra skogar.

Jag skall, herr talman, inte bli mångordig. Jag vill blott säga till herr Svedberg, att allt det som han androg innebar en så kraftig motivering för byggandet av skogsvägar, att jag nästan hade väntat mig att hans anförande skulle ha utmynnat i ett yrkande om bifall till utskottets hemställan. Det hade inte alls överraskat mig om så hade skett. Under diskussionen i utskottet var herr Svedberg för övrigt så positivt inställd till en höjning av anslaget, att han till och med ifrågasatte, om det inte vore skäl att ändra anslaget från reservationsanslag till förslagsanslag.

Som motivering för sitt avslagsyrkande anförde herr Svedberg, att det vore nödvändigt att få till stånd en översyn av de nuvarande bidragsgrunderna, så att detta anslag i större utsträckning komme de mindre skogsägarna till godo. Men, herr Svedberg, redan nu är det så, att enskilda mindre skogsägare, om jag inte missminner mig, få bidrag med 50 procent och mer av byggnadskostnaderna för dessa vägar, medan bolagen blott få 40 procent. Det tillämpas således redan med nuvarande bestämmelser en skillnad i bidragspropositionen. Att sedan de mindre skogsägarna hittills inte utnyttjat detta anslag i önskvärd utsträckning, beror inte på bidragsgrunderna i och för sig. Det sammanhänger naturligtvis med att de stora

skogsbolagen kommit i gång litet tidigare med byggandet av skogsvägar. Deras skogskomplex ligga ju också ofta i sådana trakter, att ägarna faktiskt ha större behov av att få till stånd skogsvägar. Det är väl för övrigt inte den enskilde skogsägaren som drar den största nyttan av skogsvägarna, utan det är hela samhället. Det är ju nationalekonomiskt fördelaktigt för samhället att få till stånd skogsvägar, så att skogens produkter kunna forslas fram även från avlägsna trakter.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande på denna punkt.

Herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast för att framföra en synpunkt, som icke kommit fram i de båda inlägg som hittills gjorts i den här frågan.

Regeringen har betraktat det här anslaget såsom, låt mig säga, i viss mån ett konjunkturanslag. När vi för två år sedan diskuterade huvudtiteln, hade vi inte kommit in i den senaste exceptionella högkonjunkturen på skogsindustriens område, utan befunno oss då i ett helt annat läge än nu. Vissa avsättningssvårigheter för den svenska massan till dåvarande priser voro för handen, och vissa tendenser till arbetslöshet hade visat sig uppe i Norrland. Det var då rimligt att man skrev upp det här anslaget från 1,5 till 2,2 miljoner kronor just för att möta den arbetslöshetstendens, som visserligen inte gjort sig gällande i någon större mån men som ändå var ett märkbart fenomen. Nu gick utvecklingen efter en mycket kort period åt rakt motsatta hållet. Vi fingo denna exempelösa högkonjunktur inom trävaruindustriens område med en prisutveckling, som vi väl praktiskt taget alla äro nära nog förskräckta över. Jag tror t. o. m. att bolagen och skogsägarna själva ibland ta sig för huvudet, när de se den prisutveckling som ägt rum under det senaste året. Det finns således icke några som helst ekonomiska hinder i dagens läge för att bygga vägar i

Anslag till väg- och flottledsbyggnader å enskilda skogar.

de fall, då det är industrien som skall svara för kostnaderna.

I reservationen föreslås att det med 0,5 miljon kronor reducerade anslaget i huvudsak skall få disponeras av mindre skogsägare, som icke äro lika välrustade i ekonomiskt avseende som de stora bolagen. Dessa bidrag ha tidigare utgått och komma att utgå, om riksdagen följer utskottsmajoriteten, till vem som helst, bortsett från vederbörandes ekonomiska situation. Versteeghs Gränningeverken, Mo och Domsjö, Sandvikens Ångsåg, för att nu nämna några kända bolagskonstellationer i Norrland, ha samma rättigheter som varje annan skogsägare att begära statsbidrag och få statsbidrag med 40, 50 och i vissa fall 60 procent för att bygga vägar. Det må väl ändå vara en ganska rimlig ståndpunkt att följa reservationen och säga att i detta läge, då det inte kan föreligga några som helst ekonomiska bekymmer för bolagen att kosta på vägbyggen, kan man reducera anslaget och ställa de kapitalstarka bolagen vid sidan om statsbidragsgivningen framöver.

När vi tidigare här idag diskuterade veterinärhjälpen, framfördes ju med förkärlek just de sociala motiven för att riksdagen här skulle vara generös. Jag föreställer mig att utskottsmajoriteten inte med bästa vilja i världen kan åberopa liknande skäl på den punkt, som vi diskutera nu. Här finns möjlighet att göra en besparing. Omfattningen av vägbyggandet i de enskilda skogarna är helt en fråga om tillgången på arbetskraft. Den är knapp för närvarande, och den arbetskraft som finns kommer att användas även under sommarhalvåret för att hugga brännved och massaved i proportionellt större utsträckning och i mindre utsträckning för att bygga vägar än man gjort i en konjunktur, där prisläget icke är det samma som idag.

Jag tycker, herr talman, att det vore ganska underligt, om riksdagen mot denna bakgrund skulle följa utskottsmajoriteten. Reservanterna ha, när de följt Kungl. Maj:t, haft så pass starka skäl för sin ståndpunkt, att jag vill hem-

ställa att kammaren måtte följa reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därundér förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 166, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Lars*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 37;

Nej — 65.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 167—177.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till lantmäteriets distriktsorganisation.

Punkten 178.

Anslag till lantmäteriets distriktsorganisation.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att, utom annat, till Lantmäteriets distriktsorganisation: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 9 485 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 102 av herr *Ohlsson, Ebbe* m. fl., likalydande med II: 141 av herr *Hæggbloom* m. fl., vari, såvitt nu var i fråga, hemställt, att till förevarande ändamål måtte anvisas ett förslagsanslag av 9 655 000 kronor;

2) I: 163 av herr *Sundberg, Carl*, m. fl., likalydande med II: 208 av herr *Ericsson* i Näs m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om upprättande av en speciell skiftesorganisation för Kalmar län;

3) I: 285 av herr *Holmbäck*, vari föreslagits, att riksdagen måtte dels besluta, att 23 lantmätaraspiranter skulle få antagas under budgetåret 1951/52, dels uppräknat förevarande avlöningsanslag med därför erforderligt belopp.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 163 och II: 208, I: 102 och II: 141, de två sistnämnda såvitt nu vore i fråga, samt I: 285,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ur personalförteckningen för lantmäteriets distriktsorganisation avföra fem lantmästartjänster å övergångsstat;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för lantmäteriets distriktsorganisation, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Lantmäteriets distriktsorganisation: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 9 485 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Carl Sundberg, Hjalmar Nilsson* och *Hæggbloom*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall i denna del till motionerna I: 102 och II: 141 ävensom med avslag å motionerna I: 163 och II: 208 samt I: 285,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t — — — (lika med utskottet) — — — å övergångsstat;

b) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för lantmäteriets distriktsorganisation, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Lantmäteriets distriktsorganisation: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 9 655 000 kronor.

Herr SUNDBERG, CARL: Herr talman! Då man vet att en omfattande arbetsbalans föreligger inom lantmäteriets distriktsorganisation, förefaller det mig föga motiverat att vidta en sådan minskning av anslagsposten till icke-ordinarie personal inom lantmäteriväsendet som nu skett med ett belopp uppgående till 170 000 kronor. Det hade snarare synts mig motiverat med hänsyn till den betydande eftersläpning av arbetsuppgifter, som föreligger, att anslaget ökats, men det är ju inte lämpligt eller möjligt med hänsyn till det statsfinansiella läget. Status quo förefaller mig därför vara en lämplig medelväg i detta fall.

Herr talman! Jag ber därför att få yrka bifall till den reservation som är avgiven till denna punkt.

Vad sedan angår den motion som ett par ledamöter, däribland undertecknad, väckt i denna kammare om inrättande av en speciell skiftesorganisation i Kalmar län, skall jag icke orda mycket, då jag uppträdde i den frågan i denna kammare förra året och då framlade mina synpunkter. Jag skall endast till jordbruksutskottet framföra ett tack för dess starka understrykande av behovet

Anslag till lantmäteriets distriktsorganisation.

av en sådan skiftesorganisation och tillika rikta en vädjan till jordbruksministern att han har denna sak i minnet, när han nästa år upprättat budgeten, och då ser till att det blir ett anslag för detta ändamål.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Under denna punkt har jag väckt en motion, och trots den sena timmen kanske jag kan få besvara kammaren ett par minuter.

År 1948 beslöt man att antaga ett ökat antal studenter vid lantmäteriundervisningen vid tekniska högskolan. Det var arbetsbelastningen vid lantmäteriet som därvid spelade en roll. Det skrevs och trycktes en reklambroschyr för att förmå studenter att söka sig in vid lantmäteriafdelningen. Det skrevs i denna reklambroschyr, att de som erhöillo godkänd examen från lantmäteriafdelningen med säkerhet kunde påräkna anställning såsom aspiranter i lantmäteristaten. Denna reklambroschyr var undertecknad icke bara av lantmätarnas förening utan också av kungl. lantmäteristyrelsen.

Nu, tre år senare, föreslår jordbruksministern, att av de 23 studenter, som beräknas ta examen vid lantmäteriafdelningen i år, icke mer än 16 skola anställas, trots att lantmäteristyrelsen har anhållit att samtliga studenter, alltså alla 23, som gått igenom avdelningen, skola anställas, och trots att man vet att arbetsbalansen inom lantmäteriet är ofantligt stor. Statsrådet anger inte något skäl för sitt förslag. Han bara säger att han anser, att utökningen av lantmäteripersonalen bör ske i långsammare takt än vad lantmäteristyrelsen föreslagit. Men jag föreställer mig att det är den sparsamhetssträvan, som går igenom i budgeten, som här gör sig gällande. Det måste emellertid sägas, att det inte gör ett gott intryck, att man först uppmanar folk att söka in på en bana, och gör det i sådana former som här tydligen skett, och sedan tre år senare stänger denna bana i betydande mån.

Jag har väckt en motion i syfte att samtliga dessa studenter skulle anställas och alltså icke behöva hänvisas till andra levnadsbanor. Det är särskilt kartverket i vilket de beräknas få anställning men deras utbildning där har inte samma betydelse som den skulle ha för lantmäteriet. Jag konstaterar att utskottet visserligen formellt avslagit motionen men att man dock gjort det på ett sådant sätt, att det skall bli möjligt att anställa flera av de studenter som det här är fråga om. Saken kommer emellertid tillbaka också nästa år, och det är därför som jag har begärt ordet, särskilt då jordbruksministern är närvarande här. Nästa år blir det fråga om just de studenter, som genom reklambroschyren fått en försäkran att de komma att bli anställda på den levnadsbana, som de dock ägnat fyra år av sitt liv och för vilken utbildningen är av mycket speciell karaktär. Jag anser, herr talman, att vid avfattandet av nästa års proposition också dessa synpunkter böra få komma fram. Det är naturligtvis riktigt att genomföra sparsamhet på lantmäteriväsendets som på alla andra områden, men sparsamheten, herr talman, bör inte genomföras så, att man tar bort arbetskraft som måste anses vara fullständigt nödvändig och därmed försämrar allmänhetens möjligheter att få lagstiftningen ordentligt tillämpad. Vad man i stället bör göra är naturligtvis att eftersträva enklare regler, ta bort dubbelarbetet o. s. v., en fråga som jag tror att vi när det gäller just lantmäteriets område redan i nästa vecka kommer tillbaka till.

Herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Kungl. Maj:ts förslag är, såsom herr Holmbäck säger, ett uttryck för den sparsamhetstendens som lyser igenom hela statsverkspropositionen i år. Lantmäteristaten är icke utbyggd ännu. Det finns program för hur det skall ske. Man kan göra det i snabbare takt och man kan göra det i långsammare takt.

Det är riktigt att arbetsbalansen i lantmäteriet ännu är ganska respektingivan-

Anslag till lantmäteriets distriktsorganisation.

de, men vi kunna ändå glädjande nog konstatera, att en viss och icke oväsentlig avarbetning av arbetsbalansen nu har skett genom att modernare metoder kunnat användas. Genom att man numera arbetar med fotogrammetiska metoder i lantmäteriet sker en ständig rationalisering, och det har också varit anledning till att regeringen ansett att utbyggnaden kan gå i något långsammare takt.

Vad sedan gäller utfästelsen att alla studenter, som utexamineras, skulle vara så där utan vidare garanterade anställning som aspiranter i lantmäteristaten, ligger ju saken så till att i någonting som jag också kan kalla för en broschyr från lantmäteristyrelsen har man för att locka aspiranter till lantmäteristaten sagt, att alla som utexaminerats med säkerhet kunde räkna med att omedelbart få anställning. Det är emellertid icke någon garanti utställd från Kungl. Maj:t, utan det är verket, som velat locka studenterna med dessa uttalanden. Nu äro dessa utexaminerade ynglingar inte i något predikament i fråga om sysselsättning. Det lantmäteriet mycket närbesläktade Svea rikets allmänna kartverk har en besvärande brist på personal, och jag kan försäkra att kartverket med öppna armar kommer att ta emot alla, som icke kunnat tas in i lantmäteristaten.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Jag begärde ordet när herr Holmbäck började sitt anförande. Jag hade endast tänkt yrka bifall till utskottets förslag. Efter herr statsrådets anförande skulle jag dock vilja något redogöra för hur detta ärende behandlades inom utskottet.

Vi hade i utskottet besök av en del av dessa omtalade studenter. De framförde sitt missnöje med att inte samtliga kunde bli anställda inom lantmäteriet utan att de övertaliga i brist på plats inom lantmäteriet hade, såsom herr statsrådet också nämnde, blivit hänvisade till kartverket. De sade att de hade gått in för att bli lantmätare och att de naturligtvis icke kunde vara nöjda med att bli skickade till Svea rikets all-

männa kartverk i stället. Vad de kände sig mest besvikna över var det cirkulär, som utfärdats från lantmäteristyrelsen och vari man under rubriken »Lantmätarnas arbetsuppgifter och avlöningsförhållanden» kan läsa bl. a. följande: »Efter avlagd lantmäterieexamen erhålles — med säkerhet — anställning i lantmäteristaten som aspirant i lönegrad Cf 19 (668 kr.). Efter ett års aspiranttjänstgöring» etc. — fortsättningen behöver jag inte läsa upp.

Ja, det är klart att dessa aspiranter ha viss anledning att känna sig besvikna. Nu har utskottet i alla fall till den kraft och verkan det hava kan sökt att gå dessa aspiranter till mötes i någon mån genom att skriva på följande vis: »Enligt utskottets mening torde hinder dock ej böra möta för lantmäteristyrelsen att inom ramen av de medel, som anvisas under ifrågakommande delpost, anställa sådana aspiranter i något större utsträckning än som avsetts i Kungl. Maj:ts förslag.» Vi kunde icke gå till mötes dessa aspiranter på annat sätt, men vi hoppas att det skall kunna leda till ett gott resultat för vederbörande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag har med glädje noterat utskottets tillmötesgående inställning. Jag skulle dock vilja säga två saker till herr statsrådet.

Herr statsrådet sade, att under den sista tiden har arbetsbalansen inom lantmäteriet minskat något. För ett par tre år sedan gjordes en utredning, och det visade sig att det skulle ta ettusen arbetsår för att avverka arbetsbalansen! Om arbetsbalansen nu har minskat, så måste det ha varit obetydligt.

Sedan är det alldeles riktigt, att Kungl. Maj:t icke utställt något löfte till dessa studerande. Men det är illa nog att det ämbetsverk, varom här är fråga, har utställt detta löfte, som vi nu hört uppläsas av herr Tjällgren.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden,

Anslag till lantmäteriets distriktsorganisation.

som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 179—209.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 210.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar.

Punkterna 1—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion angående lantbrevbäringens ordnande; och

nr 4, i anledning av väckt motion angående påskyndande av den inom telegrafstyrelsen pågående utredningen rörande ändrade taxebestämmelser för telefonsamtal å landsbygden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 87, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av en mellan Sverige och Norge träffad överenskommelse om fiskeriförhållandena i vissa till Sverige och Norge hörande vattenområden.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.19 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.